

TEMA BROJA: *Osobni stečaj*

- ☞ *Financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje besplatne primarne pravne pomoći*
- ☞ *Intervju s Biljanom Borzan – hrvatskom predstavnicom u Europskom parlamentu*
- ☞ *Nasilje u obitelji*
- ☞ *Ustavna tužba*
- ☞ *Jamci*
- ☞ *Posjedovanje droge za vlastite potrebe*

Uvodna riječ

Drage čitateljice i čitatelji, godina iza nas bila je napeta. Po mnogočemu posebna politička zbivanja pratile su i pravne novosti, a nužno i financijske posljedice svega toga.

U ovom broju i *Pro bono* ima novost. Riječ je o rubrici koju smo posvetili institutu besplatne pravne pomoći, smatrajući da je važno da on postane transparentniji i otvoreniji prema građanima zbog kojih, uostalom, i postoji. Tema kojom smo postavili temelje daje pregled rada nekih pružatelja besplatne pravne pomoći u zemlji, kao i poteškoća na koje nailaze u obavljanju te djelatnosti. Dakako, upravo su financije jedno od pitanja koja u tom smislu moraju naići na odgovore, jer i pružanje besplatne pravne pomoći iziskuje troškove koje je nužno naplatiti, samo ne od korisnika kojima se ona pruža, nego od čitavog društva koje se slaže da pravosuđe treba biti svima jednako dostupno. Tako, ako jedan dio sudionika u tom lancu obavlja svoj dio posla pružajući konkretnu pravnu pomoć, a drugi dio sakuplja sredstva za nju u državni proračun, ostaje neizvjesno zašto treća skupina ta sredstva zasluženno i pravovremeno ne raspodijeli pružateljima pravne pomoći, kako bi cijeli sustav ostao svrsishodan i učinkovit.

Nadalje, u novom se broju bavimo pitanjem GMO hrane u

Hrvatskoj, odnosno mogućnošću njene proizvodnje, uvoza i plasmana u našoj zemlji. Na tu smo temu odgovore potražili kod europarlamentarke, doktorice Biljane Borzan, koja nam je pojasnila kakvi su propisi Europske unije u tom području i kako sve to utječe na stanje u Hrvatskoj.

U ovom broju trudili smo se istražiti neke pojave od čestog interesa u hrvatskom društvu, kao što su jamstvo za tuđe dugove i prava branitelja iz Domovinskog rata. No, isto tako, dotakli smo i kontroverznija područja poput doniranja organa i reklama koje utječu na oblikovanje naših misli i stavova.

Još nešto novo iz 2016. godine je i Zakon o stečaju potrošača kojim je omogućen takozvani osobni bankrot. Unatoč navedenoj popularnosti, provedba tog zakona u njegovoj prvoj godini nije baš zaživjela, a sporan je i dio sudske prakse koji se odnosi na dio građana koji bi se želio koristiti ovom mjerom. Također, u medijima su se do sada pojavljivale mnoge polovične pa i potpuno netočne informacije o osobnom stečaju pa se postavlja i pitanje tko bi onaj dio građana koji ne prati *Narodne novine*, ili ne zna sam tumačiti zakon, trebao upoznavati s njihovim pravima, i, ako su to već pružatelji besplatne pravne pomoći, kao krajnja odredišta na koja se ve-

Izvor: Mislav Šiletić

Glavna urednica

ćina korisnika njihovih usluga obraća, tko bi njihov rad trebao podržavati i osiguravati. Zato, problematici osobnog stečaja posvetili smo temu broja, dok se stanje našeg društva provlači kroz sve naše tekstove.

Za kraj se treba i pohvaliti s *Nagradom „Miko Tripalo“*, koja se dodjeljuje za doprinos razvoju demokracije i slobode medija, a koju je za 2016. godinu dobila upravo Pravna klinika u Zagrebu. Zaslužili smo je promicanjem jednakosti i ravnopravnosti, i zahvalni smo na toj gesti, kao i na povjerenju koje nam građani svakodnevno ukazuju.

Želim vam ugodno čitanje i promišljanje uz *Pro bono*.

Tea Pišković
glavna urednica

PRO BONO

Bilten Pravne klinike Pravnog fakulteta u Zagrebu

Nakladnik

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Uredništvo

Matej Bagarić, Rajana Pašić Lacić, Tea Pišković, Matea Šižgorić, Josipa Verović, Branimir Ždravac

Glavna urednica

Tea Pišković

Adresa i kontakt Uredništva

Pro bono - bilten Pravne klinike Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Ulica Jurja Žerjavića 6 (II. kat), 10 000 Zagreb, Republika Hrvatska

E-mail: urednistvo.probono@gmail.com

Web: <http://klinika.pravo.unizg.hr/pro-bono>

Facebook: <https://www.facebook.com/bilten.probono>

Lektori

Marko Bratković, mag. iur.

Emanuel Golenko, mag. prim. educ.

Službeni fotografi

Borna Juraj Jelić

Anja Mihajlović

Ideja i realizacija naslovnice

Uredništvo biltena *Pro bono*

Filip Mott

Grafička priprema

Gordana Vinter, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb

Tisak

Sveučilišna tiskara d.o.o. Zagreb, Trg maršala Tita 14

Naklada

600 primjeraka

6. godina izlaženja

Časopis izlazi 2 puta godišnje (jednom u semestru)

ISSN 1848-8439

Svi tekstovi i fotografije sadržani u biltenu *Pro bono* ne smiju se ni na koji način privatno ili poslovno koristiti, reproducirati ili mijenjati bez prethodnog pisanog dopuštenja Uredništva.

Sadržaj

UVODNA RIJEČ

Uvodna riječ glavne urednice.....	I
-----------------------------------	---

TEMA BROJA

Osobni stečaj.....	1
--------------------	---

INTERVJU

Intervju s Biljanom Borzan - hrvatskom zastupnicom u Europskom parlamentu.....	11
--	----

GORUĆI PROBLEMI

Jamci.....	14
Posjedovanje droge za vlastite potrebe.....	19
Hrvatski branitelji: mirovina i dividenda	24
Djeca tražitelji azila.....	30
Ustavna tužba	35
Diskriminirajuće reklame	41
Zaštita osobnih podataka u digitalnom okruženju.....	44
Doniranje organa	50
Nasilje u obitelji	56

BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

Financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje besplatne primarne pravne pomoći.....	62
Statistika ljetnog semestra 2015./2016.	68
Prikaz vanjskih klinika i projekata Pravne klinike u Zagrebu.....	70
Dodjela Nagrade “Miko Tripalo” Pravnoj klinici.....	72

STUDENSKI KUTAK

“Stani uz mene!”- osvrt na akciju Grupe za pomoć tražiteljima azila i strancima.....	73
Obnavljanje suradnje Pravne klinike i Hrvatske udruge za mirenje	75
Osvrt bivše kliničarke.....	77

INFORMACIJE O PRAVNOJ KLINICI	78
-------------------------------------	----

Rad u Pravnoj klinici

Pravna klinika besplatnu pravnu pomoć pruža kroz sedam kliničkih grupa koje se bave različitim granama prava:

- Grupa za zaštitu prava radnika
- Grupa za zaštitu i pomoć žrtvama i svjedocima kaznenih djela
- Grupa za zaštitu prava pacijenata
- Grupa za pomoć građanima u ovršnom postupku
- Grupa za prava djece i obiteljsko uzdržavanje
- Grupa za pomoć tražiteljima azila i strancima
- Grupa za suzbijanje diskriminacije i zaštitu manjinskih prava

PR TIM PRAVNE KLINIKE:

Grupa za odnose s javnošću Pravne klinike (*PR tim*) oformljena je u ljetnom semestru 2015./2016. akademske godine. Zadužena je za predstavljanje i promociju kliničkog rada te održavanje *web* i *Facebook* stranice Pravne klinike.

BILTEN *PRO BONO*:

Bilten *Pro bono* izlazi dva puta godišnje i odražava aktivnosti Pravne klinike u proteklom semestru. Bavi se tekućim pravnim pitanjima i time je namijenjen svakom građaninu.

*Uredništvo biltena Pro bono; gornji red s lijeva na desno: Josipa Verović, Matea Šižgorić, Rajana Pašić Lacić
donji red s lijeva na desno: Branimir Ždravac, Tea Pišković, Matej Bagarić*

Osobni stečaj

TEA PIŠKOVIĆ

Koliko olakšanja za neke, toliko i kontroverzi u ostatku javnosti izazvalo je donošenje zakona kojim je omogućen stečaj fizičke osobe potrošača. Još zanimljivija je praksa prve godine njegove primjene, koja je pokazala da je vrlo mali od ukupnog broja dužnika spreman na ovako ekstreman potez.

Prošla je godina započela stupanjem na snagu Zakona o stečaju potrošača (dalje: ZSP)¹ kojim je određen krug osoba nad kojima se, uz ispunjenje određenih uvjeta, može provesti stečajni postupak i time upotrijebiti njihovu preostalu imovinu za namirenje preostalog duga. Stečaj, ili popularno zvani bankrot, provodi se radi skupnoga namirenja vjerovnika stečajnoga dužnika, unovčenjem dužnikove imovine i podjelom time prikupljenih sredstava vjerovnicima, pri čemu se poštenim dužnicima omogućuje oslobođenje od obveza koje nakon toga još eventualno preostanu.

Uobičajeno se ovaj sudski postupak provodio samo nad imovinom pravne osobe dužnika, a iznimno nad imovinom dužnika fizičke osobe obveznika poreza na dohodak od samostalne djelatnosti, ili obveznika poreza na dobit. ZSP, međutim, proširuje krug osoba nad čijom se imovinom može provesti stečaj. Tako se on sada može provesti i nad imovinom potrošača, uz ispunjenje dva uvjeta:

1. POŠTENJE POTROŠAČA

Kako bi mogao koristiti mogućnost osobnog stečaja ili bankrota, potrošač mora biti pošten, što

utvrđuje sud prema okolnostima slučaja, uzimajući u obzir potrošačevo ponašanje prije podnošenja zahtjeva za osobni stečaj, tijekom trajanja eventualnog daljnjeg sudskog postupka, te za vrijeme razdoblja provjere ponašanja.² Poštenog potrošača potom se oslobađa od obveza koje preostanu nakon unovčenja njegove imovine i raspodjele prikupljenih sredstava vjerovnicima (oslobođenje od preostalih obveza).³

Potrošačem se, u smislu ZSP-a, smatra svaka fizička osoba koja sklapa pravni posao ili djeluje na tržištu izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti. Isto tako, potrošačem se smatra i svaka fizička osoba obveznik poreza na dohodak od samostalne djelatnosti i fizička osoba obveznik poreza na dobit, ako:

- nema više od 20 vjerovnika
- obveze iz obavljanja djelatnosti ne prelaze joj iznos od 100.000,00 kn
- nema obveza iz radnih odnosa koje proizlaze iz obavljanja djelatnosti
- nad njenom imovinom nije već pokrenut predstečajni ili stečajni postupak

Ako dođe do otvaranja stečaja potrošača nad fizičkom osobom

obveznikom poreza na dohodak od samostalne djelatnosti, odnosno fizičkom osobom obveznikom poreza na dobit, nad takvom se osobom više ne može zatražiti otvaranje uobičajenog predstečajnog ili stečajnog postupka.⁴

Treba spomenuti situaciju u kojoj je osoba odjavila obrt prije podnošenja zahtjeva za osobni stečaj. U tom slučaju, takav se dužnik smatra potrošačem u smislu ZSP-a, odnosno na njega se ne primjenjuju ranije spomenuta ograničenja u provođenju osobnog stečaja nad fizičkom osobom obveznikom poreza na dohodak od samostalne djelatnosti ili fizičkom osobom obveznikom poreza na dobit. Drugim riječima, ako dužnik odjavi obrt prije podnošenja zahtjeva za provođenje osobnog stečaja smatrat će se potrošačem bez obzira na to što mu dugovanja zbog kojih traži stečajni postupak proizlaze iz poslovanja obrta. Ako pak zatraži stečajni postupak zbog dugovanja iz poslovanja obrta, a još uvijek ima prijavljen obrt, smatrat će se potrošačem ako nema više od 20 vjerovnika, obveze iz obavljanja djelatnosti ne prelaze mu iznos od 100.000,00 kn, nema obveza iz radnih odnosa koje proizlaze iz obavljanja djelatnosti i nad njegovom imovinom nije već pokrenut predstečajni ili stečajni postupak. Uz ispunjenje tih uvjeta obrtnik

¹ Zakon o stečaju potrošača (NN, 100/15, dalje: ZSP).

² Čl. 2. st. 2. ZSP-a.

³ Čl. 4. st. 1.-3. ZSP-a.

⁴ Čl. 4. st. 4. ZSP-a.

će moći zatražiti pokretanje postupka stečaja potrošača.

Ipak, praksa pokazuje kako sudovi mogu drugačije protumačiti odredbe zakona kad su bivši obrtnici u pitanju. Tako se Pravnoj klinici obratila stranka čiji je zahtjev za otvaranjem postupka osobnog stečaja sud odbio kao neosnovan utvrdivši kako strankino dugovanje iz poslovanja obrta prelazi iznos od 100.000,00 kn te da se zbog toga stranka ne može smatrati potrošačem, iako je obrt objavila prije podnošenja spornog zahtjeva. Po toj logici, osoba ne bi mogla pokrenuti postupak stečaja potrošača jer sud smatra da nije potrošač fizička osoba budući da joj dugovanja proizlaze iz djelatnosti obrta, a kao obrtnik ne zadovoljava uvjet da joj dugovanja ne prelaze 100.000,00 kn pa se ni po toj osnovi ne može smatrati potrošačem. Također, budući da više nema prijavljen obrt, ne može pokrenuti ni stečajni postupak u smislu Stečajnog zakona, čime sudska praksa otežava rješavanje problema nesposobnosti za plaćanje i prezaduženosti, i u suštini lišava osobu prava na pristup pravosuđu.

2. POSTOJANJE STEČAJNOG RAZLOGA

Sud može postupak stečaja potrošača otvoriti samo ako je potrošač nesposoban za plaćanje, što znači da je, u smislu ZSP-a:

- u nemogućnosti ispuniti jednu ili više dospjelih novčanih obveza
- takvo stanje traje najmanje 90 dana uzastopno
- dospjele obveze koje ne može ispuniti prelaze ukupan iznos od 30.000,00 kuna.⁵

⁵ Čl. 5. ZSP-a.

Izvor: Tea Pišković

Usporedba s običnim stečajem

Otvaranje uobičajenog stečajnog postupka nije uvjetovano poštenjem dužnika, ali u tom se slučaju stečajni razlog proširuje i na stanje prezaduženosti. Tako stečajni postupak sud pokreće tek nakon što utvrdi postojanje stečajnog razloga, što mogu biti prezaduženost ili nesposobnost za plaćanje.⁶ Osoba je prezadužena ako joj je ukupna neto imovina manja od dugovanja, a nesposobna je za plaćanje (insolventna) ako ne može podmirivati tekuće dospjele obveze.⁷ Prezaduženost se uzima u obzir samo ako nije prolazne prirode, što se ocjenjuje u konkretnom slučaju. Ako je vjerojatno da bi osoba ubuduće mogla uredno podmirivati svoje poslovne obveze, trenutna prezaduženost neće biti stečajni razlog, što znači da prezaduženost predstavlja problem samo ako dovede do nesposobnosti za plaćanje. Isto tako, ako se iz trenutnog stanja može zaključiti da bi osoba u budućnosti mogla postati nesposobna za plaćanje, može se zatražiti otvaranje stečajnog postupka, kako bi se na vrijeme zaštitilo interese vjerovnika.⁸

⁶ Čl. 2. st. 2., čl. 3. st. 1. i čl. 5. Stečajnog zakona (NN, 71/15, dalje: SZ).

⁷ Insolventnost, u: Pravni leksikon, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zrinski d.d., 2007.

⁸ *Ibid.*, str. 1274.

3. POSTUPAK PRIJE STEČAJA

Od 1. siječnja 2016. godine, kada je stupio na snagu ZSP, Financijska agencija (dalje: Fina) zaprimila je 726 zahtjeva za pokretanje izvansudskih postupaka za pokušaj postizanja sporazuma oko otplate duga između potrošača i vjerovnika. Takav postupak nužno prethodi mogućnosti zahtijevanja otvaranja postupka stečaja potrošača pred sudom.

Međutim, građani koji su i htjeli pokrenuti izvansudski postupak odmah s 1. siječnjem, odnosno stupanjem na snagu ZSP-a, bili su primorani pričekati donošenje još nekoliko provedbenih pravilnika kako bi cijeli postupak mogao stvarno započeti.⁹ Tako je Pravilnik o sadržaju i obliku obrazaca na kojima se podnose podnesci u izvansudskom postupku i postupku stečaja potrošača¹⁰ objavljen tek 5. siječnja 2016. godine, kao i Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova savjetovaštva i načinu rada savjeto-

⁹ Antenazadar.hr. Dužni ste a nemate imovinu – osobni bankrot vaš je izlaz iz dužništva!, 22.1.2016., <http://www.antenazadar.hr/clanak/2016/01/duzni-ste-a-nemate-imovinu-osobni-bankrot-vas-je-izlaz-iz-duznistva/amp/> (9.10.2016.).

¹⁰ Pravilnik o sadržaju i obliku obrazaca na kojima se podnose podnesci u izvansudskom postupku i postupku stečaja potrošača (NN, 2/16, dalje: Pravilnik o obrascima).

vališta (dalje: Pravilnik o savjetovalištu)¹¹. Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova posrednika (dalje: Pravilnik o posredniku)¹² objavljen je 8. siječnja 2016. godine. Sve to u skladu je sa zakonskom odredbom ZSP-a prema kojoj je ministar nadležan za poslove pravosuđa dužan navedene pravilnike donijeti u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ZSP-a, čime se ozakonjuje besmislenost donošenja provedbenih propisa za zakon koji se želi provesti s vremenskim odmakom od donošenja samog zakona.¹³

Od 730 zaprimljenih zahtjeva 728 su podnijeli građani, a 2 obrtnici. Njihove ukupne nepodmirene obveze prema vjerovnicima prelaze 451 milijuna kuna, od čega se više od trećine duguje u Zagrebu, gdje je podneseno i više od polovice ukupnih zahtjeva za izvansudski postupak pri savjetovalištu. Zanimljivo je da se na trećem i četvrtom mjestu po visini duga nalaze dužnici iz Dubrovnika i Virovitice, dok ti gradovi istovremeno nisu pri vrhu ljestvice najviše podnesenih zahtjeva za izvansudski postupak, što znači da u Dubrovniku i Virovitici manje ljudi duguje više novca.¹⁴

Poslove izvansudskog postupka obavlja Fina u svojim savjetovalištima. Savjetovališta su ustrojstvene jedinice Fine, ali dozvolu za obavljanje poslova savjetovališta mogu dobiti i druge osobe, u

skladu s Pravilnikom o savjetovalištu. Pravilnikom o savjetovalištu su kao jedinice koje obavljaju poslove savjetovališta propisane ove jedinice Fine:

1. Podružnica Bjelovar, 43000 Bjelovar, Frana Supila 4
2. Podružnica Čakovec, 40000 Čakovec, O. Keršovanija 7
3. Podružnica Dubrovnik, 20000 Dubrovnik, Vukovarska 2
4. Podružnica Gospić, 53000 Gospić, Kaniška 4
5. Podružnica Karlovac, 47000 Karlovac, Pavla Vitezovića 1
6. Podružnica Koprivnica, 48000 Koprivnica, Opatička 1
7. Podružnica Osijek, 31000 Osijek, L. Jagera 1 – 3
8. Podružnica Požega, 34000 Požega, Trg Sv. Trojstva 19
9. Poslovnica Pula, 52100 Pula, Giardini 5
10. Podružnica Rijeka, 51000 Rijeka, F. Kurelca 3
11. Podružnica Sisak, 44000 Sisak, I. K. Sakcinskog 1
12. Podružnica Slavonski Brod, 35000 Slavonski Brod, Petra Krešimira IV. br. 20
13. Podružnica Split, 21000 Split, Mažuranićevo šetaliste 24 b
14. Podružnica Šibenik, 22000 Šibenik, Perivoj L. Maruna 1
15. Podružnica Varaždin, 42000 Varaždin, Augusta Cesarca 2
16. Poslovnica Velika Gorica, 10410 Velika Gorica, Trg kralja Tomislava 33
17. Poslovnica Virovitica, 33000 Virovitica, Trg kralja Tomislava 3
18. Podružnica Vukovar, 32000 Vukovar, Olajnica 19
19. Podružnica Zadar, 23000 Zadar, Ivana Danila 4

20. Podružnica Zagreb, 10000 Zagreb, Ul. grada Vukovara 70

21. Poslovnica Zlatar, 49250 Zlatar, Gajeva 7

Radno vrijeme savjetovališta Fine je od 8 do 16 sati.¹⁵

Pravilnik o savjetovalištu propisuje da dozvolu za obavljanje poslova savjetovališta može dobiti fizička ili pravna osoba koja ima odgovarajući prostor, odgovarajuću opremu, žiro račun i mrežnu stranicu, a mora i učiniti vjerojatnim da će biti u mogućnosti u svojim prostorijama tijekom radnog vremena osigurati prisutnost posrednika u postizanju sporazuma.¹⁶ Tko je posrednik određeno je Pravilnikom o posredniku, a to može biti djelatnik Fine ili druga fizička osoba kojoj je ministar pravosuđa izdao dozvolu za obavljanje poslova posrednika. Posrednik može biti fizička osoba koja ima poslovnu sposobnost, završen minimalno preddiplomski sveučilišni studij ili stručni studij iz područja ekonomije ili prava, koja ima iskustva u mirnom rješavanju sporova ili u vođenju postupaka između strana sa suprotnim interesima, te koja je dostojna za obavljanje poslova posrednika.¹⁷ Smatra se da je osoba dostojna za obavljanje poslova posrednika ako izjavi da u obavljanju svoje službe ili djelatnosti nije pisanim putem upozorena na neetično postupanje i potrebu pridržavanja odredbi etičkog kodeksa, da nije povrijedila službenu dužnost ili radnu obvezu zbog ponašanja suprotnog odredbama etičkog kodeksa, da protiv nje nije određena mjera radi zaštite dostojanstva radnika od uznemiravanja i spolnog uznemiravanja, da nije obavljala djelatnosti koje

¹¹ Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova savjetovališta i načinu rada savjetovališta (NN, 2/16, dalje: Pravilnik o savjetovalištu).

¹² Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova posrednika (NN, 3/16, dalje: Pravilnik o posredniku).

¹³ Čl. 80. st. 2. ZSP-a.

¹⁴ Fina. Pregled zbirnih podataka iz sustava Stečaj potrošača, 9. 1. 2017., <http://www.fina.hr/fgs.axd?id=18267> (10. 1. 2017.).

¹⁵ Fina. Stečaj potrošača, <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1810> (10.10.2016.).

¹⁶ Čl. 1.-3. Pravilnika.

¹⁷ Čl. 10. st. 4. ZSP-a.

i poslovnom udjelu u trgovačkom društvu, tražbine po štednom ulogu kod banke ili druge pravne osobe, tražbine prema osiguravajućim društvima i slično.

6. Nenovčane tražbine potrošača – pri čemu treba navesti tražbine potrošača prema pojedinim dužnicima da mu se preda određena pokretna ili nepokretna stvar ili da mu se isporuči određena količina pokretnina.
7. Druga prava koja čine imovinu potrošača – pri čemu treba navesti imovinu koja nije obuhvaćena točkama 1. - 6. ovoga Popisa (npr. patenti, tehnička unapređenja, dionice za koje nije izdana isprava o dionici, udjeli odnosno poslovni udjeli u trgovačkom društvu itd.).
8. Novčane i nenovčane obveze potrošača, s podacima o identifikaciji vjerovnika – pri čemu treba navesti opis obveze, jesu li novčane ili nenovčane, ime i prezime/naziv, OIB i adresu vjerovnika, datum dospijeca tražbine te vrstu i visinu kamatne stope koja se obračunava na iznos obveze ako se radi o novčanoj obvezi.
9. Razlučna prava na imovini potrošača, s podacima o identifikaciji vjerovnika – pri čemu treba navesti podatke o razlučnom pravu, pravnu osnovu, dio imovine na koji se odnosi razlučno pravo, je li razlučno pravo upisano u javne knjige te iznos u visini kojega postoji razlučno pravo.
10. Izlučna prava, s podacima o identifikaciji vjerovnika – pri čemu treba navesti podatke o izlučnom pravu, pravnu osnovu i dio imovine na koji se odnosi izlučno pravo.
11. Primanja iz radnog odnosa i ostala primanja u prethodnih 12 mjeseci – pri čemu treba

navesti prima li, i od koga, potrošač plaću ili mirovinu i u kojem iznosu, odnosno navesti ima li i druge stalne ili povremene prihode i njihov iznos.

12. Troškovi stanovanja u prethodnih 12 mjeseci – pri čemu treba navesti specifikaciju troškova u kunama.
13. Zakonske obveze uzdržavanja, s podacima o identifikaciji ovlaštenika prava na uzdržavanje – pri čemu treba navesti odluku suda ako je pravo na uzdržavanje utvrđeno sudskom odlukom.
14. Članovi uže obitelji i članovi kućanstva, s podacima o identifikaciji članova – pri čemu članove uže obitelji i članove kućanstva čine bračni drug, izvanbračni drug, osoba koja je s potrošačem u životnom partnerstvu u skladu s posebnim propisom, srodnici po krvi u ravnoj liniji i njihov bračni drug, braća, sestre, posvojenici, posvojitelj, šticećenici, skrbnik, pastirci, maćeha, očuh, srodnici po tazbini do drugog stupnja, djeca povjerena na smještaj, odgoj ili skrb izvan obitelji i osoba koju je potrošač dužan po zakonu uzdržavati.
15. Postupci pred sudovima ili javnopravnim tijelima u kojima je potrošač stranka – pri čemu treba navesti naziv suda/javnopravnog tijela, vrstu postupka, poslovni broj predmeta, podatke o strankama u postupku i vrijednost predmeta spora.
16. Imovinskopravna raspolaganja između potrošača i članova njegove uže obitelji te drugih osoba u prethodnih pet godina, s podacima o identifikaciji osoba – pri čemu treba navesti darovanja, nazive i brojeve debitnih i ostalih kartica, odricanje od nasljedstva,

ustupanje nasljednog dijela itd.²⁰

Koliko su sve stavke s navedenog popisa imovine i obveza jasne prosječnom potrošaču upitno je. Primjerice, postoji velika šansa da laik neće znati razliku između izlučnog i razlučnog prava. S obzirom na to, možemo se samo nadati da će službenici u savjetovaništima biti toliko susretljivi da pomognu potrošačima s ispunjavanjem obrasca, ili ih barem upute na mjesto gdje mogu dobiti takvu pomoć, budući da potrošač mora potpisom potvrditi da su navedeni podaci potpuni i točni.

Osoba koja na temelju kojega svoga stvarnog ili osobnog prava može dokazati da neki predmet ne ulazi u stečajnu masu nije stečajni vjerovnik. Ona ima izlučno pravo odnosno pravo na izdvajanje predmeta, koje se utvrđuje prema pravilima za ostvarivanje tih prava izvan stečajnoga postupka.²¹ Primjerice, ako je osoba posudila pokretnine pravnoj osobi koja je u stečaju, ona može potraživati natrag te stvari na kojima ima pravo vlasništva kao izlučni vjerovnik.²²

Oni pak vjerovnici koji imaju založno pravo ili pravo na namirenje na kojoj stvari ili pravu koji su upisani u javnoj knjizi imaju pravo odvojenoga namirenja na toj stvari ili pravo unovčenja, odnosno razlučno pravo.²³ Primjerice, ako netko ima založno pravo na nekretnini koja se nalazi u stečajnoj masi dužnika, može se namiriti iz vrijednosti te stvari ili prava odvojeno i neovisno o namirenju vjerovnika čije tražbine nisu osigurane. Vjerovnici koji imaju

²⁰ *Ibid.*

²¹ Čl. 147. st. 1. SZ-a.

²² IUS-INFO. Izlučni i razlučni vjerovnici u stečajnom postupku, 6.3.2015., <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=21144> (8.10.2016.).

²³ Čl. 149. SZ-a.

založno pravo ili pravo na namijenje na kojoj stvari ili pravu koji su upisani u javnoj knjizi imaju pravo pokrenuti ovršni postupak radi prodaje stvari ili unovčenja prava. Ako različni vjerovnik ne pokrene postupak ovrhe na nekretnini radi prisilnoga namijenja svoje tražbine, nekretnine na kojima postoji razlučno pravo stečajni će sudac prodati na prijedlog stečajnoga upravitelja, uz odgovarajuću primjenu pravila o ovrši na nekretnini.²⁴

Posrednik u postizanju sporazuma između potrošača i vjerovnika ovlašten je i dužan provjeriti podatke iz popisa imovine i obveza, te će pozvati potrošača da ispravi ili dopuni netočne ili nepotpune podatke, a ako potrošač to ne učini, posrednik je dužan na to upozoriti vjerovnike, o čemu stavlja bilješku na popisu imovine i obveza, te se takav potrošač neće smatrati poštenim potrošačem.²⁵

Predujam za troškove izvansudskog postupka

Predujam za troškove izvansudskog postupka iznosi od 300,00 kuna, a troškove predujma snosi podnositelj zahtjeva. Ako je podnositelj zahtjeva potrošač on se može osloboditi obveze uplate predujma uz pretpostavke propisane Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći (dalje: ZoBPP).²⁶

Tako ZoBPP nalaže da se pri odlučivanju o oslobođenju od plaćanja predujma imovno stanje podnositelja zahtjeva utvrđuje za 12 mjeseci prije početka mjeseca u kojem se zahtjev podnosi, pri čemu se ukupni prihodi podnositelja zahtjeva i članova njegovog kućanstva, ostvareni u navede-

Izvor: Tea Pišković

nom razdoblju od 12 mjeseci, obračunavaju u razmjernim dijelovima. Oslobođenje od plaćanja troškova može se odobriti u ako su materijalne prilike podnositelja zahtjeva takve da bi plaćanje predujma troškova postupka moglo ugroziti njegovo uzdržavanje ili uzdržavanja članova njegova kućanstva, odnosno ako ukupni prihodi podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva mjesečno ne prelaze po članu kućanstva iznos proračunske osnovice i ako ukupna vrijednost imovine u vlasništvu podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva ne prelazi iznos od 60 proračunskih osnovica. Oslobođenje od plaćanja predujma odobrit će se i ako podnositelj zahtjeva iz objektivnih razloga ne može raspolagati ukupnim приходima i imovinom, odnosno ako dio ukupnih prihoda i imovine kojim podnositelj zahtjeva može raspolagati ne prelazi spomenute iznose. Objektivnim razlozima za nemogućnost raspolaganja smatraju se osobito postojanje izvanrednih troškova liječenja podnositelja zahtjeva ili članova njegova kućanstva koji nisu obuhvaćeni zdravstvenim osiguranjem, troškovi ortopedskih pomagala, rehabilitacije i drugih usluga koje osobama s invaliditetom nisu osigurani zdravstvenim osiguranjem, troškovi obrazovanja za djecu s teškoćama u razvoju, ostali troškovi nastali kao posljedica više sile (požar,

potres, poplava i slično) i vlasništvo imovine koja se ne može unovčiti ili je njezino unovčenje teško provedivo.²⁷

Podnositelj zahtjeva uz zahtjev za pokretanje izvansudskog postupka za pokušaj postizanja sporazuma između potrošača i vjerovnika prilaže i dokaz o uplati predujma, odnosno rješenje nadležnog tijela da je oslobođen plaćanja predujma za troškove izvansudskog postupka. Uplata predujma za troškove izvansudskog postupka koji se provode u savjetovaništima Fine vrši se na račun Fine broj:

HR42 2390 0011 1000 1704 2

model: HR05

s pozivom na broj odobrenja: 7535104-OIB potrošača

opis plaćanja - predujam za troškove izvansudskog postupka²⁸

Poziv za sudjelovanje u izvansudskom postupku sadrži podatke za identifikaciju potrošača, vrijeme i mjesto kada su svi vjerovnici pozvani pristupiti u savjetovanište radi održavanja sastanka, uz naznaku podataka za identifikaciju vjerovnika navedenih u popisu imovine i obveza, te plan ispunjenja obveza. Sastanak se može sazvati najranije 30 dana od dana objave poziva za sudjelovanje, a vjerovnici su ovlašteni pisanim

²⁴ IUS-INFO. Izlučni i razlučni vjerovnici u stečajnom postupku, *op. cit.*

²⁵ Čl. 14. ZSP-a.

²⁶ Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN, 143/13, dalje: ZoBPP).

²⁷ Čl. 13. st. 4. i čl. 14. ZoBPP-a.

²⁸ Fina. Stečaj potrošača, *op. cit.*

putem savjetovalištu dostaviti svoje prijedloge za izmjenu ili dopunu plana ispunjenja obveza najkasnije u roku od 30 dana od dana objave poziva. Dostavljeni prijedlozi također se objavljuju se na mrežnoj stranici Fine.²⁹

Plan ispunjenja obveza

Plan ispunjenja obveza podnosi se na propisanom obrascu te sadržava iznos potrošačevih obveza, postotak umanjenja obveza, iznos za isplatu, rokove isplate i način ispunjenja obveza prema svakom od vjerovnika. Na zahtjev potrošača posrednik je dužan pružiti potrošaču stručnu pomoć za sastavljanje plana ispunjenja obveza, na što nije obavezan u slučaju popisa imovine i obveza.

Izvangsudski postupak traje najduže 30 dana od dana sastanka navedenoga u pozivu za sudjelovanje. Iznimno, savjetovalište može produžiti taj rok za dodatnih 30 dana ako ocijeni da postoji mogućnost sklapanja izvansudskog sporazuma između potrošača i svih njegovih vjerovnika, ili ako su potrošač i svi njegovi vjerovnici suglasni da se izvansudski postupak produži. Međutim, nakon isteka navedenih rokova savjetovalište će potrošaču bez odgode izdati potvrdu o tome da pokušaj sklapanja izvansudskog sporazuma nije uspio.

Podaci o potrošaču koje je potrebno navesti su:

- ime i prezime, OIB, adresa
- iznos potrošačevih obveza (pri čemu treba navesti opis obveze, je li obveza novčana ili nenovčana, ime i prezime/naziv, OIB i adresu vjerovnika, datum dospjeća tražbine, te vrstu i visinu kamatne stope koja se obračunava na iznos obveze ako se radi o novčanoj obvezi)

- postotak umanjenja obveza (pri čemu za svaku obvezu treba navesti za koliko bi se ista umanjila kako bi je potrošač mogao ispuniti)
- iznos za isplatu (pri čemu treba navesti ukupan iznos obveza umanjen za postotak umanjenja u kunama.)
- rokovi isplate (pri čemu treba navesti za svaku obvezu u kojem roku se može ispuniti, prema planiranom postotku umanjenja obveze)
- način ispunjenja obveza prema svakom od vjerovnika (pri čemu treba navesti opseg i način ispunjenja obveze, rok ispunjenja, uvjet, ugovornu kamatu, zateznu kamatu, datum od kojeg kamata teče, kamatnu stopu itd.)³⁰

Izvangsudski sporazum

Izvangsudski sporazum sklopljen između potrošača i vjerovnika ima učinak izvansudske nagodbe i predstavlja ovršnu ispravu. Vjerovnik koji je sklopio izvansudski sporazum u prednosti je pred vjerovnikom koji ga nije sklopio i može u prijedlogu za ovrhu tražiti od suda da dopusti provedbu ovrhe radi naplate njegove tražbine prije tražbine koja se u ovršnom postupku ostvaruje u korist vjerovnika koji nije sklopio izvansudski sporazum ako je tražbina vjerovnika koji nije sklopio izvansudski sporazum nastala prije sklapanja izvansudskog sporazuma i ako vjerovnik koji nije sklopio izvansudski sporazum nije bio naveden u popisu imovine i obveza, a savjetovalištu nije dostavio svoje prijedloge za izmjenu ili dopunu plana ispunjenja obveza u roku od 30 dana od dana objave poziva za sudjelovanje u izvansudskom postupku.

Izvangsudskim sporazumom određuju se vrsta, opseg i vrijeme ispunjenja obveze te potvrda posrednika da je izvansudski sporazum sklopljen pred ovlaštenim savjetovalištem i uz sudjelovanje posrednika.³¹

4. POSTUPAK PRED SUDOM

Postupak stečaja potrošača je hitan isključivu je stvarnu i mjesnu nadležnost ima općinski sud na čijem području potrošač ima prebivalište. Sud može donositi odluke i bez usmene rasprave. Sud po službenoj dužnosti utvrđuje činjenice koje su važne za postupak i radi toga može izvoditi sve potrebne dokaze.

Pismena se u postupku stečaja potrošača objavljuju putem mrežne stranice e-oglasna ploča sudova. Smatra se da je dostava pismena obavljena istekom osmog dana od dana objave pismena na toj mrežnoj stranici. Sudionici u postupka mogu zatražiti da im se pismena dostavljaju na kućnu adresu, na adresu elektroničke pošte, ili u osobni korisnički pretinac, no, takva dostava nema pravni učinak na tijek propisanih rokova.³²

Protiv rješenja donesenoga u prvom stupnju može se izjaviti žalba u roku od 15 dana od dostave rješenja, ali ona ne odgađa provedbu rješenja. Drugostupanjski sud dužan je o žalbi odlučiti najkasnije u roku od 60 dana od primitka žalbe. Što se tiče izvanrednih pravnih lijekova, u postupku stečaja potrošača ne može se podnijeti prijedlog za ponavljanje postupka, a revizija se može izjaviti samo ako odluka drugostupanjskoga suda ovisi o rješenju nekoga materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguravanje jedinstvene

²⁹ Čl. 16. ZSP-a.

³⁰ Obrazac 4. Pravilnika o obrascima.

³¹ Čl. 20. st. 1., 2. i 4. ZSP-a.

³² Čl. 24. i čl. 25. st. 1., 2., 6. i 7. ZSP-a.

primjene zakona i ravnopravnosti građana.³³

Tijela postupka stečaja potrošača su sud i povjerenik. Povjerenika bira sud, metodom slučajnoga odabira s liste povjerenika za područje nadležnoga suda. Prije prihvaćanja dužnosti povjerenik će pred sudom dati izjavu da će savjesno, držeći se Ustava, zakona i pravnoga poretka Republike Hrvatske, obavljati svoju dužnost, nakon čega će mu sud predati potvrdu o imenovanju u kojoj je navedeno da je imenovan za povjerenika u određenom postupku. Povjerenik je dužan bez odgode unovčavati stečajnu masu u ime i za račun potrošača tako da uvijek pokuša postići najvišu cijenu stvari i prava te prikupljena sredstva raspodijeliti vjerovnicima razmjerno njihovim tražbinama te podnositi sudu kvartalna pisana izvješća u kojima će navesti stanje potrošačeve imovine, nove okolnosti koje bi mogle utjecati na mogućnost ispunjenja potrošačevih obveza, iznos ukupno isplaćenih sredstava pojedinom vjerovniku, podatke o unovčenoj stečajnoj masi i ostale podatke koji su od utjecaja na tijek postupka. Nadzor nad radom povjerenika provodi sud. Povjerenik je dužan otvoriti poseban transakcijski račun kod financijske institucije za svakog pojedinog potrošača nad kojim je otvoren stečaj u skladu s nalogom suda, najkasnije prvi dan nakon što ga je sud imenovao.³⁴

Postupak stečaja potrošača pokreće se na prijedlog potrošača. Potrošač može podnijeti prijedlog u roku od tri mjeseca od dana izdavanja potvrde da izvansudski pokušaj postizanja sporazuma nije uspio. Potrošač je uz prijedlog za otvaranje postupka stečaja potrošača dužan priložiti potvr-

du, kao i popis imovine i obveza te plan ispunjenja obveza. Ako potrošač uz prijedlog za otvaranje postupka stečaja potrošača ne podnese sve potrebne isprave sud će prijedlog odbaciti.³⁵

Potrošač i vjerovnici mogu suglasno, prije donošenja rješenja o otvaranju postupka stečaja potrošača, zatražiti od suda zastoj postupka radi pokušaja sklapanja sporazuma, koji može trajati najdulje tri mjeseca, a nakon isteka tog roka sud će nastaviti postupak po službenoj dužnosti.³⁶

Ako sud stekne uvjerenje da imovina potrošača koja bi ušla u stečajnu masu nije dovoljna ni za namirenje troškova postupka ili je neznatne vrijednosti, donijet će odluku o otvaranju i zaključenju postupka stečaja potrošača te istodobno imenovati povjerenika i odrediti razdoblje provjere ponašanja u trajanju od pet godina. Povjerenik će nakon zaključenja postupka, u razdoblju provjere ponašanja, u ime i za račun potrošača unovčavati imovinu potrošača i prikupljenim sredstvima namiriti nastale troškove postupka. O obavljenim radnjama povjerenik je dužan podnositi izvješća sudu. Ako potrošač u razdoblju provjere ponašanja stekne imovinu iz koje se mogu namiriti vjerovnici, na odgovarajući će se način primijeniti odredbe o nastavljaju postupka radi naknadne diobe imovine.³⁷

5. ZAVRŠETAK STEČAJNOG POSTUPKA

Stečajna masa obuhvaća cjelokupnu imovinu potrošača koju je potrošač stekao do zaključenja stečajnoga postupka i imovinu koju će steći do isteka razdoblja

provjere ponašanja, osim imovine na kojoj se ne može provesti ovrha u skladu sa zakonom kojim se uređuje ovršni postupak. Ako je otvoren postupak stečaja potrošača nad imovinom jednoga bračnog druga, udio toga bračnog druga u imovini bračnih drugova ulazi u stečajnu masu ako se na tom udjelu prema zakonu kojim se uređuje ovršni postupak može protiv dužnika provesti ovrha. Ako je potrošač stekao nasljedstvo ili zapis (legat) prije otvaranja ili tijekom postupka stečaja potrošača, samo se on ima pravo prihvatiti ili odreći nasljedstva ili zapisa, ili ustupiti svoj nasljedni dio. U tom slučaju, ako se potrošač odrekne nasljedstva, ili ustupi svoj nasljedni dio nakon otvaranja postupka stečaja potrošača, ili u tri godine prije podnošenja prijedloga za otvaranje postupka stečaja potrošača, sud će ocijeniti razloge takvog odricanja odnosno ustupanja te od kakvog je to utjecaja za donošenje odluke o oslobođenju od preostalih obveza. Sud će pritom saslušati vjerovnike i potrošača.

Pri unovčenju stečajne mase povjerenik je dužan voditi računa o dostojanstvu potrošača i o tome

³³ Čl. 27. st. 1.-3., 6. i 7. ZSP-a.

³⁴ Čl. 29., čl. 30. st. 3., čl. 37. st. 1., čl. 39. st. 1. i 2., čl. 40. st. 2. i 3., čl. 41. st. 1. i čl. 42. st. 1. i 2. ZSP-a.

³⁵ Čl. 44. ZSP-a.

³⁶ Čl. 46. ZSP-a.

³⁷ Čl. 58. ZSP-a.

Izvor: Borna Juraj Jelić

da potrošaču mjesečno ostane dovoljno sredstava za primjereni životni standard. Tu visinu određuje sud prema iznosu koji je izuzet od ovrhe u slučaju kada se ovrha provodi na plaći ovršenika. Zabranjeno je unovčenje imovine ispod najniže prodajne cijene po kojoj se pojedini dio imovine može prodati prema pravilima ovršnog postupka. Sud može donijeti odluku da se neće unovčavati dijelovi imovine potrošača ako bi troškovi unovčenja bili veći od iznosa ostvarenog unovčenjem, u kojem slučaju će potrošaču odrediti rok u kojem mora na poseban račun povjerenika iz sredstava koja su mu određena za dostojan život primjerenog standarda uplatiti iznos koji odgovara iznosu koji bi se ostvario unovčenjem. Sud će odlučiti o prijedlogu za oslobođenje od preostalih obveza tek nakon što potrošač uplati navedeni iznos.

Potrošač može predložiti da se do okončanja razdoblja provjere ponašanja ne prodaje nekretnina koja mu je potrebna za stanovanje ako u vlasništvu nema drugu nekretninu i nema na raspolaganju drugi smještaj niti ga je u mogućnosti osigurati. O prijedlogu iz stavka 1.

ovoga članka odlučuje sud u roku od 15 dana od dana podnošenja prijedloga odnosno isteka roka za očitovanje vjerovnika koji imaju različito pravo na nekretnini, uzimajući u obzir da nekretnina mora biti razmjerna osnovnim stambenim potrebama potrošača. Sud može odlučiti da se nekretnina ne prodaje do okončanja razdoblja provjere ponašanja nakon kojeg će ocijeniti svrhovitost prodaje nekretnine, vodeći računa o opsegu namirenja svih vjerovnika koji će se namiriti iz prodajne cijene nekretnine. Ako prodaju nekretnine sud ocijeni svrhovitom on će po službenoj dužnosti pokrenuti ovršni postupak radi naplate novčane tražbine te odrediti ovrhu na nekretnini. U ovršnom postupku u tom slučaju sudjeluje povjerenik s ovlastima ovrhovoditelja, troškovi prodaje plaćaju se iz plaćene kupovnine, a vjerovnici se namiruju prema pravilima o namirenju stečajnih vjerovnika.³⁸

Troškovi sudskog postupka

Troškove postupka stečaja potrošača predujmljuje potrošač u paušalnom iznosu koji odredi sud, a koji ne može biti manji od 1.000,00 kuna. Ako potrošač nije u mogućnosti predujmiti troškove postupka, a ima imovine, sud može odlučiti da se troškovi postupka predujme iz proračunskih sredstava, a zatim da se predujmljeni troškovi postupka naknade prioritarno iz unovčene imovine potrošača. Ako potrošač nije u mogućnosti predujmiti troškove postupka, a nema imovine, može se osloboditi obveze uplate predujma na način i uz pretpostavke propisane posebnim propisom kojim se uređuje besplatna pravna pomoć. Svaki vjerovnik, s druge strane, snosi svoje troškove postupka.³⁹

³⁸ Čl. 60.-64. ZSP-a.

³⁹ Čl. 45. ZSP-a.

Razdoblje provjere ponašanja

Rješenjem o zaključenju postupka stečaja potrošača sud će odrediti razdoblje provjere ponašanja koje ne može biti kraće od godinu dana ni duže od pet godina. Potrošač se neće osloboditi od preostalih obveza, odnosno sud neće odrediti razdoblje provjere ponašanja ako potrošač do zaključenja postupka stečaja potrošača izjavi da ne želi oslobođenje od preostalih obveza ili ako je potrošač u posljednjih 10 godina koje su prethodile podnošenju prijedloga za otvaranje postupka stečaja potrošača oslobođen od preostalih obveza, ili mu je takvo oslobođenje uskraćeno. Razdoblje provjere ponašanja počinje teći od pravomoćnosti rješenja o zaključenju postupka stečaja potrošača.⁴⁰

Imovina koja se ne unovči do isteka razdoblja provjere ponašanja u skladu sa završnim diobnim popisom, smatrat će se neunovčivim predmetom stečajne mase i ostaje potrošaču. U razdoblju provjere ponašanja potrošač ne može sklapati ugovore i obavljati druge pravne poslove ili radnje koje se odnose na raspolaganje njegovom imovinom koja ulazi u stečajnu masu. Povjerenik raspolaže imovinskim pravima u ime i za račun potrošača. Potrošač prenosi na povjerenika pravo raspolaganja imovinskim pravima izjavom o ustupu koju je dužan dati na zapisnik pred sudom i u kojoj je dužan navesti je li tim imovinskim pravima već prije raspolagao. U izjavi o ustupu potrošač je dužan izjaviti da je suglasan s time da se sva primanja, naknade i darovi koji nisu izuzeti od ovrhe isplaćuju na poseban transakcijski račun.⁴¹

U razdoblju provjere ponašanja potrošač je dužan sudu i povjereniku, na njihov zahtjev, dati oba-

⁴⁰ Čl. 69. st. 1.-3. ZSP-a.

⁴¹ Čl. 70. st. 2. i 3. i čl. 71. ZSP-a.

vijesti o svom poslu ili svojim nastojanjima da nađe posao. Također, dužan je predati povjereniku imovinu koju stekne nasljeđivanjem, bez odgode prijaviti povjereniku svaku promjenu mjesta stanovanja ili mjesta zaposlenja, a ako sud to smatra potrebnim, uputit će potrošača na poduku o financijski racionalnom ponašanju.

Pravo na žalbu protiv rješenja o oslobođenju od preostalih obveza ima svaki vjerovnik koji je predložio sudu donijeti rješenje o uskrati oslobođenja od preostalih obveza, a pravo na žalbu protiv rješenja o uskrati oslobođenja od preostalih obveza potrošač.⁴²

Uskrata oslobođenja od preostalih obveza

Sud će rješenjem uskratiti oslobođenje od preostalih obveza ako je potrošač:

- pravomoćno osuđen zbog kaznenog djela protiv imovine, protiv gospodarstva ili drugog kaznenog djela koje bi upućivalo na njegovu nesavjesnost i nepoštenje pri ispunjavanju obveza i dužnosti
- u posljednje tri godine koje su prethodile podnošenju prijedloga za otvaranje postupka stečaja potrošača, ili nakon toga, namjerno ili iz krajnje nepažnje dao netočne ili nepotpune podatke o svojim imovinskim prilikama, kako bi dobio kredit, primio plaćanja iz javnih sredstava ili izbjegao plaćanje poreza ili drugih javnih obveza

⁴² Čl. 73. i čl. 74. st. 3. ZSP-a.

- u posljednjoj godini prije podnošenja prijedloga za otvaranje postupka stečaja, ili nakon toga, namjerno ili iz krajnje nepažnje, onemogućio namirenje vjerovnika time što je preuzimao neprimjerene obveze, nesavjesno i nepošteno umanjivao vrijednost svoje imovine, ili bez izgleda za poboljšanje financijskog položaja odgađao otvaranje postupka stečaja
- tijekom postupka namjerno ili iz krajnje nepažnje povrijedio svoje dužnosti izvješćivanja i suradnje prema
- namjerno ili krajnjom nepažnjom naveo nepotpune i netočne podatke u popisu imovine i obveza⁴³

Oslobođenje od preostalih obveza

Ako nisu ispunjene pretpostavke za donošenje rješenja o uskrati oslobođenja od preostalih obveza, sud će donijeti rješenje o oslobođenju od preostalih obveza. Takvo oslobođenje ima pravni učinak u odnosu na sve vjerovnike, uključujući i one koji svoju tražbinu nisu prijavili u postupku stečaja potrošača.

Rješenjem o oslobođenju od preostalih obveza potrošač se ne može osloboditi:

- zakonske obveze na uzdržavanje djece, roditelja i drugih osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati

⁴³ Čl. 75. st. 1. ZSP-a.

- vraćanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom ili prekršajem
- naknade štete nastale kaznenim djelom ili prekršajem
- naknade štete zbog smrti ili teže tjelesne ozljede

Na prijedlog kojega od vjerovnika sud će opozvati određeno oslobođenje potrošača od preostalih obveza ako se naknadno ustanovi da je potrošač koju od svojih dužnosti namjerno povrijedio ili time znatno onemogućio namirenje vjerovnika. Prijedlog se može podnijeti u roku od godinu dana od pravomoćnosti odluke o oslobođenju potrošača od preostalih obveza, protiv kojeg rješenja podnositelj prijedloga i potrošač imaju pravo na žalbu.⁴⁴

6. ZAKLJUČAK

Koliko je osobni stečaj dobro rješenje za potrošače i vjerovnike tek preostaje vidjeti iz narednih godina primjene, odnosno provjere razdoblja ponašanja potrošača. Je li razlog slabog odaziva ovoj mjeri njena nedovoljna transparentnost, ili su je potrošači i vjerovnici zaista proučili i zaključili da ona ipak nije za njih, također će pokazati vrijeme u kojem će se broj nagomilanih dužnika i dugova ili smanjivati, ili neće. U potonjem slučaju, možda će država razmisliti o dugoročno isplativijim, preventivnim i proaktivnim gospodarskim mjerama.

⁴⁴ Čl. 76. st. 1. i 2., čl. 77., čl. 78. st. 1. i čl. 79. st. 2. ZSP-a.

Intervju s Biljanom Borzan

TIHANA KLJAKIĆ, MARTINA POŽGAJ

Izvor: Biljana Borzan

1. Molimo Vas da u kratkim crtama napišete svoju biografiju.

Rođena 1971. godine u Osijeku, liječnica, udana i majka dvoje djece. Do ulaska u politiku radila sam u Domu zdravlja Osijek. Bila sam izabrana u Gradsko vijeće Osijek, Hrvatski sabor i Europski parlament, a služila sam i kao dogradonačelnica Osijeka.

Izvor: Anja Mihajlović

Iako sam liječnica i političarka, sebe više doživljam kao umjetnički tip osobe - volim slikati, pjevati, čitati, dio odjeće koju nosim sama sam sašila... Apsolutno nikad nisam besposlena, izrazito sam nemirna duha, a vrijeme najviše volim provoditi sa svojom obitelji. Politikom sam se počela baviti nakon završetka studija, kad sam odlučila ne biti pasivni promatrač, nezadovoljan razinom demokracije, tolerancije i pravde u svojoj zmlji.

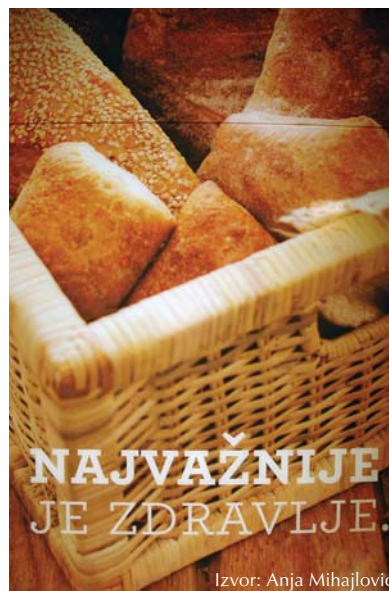
2. Kao zastupnica Republike Hrvatske u Europskom parlamentu članica ste parlamentarnog Odbora za zaštitu okoliša, javno zdravlje i sigurnost hrane. Kojim pitanjima se bavi navedeni Odbor?

Kao što mu samo ime govori pokriva područja javnog zdravlja i zdravstva, sigurnost i proizvodnju hrane te zaštite okoliša. Tražila sam taj odbor jer najviše odgovara mojem obrazovanju i iskustvu. Uživam raditi u njemu jer najvi-

še europskih zakona prolazi kroz njega i tako imam priliku direktno utjecati na politike EU.

3. Koji su Vaši ciljevi sudjelovanja u radu Europskog parlamenta? Što smatrate svojim najvećim postignućem u okviru rada u samom parlamentu i Odboru za zaštitu okoliša, javno zdravlje i sigurnost hrane?

Moj cilj je da građani RH u svakom trenutku znaju što se u njihovo ime odlučuje u Bruxellesu i Strasbourgu i da te odluke na njih imaju pozitivan utjecaj. Kao izvjestiteljica za regulative o medicinskim uređajima direktno sam utjecala da oni budu sigurniji i dostupniji. Radom na direktivi o GMO pomogla sam da se Hrvatska ima mogućnost izuzeti iz svih odobrenja za njihov uzgoj u Europi. Od prvog dana radim na tome da se ukine nepoštena praksa prema kojoj su proizvodi

Izvor: Anja Mihajlović

za tržišta novih zemalja članica manje kvalitetni od istih proizvoda na zapadu. Potrošačka prava su mi već dugo u fokusu jer u EU ne smiju postojati građani prvog i drugog reda. Aktivna sam i u odboru za ženska prava i ravnopravnost spolova.

4. Što je to GMO hrana? Smatrate li da GMO hrana treba biti dostupna u širokoj potrošačkoj uporabi?

Radi se o hrani koja u sebi sadrži sastojke dobivene od GM kultura. Ona je široko dostupna u državama članicama koje su pozitivno orijentirane prema GMO-u. Pravno gledano, GMO hrana koja je odobrena od strane Europske komisije se može prodavati i u Hrvatskoj. No, EU ima stroga pravila o označavanju i sva GM hrana na europskom tržištu mora biti jasno označena kao takva. To je jedan od razloga zašto GM hrane za ljudsku upotrebu praktički nema za kupiti u Hrvatskoj. Uz anti-GMO raspoloženje javnosti tvrtkama se jednostavno ne isplati ulagati u naše tržište i prodavati takvu hranu.

5. Jesu li hrvatski građani dovoljno i kvalitetno informirani o GMO hrani?

Nedavno sam financirala istraživanje koje je pokazalo da je tri četvrtine hrvatskih građana negativno raspoloženo prema GM hrani. Dakle, građani su informirani. No ponekad se ide u krajnosti s opisima „vražjeg sjemena“ od kojeg će ljudi i životinje postati mutanti. Bilo bi bolje da se raspravlja o legitimnim političkim, ekonomskim, ekološkim i zdravstvenim razlozima zašto Hrvatska treba ostati „GMO free“. Tako ćemo se, između ostalog, lakše brendirati kao proizvođač i izvoznik organske hrane koja je budućnost hrvatske poljoprivrede. U isto vrijeme, treba imati na

Izvor: Biljana Borzan

umu da GMO tehnologija ima korisne primjene u medicini.

6. Kako hrvatsko zakonodavstvo regulira proizvodnju i prodaju GMO hrane?

Naše zakonodavstvo je preuzelo pravnu stečevinu EU.

7. Koje pravne standarde postavlja Europska unija glede proizvodnje i prodaje GMO hrane?

Dozvole za uzgoj i prodaju GMO-a daje Europska komisija nakon procjene Europske agencije za sigurnost hrane. Države članice imaju mogućnost glasati za ili protiv tih odobrenja, no nikad do sad nisu uspjele postići kvalificiranu većinu što Komisiji daje odriježene ruke.

8. Što je Republika Hrvatska dobila ulaskom u Europsku uniju na polju regulacije GMO-a?

Tijekom 2014. godine sam radila na tekstu direktive o GMO-a kojom je državama članicama dana mogućnost da se izuzmu od svih odobrenja za uzgoj u EU. Dakle, s te strane smo zaštićeni. Što se hrane tiče situacija je kompleksni-

ja i pravno se kod nas ona može prodavati, no, kao što sam to već rekla, nema je u trgovinama.

9. Republika Hrvatska kao GMO free zemlja – da ili ne? Zašto?

Da, prvenstveno jer tako žele naši građani. Još uvijek ne znamo dovoljno o dugoročnom utjecaju GMO-a na ekosustav i ljudsko zdravlje. Nadalje, neke GM sorte koje su otporne na pesticide potiču njihovo korištenje. Organska i GMO poljoprivreda nisu kompatibilne, a Hrvatska se ima priliku brendirati se kao proizvođač eko hrane za kojom potražnja vrtoglavo raste.

10. U današnje vrijeme Republika Hrvatska uvozi znatne količine hrane čije podrijetlo nije uvijek moguće pratiti do samog izvora. Postoji li obveza prodavača i proizvođača detaljno deklarirati podrijetlo prerađene hrane, primjerice hrane koja se prerađuje u zemlji koja nije GMO free zemlja?

EU propisuje da se bilo koji prehrambeni proizvod za ljude i životinje koji sadrži više od 0,9 %

udjela sastojka koji sadrži GMO mora kao takav jasno označiti na etiketi.

11. Postoji li danas u Republici Hrvatskoj učinkovit sustav kontrole kvalitete hrane u vezi s potencijalnom GMO hranom?

Mislim da nadležne službe dobro rade svoj posao i redovito obavljaju kontrole. Ipak, niti jedan sustav nije sto posto pouzdan i moguće je da se događaju previdi. No, generalno nismo u lošoj situaciji. Nema legalnog uzgoja GMO-a u Hrvatskoj, a pametnjakovići koji krišom i protuzakonito siju takvo sjeme kupljeno u npr. BiH štete i sebi i svima oko sebe.

12. Što mogu učiniti građani koji sumnjaju da su u doticaju s GMO hranom? Kome se mogu prvo obratiti?

Jednostavno je ne trebaju kupiti kada na pakiranju piše da se radi o GM hrani, a mora pisati.

13. Imate li konkretne prijedloge kako bi Republika Hrvatska mogla još bolje zaštititi svoje građane kao potrošače koji ne žele GMO hranu na svojim stolovima?

Mislim da bi se sustav odobrenja za prodaju GMO hrane trebao urediti na isti način kao i uzgoj, dakle, da se države članice mogu izuzeti. Situacija je, doduše, kompleksnija jer se radi o zajedničkom tržištu koje je drugačije regulirano od poljoprivredne politike EU.

Izvor: Anja Mihajlović

14. U javnosti postoji bojazan od rezultata pregovora o Transatlantskom trgovinskom i investicijskom partnerstvu (TTIP) između SAD-a i Europske unije, poglavito bojazan od pojave GMO hrane na domaćem tržištu te općenitog srozavanja kvalitete hrane. Postoje li utemeljeni razlozi za takve strahove? Koji je stav europskih pregovarača u pogledu sigurnosti hrane i zaštite potrošača?

Pregovori oko TTIP-a su trenutno u slijepoj ulici i pitanje je

hoće li iz nje ikad izaći. Povjerenica za trgovinu Cecilia Malmström, koja je u Europskoj komisiji zadužena za TTIP, je rekla da su u pitanjima poput ovih koje vi navodite stajališta pregovaračkih strana toliko udaljena da o njima nema smisla pregovarati. Ja se iskreno nadam da je to tako, jer smatram da sigurnost i zdravlje građana ne smijemo žrtvovati radi slobodnije trgovine. Za GMO, hormone, pesticide i klor u hrani sam Europskoj komisiji postavila pisana pitanja i dobila odgovore koji se daju svesti na "nema razloga za strah". To stoji crno na bijelom u dokumentu koji potpisuju povjerenici Europske komisije i ja ih držim za riječ.

15. Hoće li u budućnosti pravni standardi Europske unije dugoročno omogućiti zemljama članicama da samostalno odlučuju o proizvodnji GMO hrane te, s druge strane, pružiti dovoljnu razinu zaštite onim zemljama koje odluče postati GMO free zemlje?

EU direktiva 2015/412 koju sam već spominjala i na kojoj sam radila rješava taj problem. Hrvatske vlade imaju moć odlučivanja hoće li se kod nas uzgajati GMO i nitko nas na to ne može natjerati. Tako su odlučile i sve nama susjedne države članice EU.

Izvor: Pixabay

Jamci

VEDRANA VUČKOVIĆ

Ugovorom o jamstvu jamac se obvezuje vjerovniku da će ispuniti obvezu glavnog dužnika u slučaju da ju glavni dužnik ne ispuni. Jamstvo je institut koji predstavlja oblik osobnog osiguranja, odnosno pojačanja obveznopravnog odnosa.

Postoji više vrsta jamstava koje predstavljaju višu ili nižu razinu sigurnosti ispunjenja obveze za vjerovnika. Potrebno je naglasiti da jamstvo ni u kojem slučaju ne podrazumijeva oslobođenje glavnog dužnika od dužnosti ispunjenja obveze osigurane jamstvom. U svakom slučaju jamstvo predstavlja potporu uobičajenom i redovnom odvijanju pravnih poslova u svakodnevnom pravnom prometu.

OPĆENITO O JAMSTVU

Zakon o obveznim odnosima (dalje: ZOO)¹ propisuje da se ugovorom o jamstvu jamac obvezuje vjerovniku da će ispuniti valjanu i dospjelu obvezu dužnika, ako to ovaj ne učini. Navedena odredba zahtijeva ispunjenje nekoliko pretpostavki kako bi ugovor o jamstvu bio valjan. Potrebna je valjana obveza, odnosno obveza čija je činidba moguća, dopuštena, određena ili određiva i imovinskog karaktera. Iako se najčešće jamči za ugovorne obveze, moguće je jamčiti i za obveze koje nastaju temeljem zakona te za obveze javnopravne naravi.² Jamčiti se može i za uvjetnu obvezu, a i za određenu buduću obvezu.

¹ Čl. 104. Zakona o obveznim odnosima (NN, 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, dalje: ZOO).

² Opširnije: Jakšić, Tomislav. Predmet jamstva za koje se obveze može jamčiti?. Pravo u gospodarstvu, 53 (2014), 3, str. 659-683, str. 662-663.

Izvor: Anja Mihajlović

Jamstvo za buduću obvezu može se opozvati prije nego što obveza nastane, ako nije predviđen rok u kojem ona treba nastati. Potrebno je pobliže obrazložiti jamstvo za pojedine vrste obveza, primjerice osobne obveze i slično. Jamčiti za strogo osobne obveze, odnosno za obveze koje jedino može ispuniti glavni dužnik, moguće je jedino na način da jamac jamči za naknadu štete koja bi nastala vjerovniku zbog neispunjenja obveze.³

Jedno od obilježja pravaljanosti obveze je i određenost, odnosno odredivost obveze za koju se jamči. „Naime, jamstvo je ugovor kojim se jamac obvezuje vjerovniku da će ispuniti obvezu dužnika, ako to dužnik ne učini (čl. 997. ZOO-a). izjava o jamčenju

³ Opširnije: Jakšić, Tomislav. Predmet jamstva za koje se obveze može jamčiti?, *op. cit.*, str. 663-664.

mora biti učinjena u pismenoj formi (čl. 998. ZOO-a) s time da je bitan sastojak te izjave navođenje obveze za koju se jamstvo daje, tj. visina duga za koji se jamči mora biti određena ili trebaju biti navedeni kriteriji na temelju kojih se sa sigurnošću može odrediti predmet jamčenja.⁴ Određenost predmeta jamstva omogućuje jamcu uvid u visinu i opseg obveze za koju jamči te osigurava imovinskopravnu zaštitu, jer na taj način jamac odgovara za ispunjenje samo one obveze iz ugovora o jamstvu, a ne obveze koja proizlazi iz dvostranog odnosa vjerovnika i glavnog dužnika.⁵

Nadalje, potrebna je dospjela obveza glavnog dužnika, odno-

⁴ VSRH, REV 347/00-2 od 30.7.2003.

⁵ Opširnije: Jakšić, Tomislav. Predmet jamstva za koje se obveze može jamčiti?, *op. cit.*, str. 660.

sno vjerovnik mora biti ovlašten zahtijevati ispunjenje obveze od glavnog dužnika.

Institut jamstva obilježava akcesornost i supsidijarnost. Akcesornost znači da jamčeva obveza postoji ako postoji valjana obveza glavnog dužnika. Supsidijarnost znači da vjerovnik može tražiti ispunjenje obveze od jamca tek onda kad se nije uspio namiriti od glavnog dužnika.⁶

Ugovor o jamstvu obvezuje jamca samo ako je izjavu učinio u pisanu obliku.⁷ Ako je pak ugovor o jamstvu izvršen u cijelosti ili u pretežnom dijelu, iako nije sklopljen u pisanom obliku, takav će se ugovor ipak smatrati pravovaljanim, osim ako iz cilja radi kojeg je oblik propisan očito ne proizlazi što drugo.⁸

Ugovorom o jamstvu može se obvezati samo onaj tko ima potpunu poslovnu sposobnost. Tko se obveže kao jamac za obveze neke poslovno nesposobne osobe, odgovara vjerovniku isto kao jamac poslovno sposobne osobe.⁹ „U slučaju kada je jamac znao da je osoba dužnika za koju je jamčio poslovno nesposobna, on je odgovoran i ugovor o jamstvu je valjan. Međutim, ako jamac nije znao u vrijeme sklapanja ugovora o jamstvu da glavni dužnik nema poslovnu sposobnost, postoji mogućnost da jamac traži poništenje ugovora o jamstvu.“¹⁰

U pravnoj teoriji razlikujemo nekoliko vrsta jamstava: redovito ili obično jamstvo, solidarno jamstvo i podjamstvo.

REDOVITO JAMSTVO

Redovito jamstvo podrazumijeva akcesornu i supsidijarnu obvezu jamca.

Od jamca se može zahtijevati ispunjenje obveze ako je glavni dužnik ne ispuni u roku određenom u pisanom pozivu. Ispunjenje od jamca iznimno se može tražiti i bez prethodnog pozivanja glavnog dužnika na ispunjenje ako je očito da su dužnikova sredstva nedovoljna za ispunjenje obveze, ili je glavni dužnik pao pod stečaj.¹¹ „U slučaju kada vjerovnik ne bi tražio isplatu prvo od glavnog dužnika, već bi se odmah obratio jamcu, jamac mu može staviti prigovor povrede reda prvenstva naplate, jer prethodno nije zahtijevao naplatu od glavnog dužnika.“¹²

Ako dužnik ne ispuni svoju obvezu na vrijeme, vjerovnik je dužan obavijestiti o tome jamca, inače će mu odgovarati za štetu koju bi

jamac pretrpio zbog toga.¹³ „Budući da nije predviđen rok u kojem je vjerovnik dužan obavijestiti jamca o tome da dužnik nije ispunio obvezu na vrijeme, smatra se da taj rok počinje teći drugi dan nakon što dužnik nije ispunio svoju obvezu ni u naknadnom roku za ispunjenje.“¹⁴

Ako je dužnik izgubio pravo na rok određen za ispunjenje njegove obveze, vjerovnik ipak ne može zahtijevati ispunjenje od jamca prije isteka toga roka, ako nije drukčije ugovoreno.¹⁵ Potrebno je napomenuti da se pod rokom na koji je dužnik izgubio pravo misli na rok koji se vjerovnik obvezao odrediti dužniku u pisanom pozivu nakon dospelosti. Na takav se način štiti jamac.¹⁶

SOLIDARNO JAMSTVO

Solidarno jamstvo znači da se jamac obvezao vjerovniku kao jamac-platac, odnosno da vjerovnik može zahtijevati ispunjenje cijele obveze bilo od glavnog dužnika bilo od jamca, bilo od obojice istodobno. Ovdje ne vrijedi supsidijarnost kao jedan od elementata jamstva. Jamac za obvezu nastalu iz trgovačkog ugovora odgovara kao jamac-platac, ako nije drugo ugovoreno.¹⁷

„S obzirom na to da drugotuženik ima status jamca-platca, u pobijanoj presudi se pravilno zaključuje da je drugotuženik u smislu čl. 1004. st. 3. ZOO-a zajedno s prvotuženicom solidarni dužnik za vraćanje kredita iz predmetnog ugovora tužitelju. Naime, prema toj izričitoj zakonskoj odredbi, ako se jamac obvezao kao jamac-platac, odgovara

⁶ Opširnije: Vedriš, Martin; Klarić, Petar. Građansko pravo: opći dio, stvarno, obvezno i nasljedno pravo, 13. izd., Zagreb: Narodne novine, 2012., str. 437.

⁷ Čl. 105. ZOO-a.

⁸ Čl. 294. ZOO-a.

⁹ Čl. 106. i čl. 107. ZOO-a.

¹⁰ Opširnije: Čuveljak, Jelena. Jamstvo (Poručanstvo). Hrvatska pravna revija, 7 (2007), 2, str. 27-38., str. 30.

¹¹ Čl. 111. ZOO-a.

¹² Čuveljak, Jelena. Jamstvo (Poručanstvo). *op. cit.*, str. 30.

¹³ Čl. 117. ZOO-a.

¹⁴ Čuveljak, Jelena. Jamstvo (Poručanstvo), *op. cit.*, str. 34.

¹⁵ Čl. 113. ZOO-a.

¹⁶ Čuveljak, Jelena. Jamstvo (Poručanstvo), *op. cit.*, str. 34.

¹⁷ Čl. 111. ZOO-a.

Izvor: Anja Mihajlović

vjerovniku kao glavni dužnik za cijelu obvezu i vjerovnik može zahtijevati njezino ispunjenje bilo od glavnog dužnika bilo od jamca, ili od obojice u isto vrijeme (solidarno jamstvo) kao što je to ovdje slučaj.¹⁸

SUJAMSTVO I PODJAMSTVO

Kad za neki dug jamči više jamaca (sujamstvo, suporučanstvo), ono je na temelju zakona solidarno, osim ako se solidarnost ugovorom isključuje.¹⁹ Pritom je potrebno naglasiti da nije od važnosti da li su se sujamci zajedno obvezali vjerovniku ili je to svaki učinio odvojeno.²⁰

„Utvrđeno je, nadalje, da tuženik, kao solidarni jamac, duguje ukupno 13.648,07 eura u kunskoj protuvrijednosti. Iz odredbe čl. 414. u svezi s čl. 1005. ZOO-a ... solidarni jamci odgovaraju za obvezu solidarno, a svaki dužnik solidarne obveze odgovara vjerovniku za cijelu obvezu, i vjerovnik, u ovom postupku tužitelj, može zahtijevati ispunjenje

¹⁸ VSRH, Rev 247/072 od 11.4.2007.

¹⁹ Vedriš, Martin; Klarić, Petar. Građansko pravo: opći dio, stvarno, obvezno i nasljedno pravo, *op. cit.*, str. 437.

²⁰ Opširnije: Čuveljak, Jelena. Jamstvo (Poručanstvo), *op. cit.*, str. 31.

od koga hoće, sve dok obveza ne bude potpuno ispunjena.“²¹

Podjamstvo ili potporučanstvo podrazumijeva da se jamac obvezao za obvezu jamca, a ne za obvezu glavnog dužnika – time je on jamčev jamac.²² Podjamac će biti pozvan ispuniti obvezu glavnog dužnika tek u slučaju da glavni dužnik ne ispuni obvezu, a nakon njega ni jamac.

OPSEG JAMČEVE ODGOVORNOSTI

Jamčeva obveza ne može biti veća od obveze glavnog dužnika, a ako je ugovoreno da bude veća, ona se svodi na mjeru dužnikove obveze. Jamac odgovara za ispunjenje cijele obveze za koju je jamčio, ako njegova odgovornost nije podvrgnuta lakšim uvjetima. Dakle, moguće je da se jamčeva obveza ograniči na neki manji dio dužnikove obveze.²³ Jamac je dužan naknaditi potrebne troškove koje je vjerovnik učinio radi naplate duga od glavnog dužnika. Jamac odgovara i za svako povećanje obveze koje bi nastalo dužnikovim zakašnjenjem ili dužnikovom krivnjom, ako nije

²¹ VSRH, Rev 1443/112 od 18.2.2015.

²² Čl. 108. ZOO-a.

²³ Vedriš, Martin; Klarić, Petar. Građansko pravo: opći dio, stvarno, obvezno i nasljedno pravo, *op. cit.*, str. 436.

drugačije ugovoreno. On odgovara samo za one ugovorene kamate koje su dospjele nakon sklapanja ugovora o jamstvu. Na jamca koji je namirio vjerovnikovu tražbinu prelazi ta tražbina sa svim sporednim pravima i osiguranjima njezina ispunjenja.²⁴

U slučaju stečaja glavnog dužnika vjerovnik je dužan prijaviti svoju tražbinu u stečaj i o tome obavijestiti jamca, inače odgovara jamcu za štetu koju bi ovaj imao zbog toga. Smanjenje obveze glavnog dužnika u stečajnom postupku ne povlači za sobom i odgovarajuće smanjenje jamčeve obveze, te jamac odgovara vjerovniku za cijeli iznos svoje obveze.²⁵ Jamac odgovara za cijeli iznos obveze za koji je jamčio i u slučaju kad bi se od dužnikova nasljednika mogla zahtijevati isplata samo onog njezinog dijela koji odgovara vrijednosti naslijeđene imovine.

PRIGOVORI

Jamac može isticati protiv vjerovnikova zahtjeva sve prigovore glavnog dužnika, uključujući i prigovor prijeboja, ali ne i osobne dužnikove prigovore. Dužnikovo odricanje od prigovora te njegovo priznanje vjerovnikove tražbine nema učinak prema jamcu. Jamac može isticati protiv vjerovnika i svoje osobne prigovore, na primjer, ništetnost ugovora o jamstvu, zastaru vjerovnikove tražbine prema njemu, prigovor prijeboja uzajamnih tražbina.^{26 27}

U slučaju kada jamac ispuni obvezu glavnog dužnika i sva vjerovnička prava prijeđu na jamca, glavni dužnik može s uspjehom istaknuti prema jamcu sve prigo-

²⁴ Čl. 109. i čl. 110. ZOO-a.

²⁵ Opširnije: Čuveljak, Jelena. Jamstvo (Poručanstvo), *op. cit.*, str. 32.-33.

²⁶ Čl. 114.-116. ZOO-a.

²⁷ Opširnije: Momčilović, Hrvoje. Ugovor o jamstvu. Računovodstvo, revizija i financije, 10 (2000), 10, str. 88.-90.

vore koje bi mogao staviti i vjerovniku.

OSLOBOĐENJE OD ODGOVORNOSTI

Jamstvo kao akcesorna obveza prestaje ako je na bilo koji način prestala obveza glavnog dužnika. Međutim, jamstvo može prestati i samostalno, i to kad npr. vjerovnik otpusti jamca, kao i zbog vjerovnikova odugovlačenja.²⁸ Nadalje, jamac se oslobađa odgovornosti ako vjerovnik, na njegov poziv poslije dospelosti tražbine, ne zahtijeva ispunjenje od glavnog dužnika u roku od mjesec dana od toga poziva. Kad rok za ispunjenje nije određen, jamac se oslobađa odgovornosti ako vjerovnik, na njegov poziv poslije isteka jedne godine od sklapanja ugovora o jamstvu, ne dade u roku od mjesec dana od toga poziva potrebnu izjavu za određivanje nadnevka ispunjenja. Ako vjerovnik napusti zalog ili koje drugo pravo kojim je bilo osigurano ispunjenje njegove tražbine, ili ga izgubi svojom krivnjom i tako onemogućiti prijelaz toga prava na jamca, ovaj se oslobađa obveze prema vjerovniku za onoliko koliko bi mogao dobiti ostvarenjem toga prava. Navedeno vrijedi kako u slučaju kad je pravo nastalo prije sklapanja ugovora o jamstvu, tako i u slučaju kad je nastalo nakon toga.

REGRESNO PRAVO

Na jamca koji je isplatio tražbinu vjerovniku, prelaze na temelju zakona sva prava vjerovnika prema glavnom dužniku. Točnije, kad jamac ispuni obvezu glavnog dužnika, sva vjerovnička prava prelaze na jamca (zakonska subrogacija).

²⁸ Vedriš, Martin; Klarić, Petar. Građansko pravo: opći dio, stvarno, obvezno i nasljedno pravo, *op. cit.*, str. 438.-439.

Izvor: Borna Juraj Jelić

Jamac koji je isplatio vjerovniku njegovu tražbinu može zahtijevati od dužnika da mu naknadi sve što je isplatio za njegov račun, a i kamate od dana isplate. On ima pravo na naknadu troškova nastalih u sporu s vjerovnikom od časa kad je obavijestio dužnika o tom sporu, a i na naknadu štete ako bi je bilo.²⁹

Smatramo da je potrebno približiti zakonske odredbe o jamcima na temelju primjera predmeta koji su zaprimljeni i riješeni u Pravnoj klinici. Primjerice, predmet u kojem se stranka obvezala kao jamac za ugovor o kreditu te je glavni dužnik nakon određenog vremena prestao plaćati rate kredita. Posljedično je banka otkazala ugovor o kreditu. Banka je svoju tražbinu iz kredita osigurala te nakon što je osiguravajuće društvo isplatio banci odštetni zahtjev, pokrenuta je ovrha, prvo nad glavnim dužnikom, pa nad jamcem. Stranku je zanimao opseg njene odgovornosti te joj je objašnjeno da kao jamac odgovara za dospjelo, a neisplaćeno dugovanje glavnog dužnika. Sukladno navedenom, odgovara za svo dugovanje za koje je ovršena. Tek bi ispunjenjem duga tražbina vjerovnika prema glavnom dužniku prešla na njega.

²⁹ Čl. 118.-120. ZOO-a.

Nadovezujući se na prethodno, potrebno je spomenuti i predmete o regresnom pravu jamca. Tako je stranku zanimalo ima li pravo, i ako ima, na koji način može tražiti povrat isplaćenih sredstava od glavnog dužnika. Stranci je objašnjeno, na temelju činjeničnog stanja i dostavljene dokumentacije (ugovora o kreditu, dokaza o naplati itd.) da ima pravo zahtijevati od dužnika da joj naknadi sve što je isplatila za njegov račun, kao i zakonske zatezne kamate od dana isplate. U slučaju da glavni dužnik ne pristane naknaditi stranci dugovanje, moguće je podnijeti regresnu tužbu nadležnom sudu, pri čemu treba pripaziti na zastarni rok od pet godina, računajući od prvog dana nakon dana u kojemu je stranka imala pravo zahtijevati ispunjenje obveze od glavnog dužnika.

Jamac jednog od više solidarnih dužnika može zahtijevati od bilo koga od njih da mu naknadi ono što je isplatio vjerovniku, a i troškove. I prije nego što namiri vjerovnika, jamac koji se obvezao sa znanjem ili odobrenjem dužnika ima pravo zahtijevati od dužnika da mu dade potrebno osiguranje za njegove eventualne zahtjeve u sljedećim slučajevima:

- ako dužnik nije ispunio svoju obvezu o njezinoj dospelosti,
- ako je vjerovnik zatražio sudskim putem naplatu od jamca
- ako se dužnikovo imovinsko stanje znatno pogoršalo nakon sklapanja ugovora o jamstvu.

Jamac koji je podmirio vjerovnikovu tražbinu, a o tome nije obavijestio dužnika, te je i ovaj u neznanju da je tražbina podmirena ovu ponovno podmirio, ne može zahtijevati naknadu od dužnika, ali ima pravo zahtijevati od vjerovnika da mu podmireno vrati. Jamac koji je bez dužnikova znanja podmirio vjerovnikovu tražbinu koja je kasnije na dužnikov zahtjev poništena, ili ugašena prijebom, može samo zahtijevati od vjerovnika povrat podmirenog.^{30 31}

Također, osim regresnog prava jamca prema dužniku, postoji i regeresni zahtjev jamca prema drugim jamcima, u slučaju sujamstva. Kad ima više jamaca, pa jedan od njih podmiri dospjelu tražbinu, on ima pravo zahtijevati od ostalih jamaca da mu svaki naknadi dio koji pada na njega.³² Dio koji otpada na svakog sujamca određuje se sporazumom, a u slučaju da navedeno nije uređeno, na svakog sujamca otpada jednak dio obveze.³³

³⁰ Opširnije: Dražen, Jakovina, Regresni zahtjevi s osvrtnom na zastaru. Pravo u gospodarstvu, 51 (2012), 1, str. 89-20.

³¹ Čl. 121.-124. ZOO-a.

³² Čl. 125. ZOO-a.

³³ Opširnije: Dražen, Jakovina, Regresni zahtjevi s osvrtnom na zastaru, *op. cit.*, str. 105.

Izvor: Anja Mihajlović

ZASTARA

Zastarom obveze glavnog dužnika zastarijeva i obveza jamca. Kad je rok za zastaru obveze glavnog dužnika dulji od dvije godine, obveza jamca zastarijeva nakon isteka dvije godine od dospelosti obveze glavnog dužnika, osim kad jamac odgovara solidarno s dužnikom. Prekid zastare tražbine prema glavnom dužniku djeluje i prema jamcu samo kao je do prekida došlo nekim postupkom vjerovnika pred sudom protiv glavnog dužnika. Zastoj zastare obveze glavnog dužnika nema učinka prema jamcu.³⁴

Tako Županijski sud u Zagrebu napominje kako je prvostupanjski sud pravilno primjenio materijalno pravo „...Usvajajući istaknuti prigovor zastare potraživanja, prvostupanjski sud je odbio tuž-

³⁴ Čl. 126. ZOO-a.

beni zahtjev protiv tuženika, kao supsidijarnog jamca ... pozivom na odredbu čl. 1019. st. 2. ZOO-a, prema kojoj, kad je rok za zastarijevanje obveze glavnog dužnika dulji od dvije godine, obveza jamca zastarijeva nakon isteka dvije godine od dospelosti obveze glavnog dužnika, izuzev kad jamac odgovara solidarno s dužnikom.“³⁵

ZAKLJUČAK

Jamstvo pruža sigurnost vjerovniku da će njegova obveza biti ispunjena. Međutim, s obzirom na to da jamac nije stranka ugovora između vjerovnika i glavnog dužnika potrebno je jamcu pružiti sigurnost zbog rizika koji preuzima. Upravo tome služi akcesornost i supsidijarnost jamstva. Nadalje, pravovaljanost obveze za koju se jamči, pogotovo određenost odnosno odredivost, omogućuju da jamac bude upoznat s visinom i opsegom obveze za koju jamči. Prethodno navedenom pridonosi zahtjev da ugovor o jamstvu bude u pisanom obliku. Naposljetku, jamac snosi obvezu glavnog dužnika samo privremeno, jer ispunjenjem obveze vjerovniku sva vjeronička prava prema glavnom dužniku prelaze na jamca.

³⁵ ŽSZG, Gž2179/032 od 25.1.2006.

Posjedovanje droge za vlastite potrebe

VEDRANA MILKOVIĆ, DINA NOSE, IVONA VLAHOVIĆ, MARIJA VUJEVA

Sve više zemalja teži dekriminalizaciji ili prekršajnoj odgovornosti za posjedovanje droge za vlastite potrebe. U Sloveniji, Italiji, Belgiji, Španjolskoj, Portugalu posjedovanje droge za vlastite potrebe uređeno je kao prekršaj, a ne kazneno djelo. Iako je u Nizozemskoj posjedovanje droge za vlastite potrebe službeno još kazneno djelo, tolerira se posjedovanje lakih droga za vlastite potrebe i količine do 5 grama.

Droga je jedan od najvećih problema današnjice koji zahvaća sve društvene slojeve, sva zanimanja, dobne skupine i područja, a nerijetko dovodi do ovisnosti konzumenta o njoj, što je, daka-ko, kobno za njegovo fizičko i psihičko zdravlje. Nekada tabu tema, danas je jedan od glavnih predmeta rasprave na brojnim skupovima, konferencijama, bilo medicinske, pravne ili kriminalističke prirode. Najvažniju ulogu ima zakonodavac, čiji je zadatak detaljno propisati pretpostavke i sankcije za upotrebu istih. U Republici Hrvatskoj, zakonska regulativa posjedovanja, upotrebe i raspačavanja droga nije ovisila

samo o društvenim i pravnim čimbenicima po tom pitanju već i o sklonosti vladajućih stranaka na liberaliziranje tih stavova. Smatramo nužnim građane podrobnije informirati o terminologiji i trenutno važećim zakonskim uređenjem kažnjavanja glede posjedovanja droge, te s pravima i obvezama svakog pojedinca koji se susretne s ovakvom vrstom opijata. Da bismo to uspjeli, smatramo da je najvažnije upoznati ih s osnovnim pojmovima i zakonskim odredbama koje se odnose na posjedovanje droga za vlastite potrebe, a proizlaze iz trenutno važećeg Kaznenog zakona¹ te Zakona o suzbijanju zlouporabe droge (dalje: ZSZD).²

ODREĐENJE DROGE

Pojam droge određuje ZSZD, prema kojem je droga svaka tvar prirodnoga ili umjetnoga podrijetla, uključujući psihotropne tvari uvrštene u popis droga i psihotropnih tvari. Popis droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti droga te tvari koje

se mogu upotrijebiti za izradu droga donosi ministar nadležan za zdravstvo.³ U skladu s navedenim, neka tvar može se smatrati drogom samo ako je navedena u popisu droga ili popisu psihotropnih tvari kojeg donosi ministar nadležan za zdravstvo.⁴

POSJEDOVANJE DROGE ZA VLASTITE POTREBE

Jedna od najznačajnijih izmjena kaznenog zakonodavstva glede posjedovanja droge nastupila je Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2012. godine.⁵ Navedenim izmjenama Kaznenog zakona, koje su stupile na snagu 1. siječnja 2013. godine, dekriminalizirano je posjedovanje droge „za vlastite potrebe“. Kao jedan od glavnih povoda za dekriminalizaciju posjedovanja droge za vlastite potrebe bile su, između ostalog, i odluke Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu u predmetima *Maresti protiv Hrvatske* i *Tomasović protiv Hrvatske*, u kojima je Sud

Izvor: Anja Mihajlović

¹ Kazneni zakon (NN, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, dalje: KZ).

² Zakon o suzbijanju zlouporabe droga (NN, 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09, 84/11, 80/13; dalje: ZSZD).

³ Čl. 2. st. 1. t. 1. i st. 2. ZSZD-a.

⁴ Tripalo, Dragan. Kaznenopravni aspekti zlouporabe droga. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, br. 2/2003., 2003., str. 560.

⁵ Zakon o izmjenama i dopunama kaznenog zakona iz 2012. (NN, 144/12).

ukazao na nepoštivanje načela *ne bis in idem* i na kršenje Protokola 7. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.⁶ Naime, u praksi su određena ponašanja u vezi posjedovanja droge bila inkriminirana i kao kaznena i prekršajna djela, s obzirom na to da je posjedovanje droge bilo propisano kao kazneno djelo iz čl. 190. st. 1. tada važećeg Kaznenog zakona⁷ te kao prekršajno djelo iz čl. 54. st. 1. t. 1. ZSZD-a. Zakonske izmjene potaknute su i težnjom da se hrvatsko zakonodavstvo po tom pitanju uskladi s europskim kriterijima i sa zakonodavstvom drugih europskih zemalja.

Stupanjem na snagu zakonskih izmjena, posjedovanje droge bez namjere njezina stavljanja u promet ostalo je i dalje propisano kao protupravno ponašanje, ali sada samo kao prekršaj iz ZSZD-a.⁸

a) *Zakon o suzbijanju zlouporabe droge i zabranjeno posjedovanje droge*

Fizička osoba kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 20.000,00 kuna ako posjeduje drogu, biljku ili dio biljke iz koje se može dobiti droga ili tvar koja se može uporabiti za izradu droge. Za počinitelja pravnu osobu, zapriječena je novčana kazna u iznosu od 20.000,00 do 50.000,00 kuna, a ako je počinitelj pravna osoba kaznit će se i

⁶ Hrvatski sabor. Obrazloženje prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, listopad 2012., file:///C:/Users/PC/AppData/Local/Temp/PZE_191.pdf (26.10.2016.).

⁷ Kazneni zakon (NN, 110/97, 129/00, 51/01, 111/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 77/11).

⁸ Nikšić, Siniša. Prekršajna djela zlouporabe droga i učinci nakon dekriminalizacije kaznenog djela posjedovanja droge bez namjere njezina stavljanja u promet te osvrt na neke aspekte Prekršajnog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, br. 2/2014, 2014., str. 634.

Izvor: Anja Mihajlović

odgovorna osoba u pravnoj osobi, i to novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 20.000,00 kuna.⁹

Ako je počinitelj prekršaja ovisnik o drogi ili povremeni uzimatelj droge, za spomenuti prekršaj obvezno se, uz novčanu kaznu, izriče i zaštitna mjera obveznog liječenja u zdravstvenoj ustanovi koja za primjenu te zaštitne mjere ima odobrenje ministarstva nadležnog za zdravstvo, ili pak zaštitna mjera odvikavanja od ovisnosti u ustanovi socijalne skrbi, udruzi, odnosno drugoj pravnoj osobi koja za primjenu te zaštitne mjere ima odobrenje ministarstva nadležnog za socijalnu skrb, u trajanju od tri mjeseca do jedne godine. Iznimno, za prekršaj počinjen prvi puta, ovisniku o drogi ili povremenom uzimatelju droge, zaštitna mjera obveznog liječenja ili odvikavanja od ovisnosti izriče se samostalno, bez izricanja novčane kazne. Novčana kazna izrečena za spomenuti prekršaj neće se izvršiti ako počinitelj prekršaja koji je ovisnik o drogi, odnosno povremeni uzimatelj droge, postupak liječenja u zdravstvenoj ustanovi, odnosno odvikavanja od ovisnosti u pravnoj osobi, s uspjehom završi.¹⁰

⁹ Čl. 54. st. 1. t. 1., st. 2. i st. 3. ZSZD-a.

¹⁰ Čl. 64. st. 3.-5. ZSZD-a.

b) *Zakon o suzbijanju zlouporabe droga i slučajevi u kojima je dopušteno posjedovanje droge*

Uzgoj biljaka iz kojih se može dobiti droga te izrada, posjedovanje i promet drogama, biljkama i dijelovima biljaka iz kojih se može dobiti droga, te tvarima koje se mogu uporabiti za izradu droge, dopušteno je samo pod uvjetima propisanim ZSZD-om, u medicinske, prehrambene, veterinarske, znanstvenoistraživačke i nastavne svrhe.¹¹ Prema tome, zabranjeno je svako postupanje koje je protivno uvjetima i svrsi propisanoj ZSZD-om. U ZSZD-u su sadržane odredbe koje određuju slučajeve u kojima je dopušteno posjedovanje droge.

Glede dopustivosti posjedovanja droge fizičkim osobama, potrebno je istaknuti da se dozvoljava posjedovanje droge punoljetnim bolesnicima te roditeljima, odnosno skrbnicima maloljetnih bolesnika, ali kao sastojka lijeka i u količini koju odredi isključivo liječnik.¹² Također, osobe koje prelaze državnu granicu smiju posjedovati lijek koji sadrži drogu samo na temelju medicinske dokumentacije i u količini nužnoj za osobnu uporabu u trajanju do

¹¹ Čl. 3. ZSZD-a.

¹² Čl. 18. ZSZD-a.

najviše pet dana.¹³ Osobe koje su na supstitucijskoj terapiji bolesti ovisnosti, ili simptomatskoj terapiji u terminalnoj fazi malignih bolesti, kod prijelaza državne granice iznimno smiju posjedovati lijek koji sadrži drogu na temelju medicinske dokumentacije, u količini nužnoj za osobnu uporabu u trajanju do najviše 15 dana, a iznimno od svega navedenog, osobe s prebivalištem, odnosno boravištem u Republici Hrvatskoj, koje putuju u države Šengenskoga prostora, smiju posjedovati lijek koji sadrži drogu u količini nužnoj za osobnu uporabu u trajanju do najviše 30 dana, na temelju potvrde koju je na propisanom obrascu izdao ovlašteni liječnik (izabrani doktor medicine ili doktor medicine specijalist u djelatnosti zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja, prevenciji i izvanbolničkom liječenju ovisnosti o drogama).¹⁴

Što se tiče dopustivosti posjedovanja droge, valja spomenuti i odredbu prema kojoj službena osoba policije može, pod uvjetima propisanim posebnim zakonom, radi otkrivanja kaznenog djela i počinitelja, posjedovati drogu za svrhu simuliranog otkupa i nadzirane isporuke.¹⁵

Postupanje suprotno propisanim zabranama predstavlja zloupotrebu, čime se otvara prostor za djelovanje i daljnje postupanje policije.

ODREĐIVANJE KOLIČINE DROGE ZA VLASTITE POTREBE

Pri određivanju količine droge za „vlastite potrebe“ važnu ulogu ima sud koji određuje tu količinu prema okolnostima svakog pojedinog slučaja. To znači da

¹³ Čl. 24. ZSZD-a.

¹⁴ Čl. 24. st 2. i čl. 24.a. st. 1. ZSZD-a.

¹⁵ Čl. 17. st. 2. ZSZD-a.

Izvor: Anja Mihajlović

količina i vrsta droge za osobnu uporabu nisu propisom određene, već sud, odnosno tijela kaznenog progona, u svakom pojedinom slučaju uzimaju u obzir sve relevantne okolnosti kako bi utvrdili radi li se o posjedovanju droge za vlastite potrebe ili se radi o posjedovanju radi neovlaštene prodaje ili stavljanja takvih stvari na neki drugi način u promet.¹⁶ Hrvatska se odlučila za takav sustav, u kojem količina droge za osobnu uporabu nije točno propisana, jer bi preprodavači to mogli zloupotrijebiti.¹⁷ Točnije, osobe koje trguju drogom mogle bi računati s tom propisanom visinom te kod sebe uvijek imati točno dozvoljenu količinu i redovno izbjegavati kazneni progon.

Određivanje količine droge u drugim državama članicama Europske unije

Što se tiče prakse u ostalim europskim državama, analize eu-

¹⁶ Novi list, 9.1.2013., <http://www.057info.hr/vijesti/2013-01-09/koliko-grama-je-osobna-uporaba> (27.10.2016.).

¹⁷ Ministarstvo pravosuđa RH. <https://pravosudje.gov.hr/posjedovanje-droge-za-osobnu-uporabu-prekrsajno-a-ne-kazneno-djelo/6388> (27.10.2016.).

ropskih legislativa od strane Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) pokazuju da je u većini zemalja količina droge koju osoba posjeduje glavni faktor pri razlikovanju posjedovanja za osobnu uporabu i prodaje. Većina zemalja, slično kao i Republika Hrvatska, ostavlja tu količinu neodređenom te se sudu prepušta da procijeni radi li se o prekršaju ili kaznenom djelu. Ipak, dio zemalja točno je propisao koja količina droge se smatra količinom za osobnu uporabu, a koja se smatra drogom namijenjenom za daljnju prodaju i raspačavanje. Primjer takve države je Belgija, u kojoj je za marihuanu propisano zakonom da se količinom za osobnu uporabu smatra posjedovanje do 3 grama. U Njemačkoj je to od 3 do čak 60 grama marihuane, ovisno o pokrajini, te do 2 grama heroína ili kokaina i 10 do 30 tableta ecstasyja. U Austriji se za osobne potrebe smatra od 5 do 10 grama marihuane, 0,5 grama heroína, od 0,5 do 1 grama kokaina te jedna do dvije doze ecstasyja. U Estoniji se prekršajem smatra posjedovanje do 50 grama marihuane ili 10 grama hašiša, te 0,1 gram heroína, 1 gram kokaina ili 10 tableta ecstasyja. U Španjolskoj sudska praksa pokazuje da se više od 40 grama hašiša, 1,5 grama heroína, 5 grama kokaina i 30 do 50 doza LSD-a smatra prodajom.¹⁸

NEOVLAŠTENI UZGOJ BILJKE IZ KOJE SE MOŽE DOBITI DROGA

Ako osoba neovlašteno uzgaja biljke ili gljive iz kojih se može dobiti droga, ista radnja smatra se proizvodnjom droge u smislu KZ-a. Osoba koja neovlašteno

¹⁸ Novi list, 9.1.2013., <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Posjedovanje-ili-prodaja-Koliko-grama-tezi-osobna-uporaba> (27.10.2016.).

proizvede ili preradi tvari koje su propisom proglašene drogom, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Stoga, ako osoba neovlašteno uzgaja biljku iz koje se može dobiti droga, pa čak i ako istu uzgaja za vlastite potrebe, može odgovarati za počinjenje kaznenog djela.¹⁹

Sudska praksa, ovisno o okolnostima slučaja, količini pronađene droge i biljaka koje se neovlašteno uzgajaju, utvrđuje radi li se o počinjenju kaznenog djela proizvodnje droge u smislu KZ-a.

Vrhovni sud u svojoj je presudi oslobodio od optužbe okrivljenika za počinjenje kaznenog djela neovlaštene proizvodnje i prometa droge.²⁰ Naime, okrivljenik je zatečen u posjedu 11 stabljika indijske konoplje u visini od 45-90 cm koje su se nalazile u posudama, kao i 6 posuda s istim sadržajem visine u rasponu od 20-27 cm, a koje je uzgajao na balkonu kuće. U kući je pronađeno više više vrećica sa osušenom biljnom tvari – marihuanom, od ranije uzgojene indijske konoplje, u ukupnoj količini od 157,98 grama.²¹ Županijski sud u Zadru u svojoj je presudi okrivljenika proglasio krivim te mu je dosudio uvjetnu kaznu zatvora u trajanju od deset mjeseci. Međutim, Vrhovni sud ga je oslobodio od optužbe ocjenivši da je, u konkretnom slučaju, zbog načina postupanja optuženika, njegove krivnje te neznatnih posljedica na zdravlje ljudi, kriminalna djelatnost optuženka očito beznačajna. Optuženik se u postupku branio da je opojnu drogu uzgajao isključivo jer je uživanjem marihuane ublažavao simptome svoje bolesti multiple skleroze, vezano za bolove, grče-

nje u mišićima te nesanicu.²² Vrhovni sud je iz činjenica utvrđenih u postupku zaključio da se u ovom slučaju radi o beznačajnom kaznenom djelu u smislu čl. 28. Kaznenog zakona.²³ Upravo je činjenica da je okrivljenik uzgajao opojnu drogu za vlastite potrebe, i isključivo kako bi ublažavao tegobe bolesti, bila odlučna za zaključak suda o beznačajnosti kaznenog tjela, odnosno za odluku kojom se okrivljenik osloboda od optužbe.

RADNJE, MJERE I POSTUPANJE POLICIJE I DRUGIH TIJELA

U cilju suzbijanja neovlaštene uporabe i prometa droge, tijela državne vlasti, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, prosvjetne i odgojne ustanove, ustanove u kulturi, udruge, kao i odgovorne osobe u tim tijelima, ustanovama i udrugama, o svakoj okolnosti koja se smatra važnom i vezanom za zloupotrebu droga, a za koju saznaju u obavljanju svo-

je djelatnosti, odmah po saznanju dužni su izvjestiti policijsku postaju.²⁴

Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima (dalje: ZPPO)²⁵ propisani su djelokrug policijskih poslova i opća pravila postupanja prilikom njihova izvršavanja. Ako policijski službenik zatekne fizičku osobu u nedozvoljenom posjedovanju droge postupit će po službenoj dužnosti, kako bi spriječio kazneno djelo ili prekršaj, odnosno pomogao njegovom otkrivanju i prikupljanju podataka o djelu i počiniteljima.²⁶ Pritom je policijski službenik dužan uvijek primijeniti policijsku ovlast kojom se u najmanjoj mjeri zadire u slobode i prava čovjeka, a ostvaruje svrha postupanja.²⁷ Policijski će službenik utvrditi identitet fizičke osobe,²⁸ uvidom u njenu osobnu iskaznicu ili uvidom u drugu javnu ispravu s fotografijom,²⁹ a ako zatečena osoba odbije suradnju može biti i privedena bez pisane zapovije-

²⁴ Čl. 43. ZSZD-a.

²⁵ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN, 76/09, 92/14, dalje: ZPPO).

²⁶ Čl. 3. ZPPO-a.

²⁷ Čl. 5. ZPPO-a.

²⁸ Čl. 30. ZPPO-a.

²⁹ Čl. 31. ZPPO-a.

²² *Ibid.*

²³ Kazneni zakon (NN, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 77/11, 125/11, 143/12).

¹⁹ Čl. 190. st. 1. i 7. KZ-a.

²⁰ VSRH, I Kž 215/11-6 od 15.9.2011.

²¹ *Ibid.*

Izvor: Public domain pictures

di ili naloga, u svrhu utvrđivanja njenog identiteta.³⁰ Službenik potom oduzima pronađene supstance, što će se posebno naznačiti kao mjera oduzimanja predmeta prilikom sastavljanja prekršajnog odnosno obveznog prekršajnog naloga.³¹ Oduzete će supstance izvagati pomoću adekvatne opreme kako bi utvrdio bruto količinu pronađene droge, a podatak o tome unijeti u zapisnik i prekršajni/obavezni prekršajni nalog. Nakon prethodno provedenih radnji, policijski službenik sastavlja prekršajni nalog ili obavezni prekršajni nalog u kojeg unosi podatke vezane uz identitet u prekršaju zatečene fizičke osobe (koja će imati svojstvo okrivljenika), opis i obrazloženje počinjenog prekršaja, s naznakom zakonskog članka kojim se opisana radnja inkriminira, te, na kraju, određuje i naznačuje iznos novčane kazne.³²

Protiv prekršajnog/obaveznog prekršajnog naloga okrivljenik, njegov branitelj, bračni ili izvanbračni drug, srodnik u uspravnoj liniji, zakonski zastupnik, posvojitelj,

posvojenik, brat, sestra i udomljenik mogu u korist okrivljenika podnijeti prigovor nadležnom tijelu u roku od osam dana po primitku odnosno uručanju naloga,³³ u kojem slučaju dolazi do pokretanja i provedbe prekršajnog postupka.

ZAKLJUČAK

Propisivanje posjedovanja droge za vlastite potrebe kao prekršajnog djela napravilo je razliku naspram posjedovanja droge radi njenog stavljanja u promet, a koje predstavlja kazneno djelo.

³³ Čl. 192. i čl. 235. PZ-a.

Zadržavanje posjedovanja droge za vlastite potrebe u prekršajnom zakonodavstvu stoga nije bilo od utjecaja na ostale oblike ovog kaznenog djela u smislu kaznenog progona te su u kaznenoj sferi i dalje svi ostali teži modaliteti (preprodaja, organiziranje prodaje, neovlašteni uzgoj i proizvodnja, omogućavanje uporabe drugoj osobi, davanje djetetu).³⁴ Osim toga, prekršajni postupak je fleksibilniji te sama osuda nema stigmatizirajući karakter jer se ovisnici ili povremeni konzumenti ne upisuju u kaznenu evidenciju, te je olakšana njihova rehabilitacija.³⁵ U prevenciji svakog oblika zlorabe droge izuzetno je važno djelovanje šire društvene zajednice, i to kroz aktivnosti i suradnju svih institucija na osnaživanju svijesti, posebice mlađe populacije, o štetnosti konzumacije droge i mogućim dugoročnim štetnim posljedicama.

³⁴ Obrazloženje prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zagreb, *op. cit.*, bilj. 5.

³⁵ *Ibid.*

Izvor: Pexels

³⁰ Čl. 45. ZPPO-a.

³¹ Čl. 58. ZPPO-a.

³² Čl. 234.a Prekršajnog zakona (NN, 107/07, 39/13, 157/13, 110/15; dalje: PZ).

Hrvatski branitelji: mirovina i dividenda

DANIJELA ĐEKIĆ, ŽELJKA IVANAC

U ovom tekstu donosimo pregled trenutnog uređenja prava na mirovine hrvatskih branitelja i prava na isplatu dividende iz Fonda hrvatskih branitelja.

Prava hrvatskih branitelja uređena su Zakonom o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (dalje: ZPHB).¹ Sukladno odredbama ZPHB-a osobe kojima je priznat status hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata (dalje: branitelji), hrvatskih ratnih vojnih invalida (dalje: HRVI) ili članova obitelji smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata (dalje: članovi obitelji) mogu ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu, na prava iz mirovinskog sustava, na doplatak za djecu, zapošljavanje, stambeno zbrinjavanje, na dionice odnosno udjele u trgovačkim društvima, prava na osnovi oštećenja organizma i ostala prava.²

Ograničenje u mogućnosti ostvarivanja prava iz ZPHB-a postoji stoga što se zahtjev za priznavanje statusa HRVI mogao podnijeti u roku od 12 mjeseci od 1. siječnja 2005. godine kada je ZPHB stupio na snagu³, a priznavanje statusa hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, statusa dragovoljca iz Domovinskog rata, kao i priznavanje statusa člana obitelji smrtno stradaloga hrvatskog bra-

Izvor: Anja Mihajlović

nitelja iz Domovinskog rata, prestalo je u studenom 2009. godine, stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama ZPHB-a.⁴

U ovom tekstu donosimo pregled trenutnog uređenja prava na „braniteljske“ mirovine i prava na isplatu dividende iz Fonda hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (dalje: Fond). Iako navedena prava predstavljaju samo dio od ukupnog broja prava koja mogu ostvariti hrvatski branitelji, najčešći je fokus od svih povlastica upravo na tim isplata zbog čestih prijepora i javnih rasprava o njima, dijelom zbog velikog broja ovlaštenika za koje postoji sumnja da prava uži-

vaju neopravdano, a dijelom zbog visine iznosa koje na ime ostvarenja tih prava ovlaštenici primaju, a za koje postoji percepcija da su prevelik teret za državni proračun i da su nerazmjerno visoka u odnosu na prosječna primanja u Republici Hrvatskoj.

MIROVINE

Pravo branitelja na mirovinu stječe se na temelju Zakona o mirovinskom osiguranju (dalje: ZOMO).⁵ Međutim, ZPHB omogućuje izvjesno povećanje mirovine osobama kojima je utvrđen odgovarajući status, a koje steknu pravo na mirovinu prema općem propisu. To čini kroz povećanje osobnih bodova koji pomnoženi

¹ Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN, 174/04, 92/05, 02/07, 107/07, 65/09, 137/09, 146/10, 55/11, 140/12, 19/13, 33/13, 148/13, 92/14, dalje: ZPHB).

² Čl. 2.–10. ZPHB-a.

³ Čl. 125. ZPHB-a.

⁴ Čl. 14. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN, 137/09).

⁵ Zakon o mirovinskom osiguranju (NN, 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16).

s mirovinskim faktorom i aktualnom vrijednosti mirovine određuju svotu mirovine. ZPHB određuje povećanja za starosnu, prijevremenu starosnu, invalidsku, obiteljsku i najnižu mirovinu

Branitelji, kao i ostali građani, ostvaruju pravo na starosnu mirovinu kada navršše 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža. Ali, ako je tako ostvarena starosna mirovina manja od one koja bi branitelju pripadala za 40 godina mirovinskog staža, osobni bod povećava se ovisno o vremenu provedenom u Domovinskom ratu. Povećanje osobnog boda vrši se u rasponu od 10% do 30%. Ipak, tako povećana mirovina ne može iznositi više od mirovine određene na temelju 40 godina ukupnoga mirovinskog staža. Slično tome, branitelji mogu ostvariti pravo na prijevremenu starosnu mirovinu s navrššenih 60 godina života i 35 godina mirovinskog staža, odnosno pravo na invalidsku mirovinu zbog promjena u radnoj sposobnosti, ali i u ovim slučajevima dolazi do povećanja ostvarene mirovine za odgovarajući postotak ovisno o vremenu provedenom u Domovinskom ratu uz spomenuto ograničenje u pogledu maksimalne visine mirovine.⁶

Posebne uvjete kod prava na invalidsku mirovinu mogu ostvariti HRVI kod kojih je nesposobnost za rad nastala kao posljedica ranjavanja, ozljede, zatočeništva u logoru, bolesti, pogoršanja bolesti, odnosno pojave bolesti zadobivene u obrani, bilo isključivo ili djelomično, s time da se u potonjem slučaju invalidska mirovina određuje razmjerno utjecaju pojedinih uzroka na invalidnost.⁷ Povlastice se pri izračunu takve invalidske mirovine stječu povećanjem elemenata za izračun osobnih bodova.

Naime, osobni bodovi predstavljaju umnožak prosječnih vrijed-

nosnih bodova, polaznog faktora i mirovinskog staža. Iako je formula jednaka za izračun mirovine svih osiguranika bez obzira na to jesu li oni ujedno sudionici Domovinskog rata, ipak postoji nekoliko razlika. Dok uobičajeno osnovicu za izračun prosječnih vrijednosnih bodova čini plaća, odnosno osnovica osiguranja utvrđena za svaku kalendarsku godinu, braniteljima koji imaju status HRVI prosječni se vrijednosni bodovi utvrđuju na temelju osnovica određenih prema činu i ustrojbenom mjestu, a koje se početkom svake kalendarske godine usklađuju s promjenom prosječne plaće svih zaposlenih u Republici Hrvatskoj u prethodnoj godini.⁸

Nadalje, za razliku od ZOMO-a koji za invalidsku i privremenu invalidsku mirovinu određuje polazni faktor 1,0, braniteljima koji imaju pravo na invalidsku mirovinu polazni faktor iznosi 1,50 odnosno 1,85 za pripadnike gardijskih postrojbi i specijalne policije te dragovoljce.⁹

Za konačni izračun osobnih bodova spomenuti se elementi, dakle prosječni vrijednosni bodovi dobiveni na temelju propisanih osnovica i povećani polazni fak-

tor, množe s mirovinskim stažem od 40 godina. Tako dobiveni osobni bodovi dodatno se uvećavaju za 45%.¹⁰

Tablica 1: Osnovice za vrijednosne bodove

OSNOVICE ZA VRIJEDNOSNE BODOVE	
Čin i ustrojstvena mjesta	Osnovice
Vojnik	64.037
Pozornik	68.047
Razvodnik	72.847
Skupnik	64.740
Zapovjednik desetine	76.884
Zapovjednik voda	81.648
Zapovjednik satnije	97.980
Zamjenik zapovjednika bojne	107.508
Zapovjednik bojne	118.392
Zamjenik zapovjednika brigade	129.276
Zapovjednik brigade	129.276
Desetnik	74.066
Vodnik	79.386
Stožerni vodnik	79.930
Narednik	79.930
Nadnarednik	80.386
Stožerni narednik	83.004
Časnički namjesnik	92.585
Zastavnik	78.783
Poručnik (Poručnik korvete)	81.648
Natporučnik (Poručnik fregate)	88.452
Satnik (Poručnik bojnog broda)	97.980
Bojnik (Kapetan korvete)	107.508
Pukovnik (Kapetan fregate)	118.392
Brigadir (Kapetan bojnog broda)	129.276
Stožerni brigadir (Komodor)	140.160
Brigadni general (Komodor)	140.160
Zapovjednik zbornog mjesta	118.392
Zapovjednik zbornog područja	151.056
General – bojnik (Kontraadmiral)	151.056
General – pukovnik (Viceadmiral)	155.136
General zbora (Admiral)	159.216
Zapovjednik obrane grada	118.392
Stožerni general (Stožerni admiral)	163.296.

Izvor: Željka Ivanac

⁶ Čl. 13., 14., 21. i 22. ZPHB-a.

⁷ Čl. 15. ZPHB-a.

⁸ Čl. 81. ZOMO-a i čl. 16. ZPHB-a.

⁹ Čl. 85. ZOMO-a i čl. 17. ZPHB-a.

¹⁰ Čl. 18. ZPHB-a.

Slično povećanje elemenata pri izračunu osobnog boda propisano je i za određivanje obiteljske mirovine članova obitelji smrtno stradalih hrvatskih branitelja čija je smrt prouzročena ranjavanjem, ozljedom, bolešću, pogoršanjem, odnosno pojavom bolesti zado-bivenoj u obrani Republike Hrvatske. Dodatno je za obiteljsku mirovinu u odnosu na odredbe ZOMO-a osim osobnog boda povećan i mirovinski faktor pa iznosi 1,0 kada obiteljska mirovina pripada samo bračnom drugu i djetetu, ili samo djetetu, odnosno samo roditeljima, a 0,8 kad obiteljska mirovina pripada samo bračnom drugu, odnosno samo jednom roditelju, te povećanje od 0,1 za svako dijete.¹¹

Konačno, hrvatski branitelji koji su korisnici starosne mirovine ostvarene sukladno ZOMO-u te korisnici invalidske i obiteljske mirovine ostvarene bilo na temelju ZOMO-a ili ZPHB-aimaju pravo na najnižu mirovinu u iznosu od 45% prosječne neto plaće svih zaposlenih u Republici Hrvatskoj, u godini koja prethodi godini ostvarivanja prava ako im je ostvarena mirovina manja od najniže mirovine te ako im je priznato sudjelovanje u obrani suvereniteta kao pripadnicima borbenog sektora od najmanje sto dana. Pravo na najnižu mirovinu ima i branitelj koji je navršio 65 (muškarac), odnosno 60 (žena) godina života, a ne ispunjava uvjete mirovinskog staža za starosnu mirovinu prema ZOMO-u.

Ipak, važno je napomenuti da su neke „braniteljske“ mirovine obuhvaćene smanjenjem propisanim Zakonom o smanjenju mirovina određenih, odnosno ostvarenih prema posebnim propisima o mirovinskom osiguranju¹², i to od

¹¹ Čl. 28. ZPHB-a.

¹² Zakon o smanjenju mirovina određenih, odnosno ostvarenih prema posebnim propisima o mirovinskom osiguranju (NN, 71/10, 130/11, 157/13).

Tablica 2: Mirovina

Izvor: Željka Ivanac

1. srpnja 2010. godine za 10% te od 1. siječnja 2014. godine za dodatnih 10%.

PRIMJERI IZ PRAVNE KLINIKE

Primjer 1.

Stranka, kojoj je vještačenjem utvrđena profesionalna nesposobnost za rad te joj je rješenjem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje iz 2011. godine priznato pravo na invalidsku mirovinu, nije bila zadovoljna visinom svote mirovine smatrajući da zbog čina koji je dobila u Domovinskom ratu i utvrđene dijagnoze PTSP-a ima pravo na povećanje mirovine. Stranci je odgovoreno kako bi PTSP koji je posljedica sudjelovanja u Domovinskom ratu mogao biti razlog za ostvarenje prava na invalidsku mirovinu višoj svoti od one koja stranci priznata rješenjem, da stranka ima utvrđen status HRVI. S obzirom na to da je stranka propustila rok za podnošenje zahtjeva za utvrđivanje statusa HRVI, nije mogla ostvariti povećanu invalidsku mirovinu na kakvu imaju pravo osobe s tim statusom zbog povećanja osobnih bodova kroz povećanje pro-

sječnih vrijednosnih bodova na temelju čina, polaznog faktora i mirovinskog staža. Budući da stranka nije ostvarila status HRVI, a invalidska mirovina joj je bila niža od one koja bi joj pripadala za 40 godina mirovinskog staža, jedino povećanje osobnih bodova na koje je imala pravo je ono od 30% zbog vremena provedenog u Domovinskom ratu¹³, a takvo joj je povećanje rješenjem i priznato.

Primjer 2.

Stranka koja ima 48 godina života i 15 godina mirovinskog staža te kojoj je utvrđen status hrvatskog branitelja dragovoljca iz Domovinskog rata zbog dijagnoze PTSP-a imala je problem s pronalaženjem i zadržavanjem posla pa ju je zanimalo može li ostvariti pravo na invalidsku ili „braniteljsku“ mirovinu. U pravnom mišljenju danom stranci zaključeno je da ona ispunjava uvjet staža osiguranja za stjecanje prava na invalidsku mirovinu¹⁴, ali da je za ostvarenje prava na invalidsku mirovinu potrebno vje-

¹³ Čl. 21. ZPHB-a.

¹⁴ Čl. 56. ZOMO-a.

štačenjem utvrditi je li kod nje nastupio potpuni ili djelomični gubitak radne sposobnosti.¹⁵ U slučaju stjecanja prava na invalidsku mirovinu sukladno općem propisu, stranka bi mogla ostvariti i povećanje takve mirovine ako su promjene u radnoj sposobnosti u cijelosti ili djelomično posljedica sudjelovanja u Domovinskom ratu. Budući da je „braniteljska“ mirovina zapravo mirovina ostvarena po općem propisu, ali u povećanom iznosu zbog sudjelovanja u Domovinskom ratu, invalidska mirovina je jedina mirovina koju je stranka eventualno mogla ostvariti jer zbog godina života nije ispunjavala uvjete za ostvarenje starosne, prijevremene starosne ni najniže mirovine. Kako je stranka u trenutku obraćanja Pravnoj klinici bila nezaposlena i bez primanja, upućena je da podnese zahtjev za financijsku pomoć Zakladi hrvatskih branitelja te zahtjev za jednokratnu pomoć Gradskom uredu Grada Zagreba za branitelje.

DIVIDENDA

Na temelju ZPHB-a, Zakona o Fondu hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (dalje: ZFHB)¹⁶ te Statuta Fonda hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji (dalje: Statut)¹⁷, hrvatski branitelji i ostali ovlaštenici propisani ZFHB-om¹⁸ imaju pravo na udjele u Fondu te posljedično na isplatu dividende iz dobiti Fonda. Fond je otvoreni

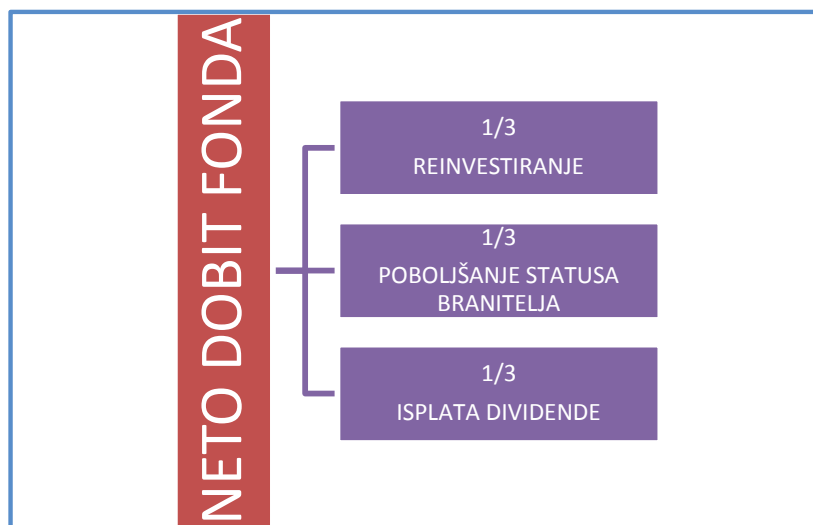
¹⁵ Čl. 59. i 125. ZOMO-a.

¹⁶ Zakon o Fondu hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN, 163/03, 82/04, 41/08, dalje: ZFHB).

¹⁷ Statut Fonda hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji (NN, 129/2004, (2311), ostalo, 15.9.2004.).

¹⁸ Čl. 6. ZFHB-a.

Tablica 3: Neto dobit fonda

Izvor: Željka Ivanac

investicijski fond koji je osnovala Vlada Republike Hrvatske s ciljem podjele njegove imovine hrvatskim braniteljima i članovima njihovih obitelji. Fond je osnovan 2005. godine, a udjele u njemu trenutno ima više od 250.000 hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji.

Imovinu Fonda čine dionice, odnosno poslovni udjeli trgovačkih društava iz privatizacije pravnih osoba u vlasništvu Republike Hrvatske, te dobit ostvarena od ulaganja, donacije ili druga imovina kojom se povećava vrijednost Fonda.¹⁹ Vlada Republike Hrvatske do sada je u Fond unijela 7% dionica Hrvatskih telekomunikacija d.d. te 7% dionica INA d.d..²⁰ Iako je isprva bilo propisano da će se u Fond unijeti i 7% dionica Hrvatske elektroprivrede d.d.²¹, a među zainteresiranim ovlaštenicima očekivano da će Fond stje-

¹⁹ Čl. 13. Statuta.

²⁰ Čl. 2. st. 1. t. 1. Zakona o privatizaciji Hrvatskih telekomunikacija d.d. (NN, 65/99) i čl. 4. st. 1. t. 1. Zakona o privatizaciji INA – Industrija nafte d.d. (NN, 32/02).

²¹ Čl. 3. st. 1. t. 1. Zakona o privatizaciji Hrvatske elektroprivrede d.d. (NN, 32/02) i Zakon o prestanku važenja Zakona o privatizaciji Hrvatske elektroprivrede d.d. (NN, 21/10).

cati dionice i drugih društava koja će u budućnosti biti privatizirana, načelno se unos dionica i poslovnih udjela u Fond izvršava na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske, jer obveza unosa imovine u Fond nije ustanovljena ni propisima kojima se uređuju prava hrvatskih branitelja, a od 2010. godine ni Zakonom o upravljanju i raspolaganju imovinom u vlasništvu Republike Hrvatske.²²

Fond nema svojstvo pravne osobe, a njime upravlja društvo za upravljanje investicijskim fondom (dalje: Društvo)²³ izabrano od strane Upravnog odbora Fonda čija je prvenstvena funkcija nadzor nad upravljanjem imovinom Fonda i zastupanje članova Fonda prema Društvu za upravljanje Fondom.²⁴ Nadzor nad samim poslovanjem Fonda obavlja Hrvatska agencija za nadzor financijskog poslovanja.

Upravni odbor Fonda ima sedam članova koje imenuje Vlada Republike Hrvatske na razdoblje od četiri godine, i to po jednog predstavnika ministarstva nadležnog za gospodarstvo i radnog

²² Zakon o upravljanju i raspolaganju imovinom u vlasništvu Republike Hrvatske (NN, 94/13, 18/16).

²³ Čl. 6. Statuta.

²⁴ Čl. 10. Statuta.

tijela Hrvatskog sabora za pitanja branitelja, četiri predstavnika hrvatskih branitelja, dok funkciju predsjednika Upravnog odbora obavlja ministar nadležan za pitanja hrvatskih branitelja. Članove iz reda hrvatskih branitelja mogu putem registriranih udruga hrvatskih branitelja birati članovi Fonda, a osim toga, odluka, stajalište ili uputa udruga hrvatskih branitelja za te su članove obvezujuće.²⁵

Društvo za upravljanje Fondom trgovačko je društvo koje bira Upravni odbor Fonda u skladu s određenim kriterijima među društvima koja imaju iskustva i uspjeha u upravljanju imovinom. Od 2015. godine Fondom upravlja Društvo Hypo-Alpe-Adria-Invest d.d., odnosno AddikoInvest d.d.. Društvo ne smije stjecati udjele Fonda HB dok njime upravlja te ima pravo na naknadu za obavljanje poslova upravljanja u godišnjem iznosu od ne više od 0,5% ukupne imovine Fonda.²⁶

Dividenda se članovima Fonda isplaćuje iz neto dobiti Fonda koja se dijeli na tri dijela.²⁷ Prva trećina neto dobiti se reinvestira, odnosno ostaje u Fondu. Druga trećina neto dobiti namijenjena je poboljšanju statusa hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji kroz namjenu koju utvrđuje Upravni odbor u suglasnosti s Vladom Republike Hrvatske, s time da se kao namjena u pravilu utvrđuje financiranje Zaklade hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Fonda za stipendiranje hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji. Posljednja se trećina neto dobiti isplaćuje svakom članu Fonda u obliku dividende, a sukladno broju udjela u Fondu. Dividenda Fonda prema tome predstavlja trećinu neto ostvarene

dobiti Fonda koja se dijeli članovima Fonda, sukladno njihovim udjelima. Pravo na dividendu imaju svi članovi Fonda koji su nalaze u registru udjela Fonda. Prema podacima Financijske agencije ukupan iznos namijenjen za isplatu dividende za 2015. godinu iznosio je 12.361.491,19 kuna, što je po jednom udjelu iznosilo 7,03 kune.²⁸

Dokument o udjelu u Fondu je ograničeno prenosivi vrijednosni papir na ime koji sadrži sve elemente potrebne da bi ulagatelj dokazao svoje vlasništvo na određenom dijelu imovine Fonda. Vlasništvo nad udjelima u Fondu daje svom članu, osim prava na isplatu dividende, i pravo na isplatu dokumenata o udjelu uz njegov povrat i istup iz Fonda, pravo na obavještenost te pravo na sudjelovanje u podjeli imovine u slučaju likvidacije Fonda. Dokumentima o udjelima u Fondu članovi Fonda raspolagati mogu samo ograničeno. Naime, dokumentom o udjelu ni udjelom člana Fonda ne može se raspolagati tako da se on daje u zalog ili prenosi u korist drugog člana Fonda ili trećih osoba. Svaka takva radnja je ništetna. Udjele članova Fonda druge osobe mogu stjecati samo nasljeđivanjem, a prodati je udjele moguće isključivo samom Fondu. Pri tome se iskup udjela vrši prema cijeni važećoj na 60. dan od dana podnošenja zahtjeva za prodaju udjela u Fondu, a sredstva se isplaćuju u roku od tri radna dana. Iskupom svojih udjela vlasnik ne prestaje biti članom Fonda jer je svakim novim prijenosom imovine od strane Vlade Republike Hrvatske, Društvo dužno napraviti novi obračun koji će se, osim na postojeće članove Fonda, odnositi i

na one članove Fonda koji su već iskupili svoje udjele iz Fonda. Za svu imovinu prenesenu od strane Vlade Republike Hrvatske u portfelj Fonda nakon 12. travnja 2008. godine primjenjuje se zabrana raspolaganja novonastalim udjelima od minimalno dvije godine.²⁹

PRIMJER IZ PRAVNE KLINIKE

Stranka je pri isplati dividende iz Fonda primijetila da joj je broj udjela u Fondu manji od onog na koji bi trebala imati pravo na temelju vremena sudjelovanja u Domovinskom ratu pa se obratila nadležnim ministarstvima te su stranci izdane potvrde kojima je dokazala da je imala dodatnih 200 dana provedenih u obrani, a koji joj nisu bili priznati u Fondu. Budući da joj usprkos tome tražena dividenda nije isplaćena, stranka se obratila Pravnoj klinici te je dobila informaciju da je pravo na isplatu dividende moguće ostvariti jednom godišnje u razdoblju točno određenom od strane depozitne banke te Financijske agencije, tako da se u određenom razdoblju dostavi zahtjev za isplatu dividende, koja zatim počinje za sve podnositelje od točno određenog dana te se zahtjevi podneseni prije ili nakon roka ne priznaju. S obzirom na to da je stranka bila propustila rok za podnošenje zahtjeva, rečeno joj je da će joj prilikom isplate sljedeće dividende, i sve ranije neisplaćene dividende biti objedinjene u jedan iznos, pod uvjetom da zahtjev za isplatu podnese u roku.

ZAKLJUČAK

Opisano uređenje braniteljskih mirovina i prava imatelja u Fon-

²⁵ Čl. 7. ZFHB-a i čl. 5., 8. i 9. Statuta.

²⁶ Čl. 16., 22. i 23. ZFHB-a.

²⁷ Čl. 29. ZFHB-a i čl. 29. Statuta.

²⁸ Isplata dividende iz Fonda HB, <http://www.fina.hr/Default.aspx?art=9672> (15.10.2015.).

²⁹ Čl. 20., 21. i 21.a Statuta.

du hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji vrlo će vjerojatno u skorije vrijeme ponovo biti predmetom, ako ne izmjena, onda barem rasprava o izmjenama. Naime, s novim sazivom Hrvatskog sabora i imenovanjem nove Vlade, očekuju se i nove promjene na ovom području.

Najave promjena odnose se na ukidanje vremenskog ograničenja za priznavanje statusa hrvatskog branitelja, odnosno hrvatskog ratnog vojnog invalida, a spominjalo se i proširenje kruga potencijalnih ovlaštenika time što bi status mogli steći i pripadnici Hrvatskog vijeća obrane (dalje: HVO) u Bosni i Hercegovini koji do sada nisu bili obuhvaćeni ZPHB-om, ali kojima je pravo na mirovinu moglo biti priznato na temelju Ugovora između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o suradnji na području prava stradalnika rata u Bosni i Hercegovini koji su bili pripadnici Hrvatskog vijeća obrane i članova njihovih obitelji (dalje: Ugovor)³⁰, s time da ako im je pravo na mirovinu i bilo priznato, takve mirovine nisu isplaćivane od 2007. godine. Stoga je razumno očekivati da će se trenutna Vlada, prije proširenja kruga potencijalnih ovlaštenika prava iz ZPHB-a, baviti i pitanjem isplate zaostalih mirovina.

Što se tiče Fonda, s najavama privatizacije cijelih ili dijela tr-

govačkih društava u vlasništvu Republike Hrvatske, predstavnici hrvatskih branitelja iznijeli su zahtjeve za donošenjem odluke o unosu dijela dionica odnosno poslovnih udjela tih društava u Fond. Nove izmjene Zakona o upravljanju državnom imovinom koje bi omogućile da se kod privatizacija društava u vlasništvu Republike Hrvatske ponovno prenosi paket dionica u Fond, iako predložene, nisu izglasane 2015. godine zbog raspuštanja Hrvatskog sabora, a hoće li o njima odlučivati novi saziv, ostaje vidjeti.

PRIMJER IZ PRAVNE KLINIKE

Stranka se obratila Pravnoj klinici jer joj Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (u daljnjem tekstu: HZMO) duguje otprilike 27.000,00 kn temeljem rješenja iz prosinca 2008. godine. Tim je rješenjem stranci, počevši od 26. srpnja 2006. godine, priznato pravo na invalidsku mirovinu temeljem profesionalne nesposobnosti za rad uzrokovane dijelom ranjavanjem u ratu u Bosni i Hercegovini. Navedeno je pravo priznato s početkom isplate od 13. studenog 2008. godine te s pravom na isplatu zaostale svote za razdoblje od 26. srpnja 2006. do 12. prosinca 2008. godine tek kada za to budu osigurana sredstva u državnom proračunu Republike Hrvatske. Rješenje je doneseno na temelju spomenutog Ugovora između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, a kako stranka do sre-

dine 2016. godine nije primila ni jednu isplatu mirovine na temelju rješenja, tražila je uputu kome se obratiti radi rješavanja problema s isplatom zaostalih mirovina. Stranka je dobila objašnjenje da su mirovine u kategoriji rashoda mirovinskog osiguranja³¹, a da se sredstva za financiranje tog i drugih rashoda i njihov raspored utvrđuju financijskim planom HZMO-a koji je sastavni dio proračuna Republike Hrvatske.³² Budući da je javnopravno tijelo dužno obavijestiti zainteresiranu osobu na njezin zahtjev o uvjetima, načinu i postupku ostvarivanja ili zaštite njezinog prava ili pravnog interesa u određenoj upravnoj stvari, pisanom obaviješću u roku od 15 dana od podnošenja zahtjeva³³, stranka je upućena uputiti zahtjev HZMO-u da se očituje o tome hoće li svojim financijskim planom za sljedeću ili neku drugu godinu predvidjeti sredstva za financiranje neisplaćenih mirovina, i da pruži obavijest o načinu na koji stranka može ostvariti svoje pravo koje joj je priznato rješenjem HZMO-a iz 2008. godine. Osim toga, stranka je upućena obratiti se i Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, nadležnom za provođenje upravne inspekcije nad radom HZMO-a.³⁴

³⁰ Ugovor između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o suradnji na području prava stradalnika rata u Bosni i Hercegovini koji su bili pripadnici Hrvatskog vijeća obrane i članova njihovih obitelji (NN, MU 02/06).

³¹ Čl. 152. st. 1. t. 1. ZOMO-a.

³² Čl. 156. st. 2. ZOMO-a.

³³ Čl. 155. Zakona o općem upravnom postupku (NN, 47/09).

³⁴ Čl. 150. ZOMO-a.

Djeca tražitelji azila

ANDREA KONJEVIĆ

Djeca čine velik udio u broju izbjeglica koje bježe iz svoje zemlje. Ona ponekad putuju s roditeljima ili drugim članovima obitelji, ali često i sama. Procjenjuje se da svake godine deseci tisuća djece potpuno sama prelaze granice¹, a u najnovijem valu migracijske krize, i taj je broj povećan.

Prema podacima Frontexa, agencije Europske unije koja se brine o osiguranju njenih vanjskih granica, na europski je kontinent prošle godine stiglo preko 1 800 000 izbjeglica i migranata.² Od toga je, prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova (dalje: MUP), u Hrvatskoj u prvom tromjesečju 2016. godine azil zatražilo gotovo 400 osoba, od kojih sedmero djece bez pratnje. U 2015. godini su 152 osobe zatražile azil, od kojih 16 djece, a njih četvero od tih 16 bez pratnje. Od 2009. do kraja 2015. godine, ukupan broj djece bez pratnje koja su zatražila azil u Hrvatskoj je čak 393.³ U Hrvatskoj se trenutno nalazi oko stotinjak djece i maloljetnika u statusu migranata i izbjeglica.

PРАВНИ ОКВИР

Status izbjeglica je u Hrvatskoj reguliran prvenstveno Konvencijom Ujedinjenih naroda o prav-

Izvor: Borna Juraj Jelić

nom položaju izbjeglica iz 1951. godine (dalje: Konvencija), i njezinim protokolom iz 1967. godine, koje je RH preuzela notifikacijom o sukcesiji nakon raspada SFR Jugoslavije, a stupili su na snagu 8. listopada 1991. godine. Konvencija je po pravnoj snazi, u unutarnjem pravnom sustavu RH, iznad zakona, a ispod Ustava, što ju čini hijerarhijski višom u odnosu na Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (dalje: Zakon)⁴, koji je stupio na snagu 2. srpnja 2015. godine, a kojim se ponekad, sasvim bespotrebno, prenose pojedine odredbe Konvencije u zakon tako što se kopiraju, ali u proširenom, suženom, ili pak blago promijenjenom obliku. To dovodi do bespotrebnog

dupliranja i konfuzije u sadržaju. Ipak, u većini Zakon slijedi Konvenciju, te dodatno uređuje područja koja nisu tako detaljno uređena Konvencijom. Uz Zakon se podredno javlja i Zakon o strancima⁵, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2012. godine, te neki drugi zakoni, ovisno o materiji o kojoj se radi (posebni skrbnik, zdravstvo, upravni postupak, itd.).

Dok je Konvencija globalni instrument za zaštitu prava izbjeglica, postoje i brojni regionalni pravni instrumenti, pa se tako u našem pravnom sustavu mogu naći brojne direktive i uredbе Europske unije iz sfere zaštite prava izbjeglica i migranata, s obzirom na to da je RH članica EU. Tako, npr., Akcijski plan Europske unije za djecu

¹ Bhabha, Jacqueline. Child Migration & Human Rights in a Global Age. Princeton: Princeton University Press, 2014., str. 1.

² Frontex. Frontex publishes risk analysis for 2016, 5.4.2016., <http://frontex.europa.eu/news/frontex-publishes-risk-analysis-for-2016-NQuBFv> (10.10.2016.).

³ MUP. Statistički pokazatelji tražitelja međunarodne zaštite za 2015., Statistički pokazatelji tražitelja međunarodne zaštite za prvo tromjesječe 2016. https://www.mup.hr/UserDocsImages/Publikacije/2016/3_16_mz.pdf (10.10.2016.).

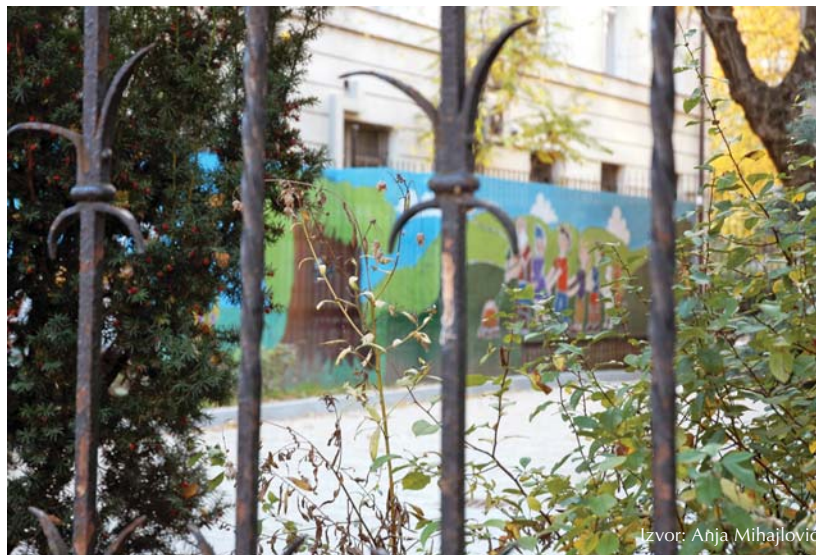
⁴ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN, 70/15, dalje: Zakon).

⁵ Zakon o strancima (NN, 130/11, 74/13).

bez pratnje (2010. – 2014.) ima za cilj sveobuhvatnu zaštitu djece bez pratnje bez obzira na to kakav je njihov pravni status, a jedan od njegovih ciljeva jest i poboljšanje prihvata djece i postupanja prema njima od trenutka kad ih se zatekne na granici ili u Europskoj uniji, što uključuje i imenovanje skrbnika što je moguće ranije.

Na sva pitanja položaja izbjeglica koja nisu posebno uređena Konvencijom ili drugim izvorima međunarodnog izbjegličkog prava, primjenjivat će se pravila međunarodnopravne zaštite ljudskih prava općenito.⁶ Tako, iako Konvencija neka od temeljnih ljudskih prava ne spominje posebno (npr. pravo na život, slobodu od ropstva, ... zaštitu obitelji, djece i privatnosti, ... i dr.), nema sumnje da će sva ta prava, poput svake osobe, uživati i izbjeglice.⁷ Ta su prava sadržana danas ne samo u odredbama međunarodnih ugovora (npr. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i dr.), već su dijelom postala i dio općeg običajnog pa i kogentnog međunarodnog prava te ih sve države svijeta moraju poštivati bez obzira na to jesu li stranke odnosnih međunarodnih ugovora.⁸ Tako npr. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima jamči zaštitu obitelji i zaštitu svakog djeteta bez ikakve diskriminacije, a Konvencijom o pravima djeteta iz 1989. godine uređena su prava svakog djeteta, pa tako i djece-izbjeglica.

Prema Zakonu, dijete je tražitelj azila (izrazio/la namjeru za traženjem azila), azilant (odobren mu/joj status azila), stranac pod supsidijarnom zaštitom i stra-

Izvor: Anja Mihajlović

nac pod privremenom zaštitom mlađi od 18 godina.⁹ Pri tome su izrazi "azil" i "supsidijarna zaštita" oblici međunarodne zaštite, a "privremena zaštita" je pojam uveden na temelju odluke Vijeća Europske unije o postojanju masovnog priljeva raseljenih osoba, te predstavlja zaštitu odobrenu u izvanrednom postupku, u izvanrednim slučajevima masovnog priljeva ili predstojećeg masovnog priljeva raseljenih osoba iz trećih zemalja koje se ne mogu vratiti u zemlju svog podrijetla, osobito ako postoji rizik da zbog tog masovnog priljeva nije moguće učinkovito provesti postupak odobrenja međunarodne zaštite.¹⁰ Azil je status koji se priznaje na temelju odluke nadležnog tijela o ispunjenju uvjeta za odobrenje međunarodne zaštite iz čl. 20. Zakona.¹¹ Supsidijarna zaštita je status koji se priznaje tražitelju koji ne ispunjava uvjete za priznavanje azila, ako postoje opravdani razlozi koji ukazuju da

će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde, i koji nije u mogućnosti dobiti, ili zbog takvog rizika ne želi prihvatiti, zaštitu te zemlje.¹²

Dijete bez pratnje je državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva, mlađa od 18 godina, koja je ušla u RH bez pratnje odrasle osobe odgovorne za njega u smislu roditeljske skrbi sukladno zakonodavstvu RH, sve dok se ne stavi pod skrb takve osobe, a uključuje i djecu koja su ostala bez pratnje nakon što su ušla u RH.¹³

Djeca, zajedno s nekim drugim skupinama osoba, kao što su osobe lišene poslovne sposobnosti, starije i nemoćne osobe, teško bolesne osobe, osobe s invaliditetom, trudnice, itd., spadaju u tzv. ranjivu skupinu osoba.¹⁴

U zakonu je propisano načelo cjelovitosti obitelji, te načelo najboljeg interesa djeteta, koji se

⁹ Čl. 4. st.1. t. 16. Zakona.

¹⁰ Čl. 78. Zakona.

¹¹ Čl. 20. Zakona: Azil će se priznati tražitelju koji se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje.

¹² Čl. 21. st. 2. Zakona: Ozbiljna nepravda podrazumijeva prijetnju smrtnom kaznom ili smaknućem, mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje te ozbiljnu i individualnu prijetnju životu civilnog stanovništva zbog proizvoljnog općeg nasilja u situacijama međunarodnog ili unutarnjeg oružanog sukoba.

¹³ Čl. 4. st. 1. t. 17. Zakona.

¹⁴ Čl. 4. st. 1. t. 14. Zakona.

⁶ Lapaš, Davorin. Međunarodnopravna zaštita izbjeglica. Zagreb: Hrvatski pravni centar, 2008., str. 24.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.*

procjenjuje, između ostaloga, uzimajući u obzir djetetovo podrijetlo, zaštitu i sigurnost, mišljenje djeteta (ovisno o njegovoj dobi i zrelosti), mogućnost spajanja s obitelji i slično. Također, propisano je da će se djetetu bez pratnje dodijeliti poseban skrbnik koji će poduzeti sve potrebne radnje, uključujući kontaktiranje i suradnju s mjerodavnim ministarstvima, drugim državnim i inozemnim tijelima te nevladinim organizacijama radi spajanja djeteta s obitelji, ako je to u najboljem interesu djeteta.

Odjel za strance i azil Ministarstva unutarnjih poslova odgovoran je za utvrđivanje statusa izbjeglica u prvom stupnju, dok su upravni sudovi (u Zagrebu, Osijeku, Splitu i Rijeci) potpuno neovisni organi odlučivanja u drugom stupnju.

Za pitanje i politiku azila u Republici Hrvatskoj nadležne institucije su: Ministarstvo unutarnjih poslova (zaduženo za postupak traženja azila u prvom stupnju, prihvata tražitelja azila, uzimanje namjere i iskaza oko traženja azila te odobravanje ili odbijanje zahtjeva za azilom), Upravni sud (na negativnu odluku u prvom stupnju osoba može podnijeti tužbu i u tom postupku tražitelj azila ima pravo na besplatnu pravnu pomoć), Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo kulture i dr.¹⁵

U postupku traženja međunarodne zaštite, namjeru za dijete izražava zakonski zastupnik, a kada zakonski zastupnik postavi svoj zahtjev za traženjem međunarodne zaštite, taj zahtjev ujedno obuhvaća i djetetov zahtjev. Djetetu bez pratnje, a koje izrazi namjeru za traženjem azila, tijelo nadležno za poslove socijalne skrbi imenu-

je posebnog skrbnika obučenog za rad s djecom koji nije u sukobu interesa s djetetom.

Vlada Republike Hrvatske je 18. srpnja 2013. godine usvojila Protokol o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja-stranim državljanima (dalje u tekstu: Protokol), koji, između ostaloga, detaljnije regulira postupanje nadležnih institucija prema djeci bez pratnje (od policijskog službenika koji zatekne dijete bez pratnje, centra za socijalnu skrb koji je nadležan za imenovanje posebnog skrbnika, ministarstva nadležnog za socijalnu skrb, ministarstva nadležnog za unutarnje poslove, domova u koje su djeca smještena, do zdravstvenih institucija). Problematikom djece bez pratnje-stranih državljana bavi se i Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine, te Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje od 2013. do 2015. godine. Sva tri dokumenta predviđaju uspostavu liste posebnih skrbnika. Ministarstvo socijalne politike i mladih sastavilo je 2014. godine Listu posebnih skrbnika s područja centara za socijalnu skrb Zagreb, Kutina, Osijek, Rijeka i Split, s obzirom na to da se na tim po-

dručjima pretežno zatiču i smještavaju djeca bez pratnje.¹⁶

Dijete bez pratnje mora biti odmah obaviješteno o imenovanju posebnog skrbnika, te svoj zahtjev podnosi u nazočnosti posebnog skrbnika. Postupak povodom zahtjeva djeteta bez pratnje vodi službena osoba Ministarstva obučena za rad s djecom. Posebni skrbnik dužan je pravodobno pripremiti dijete bez pratnje za saslušanje te mu pružiti informacije o značenju i posljedicama saslušanja na jeziku za koji se opravdano pretpostavlja da ga razumije i na kojem može komunicirati. Troškove prevođenja snosi ministarstvo nadležno za unutarnje poslove. Zahtjev djeteta bez pratnje ima prednost u rješavanju.

Posebno je važno napomenuti da je u čl. 58. Zakona propisano da pravo na osnovno i srednje obrazovanje dijete tražitelj ostvaruje pod istim uvjetima kao hrvatski državljanin. Ostvarivanje tog prava omogućit će se djetetu tražitelju u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva do izvršenja odluke o povratku. Nadalje, ako dijete tražitelj ne zna ili nedovoljno poznaje hrvatski jezik, omogućit će mu se pohađanje pripreme nastave ili dopunske nastave hrvatskog jezika, kao i dopunske nastave u pojedinim nastavnim predmetima, ako za to postoji potreba.

Jednom kad djetetu tražitelju azila bude odobren neki od oblika međunarodne zaštite (azil ili supsidijarna zaštita), ono ima čitav niz prava, gotovo kao i hrvatski državljanin, koja, između ostaloga, ponovno uključuju pravo na

¹⁵ Azil, 2.10.2014., <http://www.cms.hr/vise-o-programima/azil> (1.10.2016.).

¹⁶ Održana edukacija za posebne skrbnike "Uloga i značaj posebnih skrbnika u zaštiti djece bez pratnje", 2.12.2014., <http://www.mspm.hr/vijesti-8/odrzana-edukacija-za-posebne-skrbnike-uloga-i-znacaj-posebnih-skrbnika-u-zastiti-djece-bez-pratnje/1582> (26.9.2016.).

obrazovanje¹⁷, pod istim uvjetima kao i hrvatski državljani, u skladu s posebnim propisima. Pravo na pristup predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju je zajamčeno Ustavom, ratificiranom Konvencijom o pravima djeteta, Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, Zakonom o odgoju i obrazovanju, Zakonom o strancima i nizom drugih pravnih akata.¹⁸

Što se tiče zdravstvene zaštite, u vrijeme dok je dijete "samo" tražitelj azila, a ne i azilant, zakon šturo propisuje da zdravstvena zaštita tražitelja obuhvaća samo hitnu medicinsku pomoć i prijeko potrebno liječenje bolesti i ozbiljnih mentalnih poremećaja. Dok, azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom (oblici odobrene međunarodne zaštite) ostvaruju sadržajnije pravo na zdravstvenu zaštitu sukladno propisu kojim se uređuje zdravstveno osiguranje i zdravstvena zaštita stranaca u Republici Hrvatskoj¹⁹, što ponavlja i Protokol za djecu bez pratnje. Na temelju toga, djeca azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu u istom opsegu kao osigurana osoba iz obveznoga zdravstvenog osiguranja, i to na trošak državnog proračuna RH. Takav svoj status dokazuju dokumentom izdanim od strane policijske uprave, odnosno policijske postaje.²⁰

PRAKTIČNA PROVEDBA

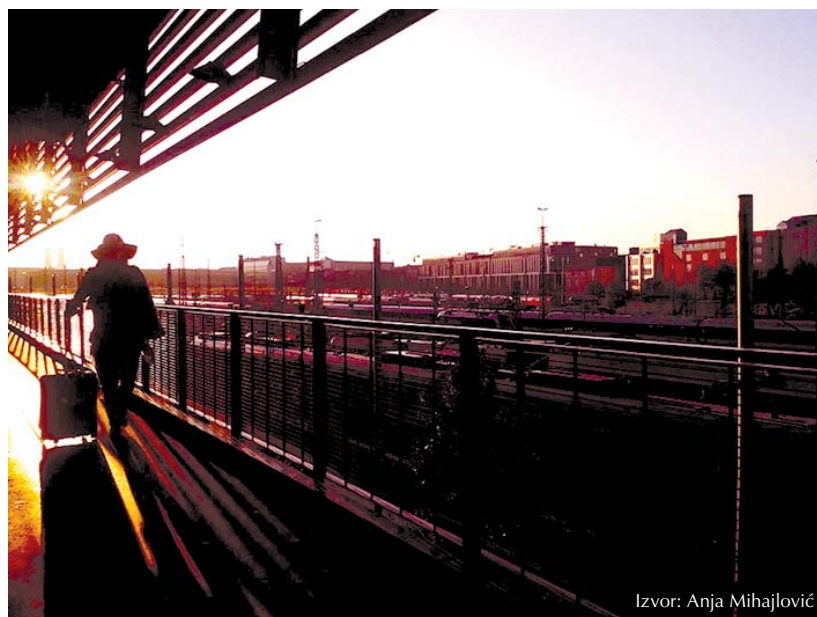
Kao što je rečeno, djeci bez pratnje koja izraze namjeru za traže-

¹⁷ Čl. 70. Zakona.

¹⁸ Djeca, sretan vam prvi dan škole, 4.9.2016., https://www.facebook.com/notes/are-you-syrious/djeco-sretan-vam-prvi-dan-%C5%A1kole/675500882598798?__mref=message (4.9.2016.).

¹⁹ Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj (NN, 80/13, dalje: ZOZOZZS).

²⁰ Čl. 16. st. 2. ZOZOZZS-a.

Izvor: Anja Mihajlović

njem azila treba imenovati posebnog skrbnika, koji se uglavnom imenuju iz reda socijalnih radnika Centra za posebno skrbništvo, kao što to propisuje Obiteljski zakon²¹, a imenuje ga centar za socijalnu skrb ili sud. Međutim, prema podacima Hrvatskog pravnog centra, zbog prevelikog obujma posla socijalnih radnika, te jezične barijere između skrbnika i njegovog štićenika, njihova uloga je većinom formalna, odnosno ne postoji aktivna involviranost u proces zaštite najboljeg interesa djeteta, a niti su socijalni radnici u poziciji efektivno podupirati djecu tokom cijele procedure.²² Hrvatski pravni centar napominje da bi pri izboru skrbnika trebalo voditi računa o posebnom interesu djeteta, ali također i o mišljenju djeteta (ovisno o njegovoj dobi i zrelosti).

Iako nema vremenskog ograničenja za postavljanje takvog skrbnika, iz informacija dostupnih Crvenom križu proizlazi da postoji određeno kašnjenje u imenovanju.

²¹ Čl. 240. st. 1. t. 7. Obiteljskog zakona (NN, 103/15) te čl. 17. st. 1. Zakona.

²² Hrvatski pravni centar. An NGO Perspective on the State of Asylum in the Region of Southeastern Europe in 2014: publikacija, 2015., str. 31-47.

Iako prema Zakonu²³ postoji institut ubrzanog postupka, on se ne primjenjuje na slučajeve djece bez pratnje, već je rezerviran za tzv. očito neosnovane zahtjeve. Ipak, praksa pokazuje da se primjenjivao za jednu kategoriju ranjive skupine, a to su žrtve mučenja. Kategorija djece bez pratnje je izostala iz primjene.

Prema izvještaju Hrvatskog pravnog centra, većina djece je smještena u domove za djecu i mlađe punoljetne osobe, čija je primarna svrha tretman djece s poremećajima u ponašanju, te se stoga smatra da njihov boravak tamo nije adekvatan, osobito uvažavajući posebne potrebe ove djece. Jednom kada djeca bez pratnje izjave zahtjev za azilom, premještaju se u Prihvatilište za tražitelje azila.

Kao što je rečeno, sva djeca u Prihvatilištu za tražitelje azila u Zagrebu, kao i djeca u prihvatilištu u Kutini, detenciji u Ježevu i srodnim ustanovama, imaju pravo na osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Hrvatska je prema zakonu djeci tražiteljima azila dužna omogućiti školovanje 30 dana od podnošenja zahtjeva za azil, no ta se odredba u praksi ri-

²³ Čl. 41. Zakona.

jetko provodi.²⁴ Iako je predškolsko obrazovanje najvažnije kod uspješne društvene integracije i učenja jezika, nije poznato kada će se djeca rane dobi priključiti svojim vršnjacima u vrtićima. Također, nije poznato što će biti s maloljetnicima srednjoškolske dobi, koji, unatoč tome što srednjoškolsko obrazovanje nije obavezno u Hrvatskoj, imaju na to zagaranirano pravo. I napokon, nije jasno kako i kada će se u obrazovanje uključiti djeca i mladi koji ili nisu zatražili azil, a nalaze se u prihvatilištima, ili se nalaze u detencijskom centru Ježevu.²⁵

Razne udruge i inicijative civilnog društva su involvirane u rad s djecom izbjeglicama. U Prihvatilištu za tražitelje azila, koje je ustrojstvena jedinica Ministarstva unutarnjih poslova, Ured Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (dalje: UNHCR), i druge organizacije koje se bave zaštitom prava izbjeglica ili humanitarnim radom, mogu provoditi odgojne, obrazovne i slične programe te pružati druge oblike pomoći, uz prethodnu suglasnost Ministarstva. Tako, npr., Hrvatski crveni križ (dalje: HCK) na svojim stranicama²⁶ izvještava da je tijekom ožujka i travnja 2016. godine renoviran i uređen prostor

dječje igraonice u Prihvatilištu, te su tražitelji azila, uz pomoć zaposlenika HCK i MUP-a, sami bojali zidove i uređivali prostoriju. Nadalje, da se u prostoru igraonice odvija tečaj hrvatskog jezika, te igre i edukativne aktivnosti za djecu i maloljetnike, a na otvorenom se redovno igraju odbojka, stolni tenis i kriket, kuglanje i badminton. Udruga Liječnici svijeta otvorila je svoje ambulante u Porinu i Kutini, u kojima osobe iz prihvatilišta mogu zatražiti liječničku i psihološku pomoć i podršku; volonteri Inicijative Dobrodošli razgovaraju s tražiteljima o općenitom stanju u Porinu te poteškoćama s kojima se susreću, kao i o pitanjima vezanim za njihove pojedinačne postupke.²⁷ Are You Syrious provodi program obrazovne podrške djeci i obiteljima u Hotelu Porin u Zagrebu, te osiguravaju da svako dijete, koje je prema svojoj dobi školski obveznik, ima profesionalnog učitelja ili učiteljicu koji mu nekoliko puta tjedno pomaže u pripremi za školu, a UNHCR je, u suradnji s Ministarstvom socijalne politike i mladih te HCK-om, organizirao edukaciju za posebne skrbnike.

ZAKLJUČAK

Ranije, djeca nisu bila individualni akteri migracijskih tokova, već su predstavljala svojevrsni "dodatak" i "posjed" drugih osoba – roditelja, samohranih majki, drugih članova obitelji (baš kao što su i žene nekada bile tretirane). Dva su centralna faktora koja su utjecala na promjenu takvog stanja i zatražila jaču pravnu i praktičnu zaštitu djece kao pri-

padnika ranjivih skupina. Jedan je povećani broj djece migranata bez pratnje koji je zahtijevao povećanu pažnju države, a drugi je promjena pristupa prema djeci-izbjeglicama koja se dogodila krajem '90-ih godina u međunarodnom pravu – povećana pažnja je dana djeci zahvaljujući velikom utjecaju široko i veoma brzo prihvaćene Konvencije o pravima djeteta iz 1989. godine.²⁸

Kao što UNHCR naglašava, izbjeglice, tražitelji azila i osobe bez državljanstva čine jednu od najugroženijih skupina ljudi u svijetu. Među njima postoje posebne skupine koje su još ugroženije, uzimajući u obzir određene probleme i rizike s kojima su suočene, kao i svoje specifične potrebe. Jedna takva skupina su djeca. Djeca su posebno izložena riziku i zahtijevaju posebnu pažnju zbog svoje ovisnosti o odraslima da prežive, svoje izloženosti fizičkim i psihičkim traumama, i drugim potrebama koje treba zadovoljiti da bi se osigurao njihov normalan rast i razvoj.²⁹ Ujedno, djeca su i najfleksibilnija skupina za prilagodbu i integraciju u društvo u kojem im ne prijete životna opasnost od koje bježe. Solidarna je odgovornost svih aktera društva učiniti tu integraciju mogućom i što lakšom, a osobito je važna odgovornost države omogućiti efektivnu praktičnu provedbu pravnog okvira koji je postavljen upravo za tu ranjivu skupinu.

²⁴ Dobrodošli - Centralni hrvatski informativni portal za izbjeglice. Djeci izbjeglicama škola ipak nedostupna, 3.9.2016., <http://welcome.cms.hr/index.php/hr/2016/09/03/djeci-izbjeglicama-skola-ipak-nedostupna/> (3.9.2016.).

²⁵ Are You Syrious. Djeco, sretan vam prvi dan škole, 4.9.2016., <https://www.facebook.com/notes/are-you-syrious/djeco-sretan-vam-prvi-dan-%C5%A1kole/675500882598798/> (4.9.2016.).

²⁶ Hrvatski crveni križ. Aktivnosti u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini, <http://www.hck.hr/hr/stranica/aktivnosti-u-prihvatilistu-za-trazitelje-azila-u-kutini-208> (5.10.2016.).

²⁷ Dobrodošli - centralni hrvatski informativni portal, *op. cit.*, bilj. 24.

²⁸ Bhabha, Jacqueline. *Child Migration & Human Rights in a Global Age*. Princeton: Princeton University Press, 2014., str. 3.

²⁹ UNHCR. Zaštita djece, <http://www.unhcr.hr/sto-radimo/zastita-djece> (22.9.2016.).

Ustavna tužba

TIHANA KLJAKIĆ, IVONA MATEKALO

Svrha ovog članka je upoznati građane s institutom ustavne tužbe. Često se smatra da je ustavna tužba pravni lijek u redovnom postupku, odnosno građani najčešće nisu upoznati s činjenicom da je ustavna tužba izvanredni institut pravne zaštite koji se može uložiti samo kad su povrijeđena određena Ustavom zajamčena prava građana, npr. pravo na suđenje u razumnom roku i kad su ispunjeni zakonski preduvjeti za podnošenje ustavne tužbe, o kojima će više biti riječ u članku.

Ustavna tužba je posebno sredstvo ustavnosudske zaštite koje se podnosi Ustavnom sudu Republike Hrvatske radi zaštite pojedinačnih ljudskih prava i temeljnih sloboda zajamčenih Ustavom Republike Hrvatske.¹ Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda utvrđenih Ustavom u povodu ustavnih tužbi najvažnija je nadležnost Ustavnog suda Republike Hrvatske, pored nadzora nad ustavnosti zakona i zakonitosti drugih propisa. Važno je napomenuti da ustavna tužba nije ni redovni ni izvanredni pravni lijek, nego dodatno i iznimno sredstvo zaštite ustavom zajamčenih ljudskih prava i temeljnih sloboda od strane posebnog tijela koje, izvan sustava redovnog i specijaliziranog pravosuđa, štiti temelje ustavnog sustava demokratske države utemeljene na vladavini prava².

Ideja o potrebi uspostave posebnog tijela koje bi skrbrilo o poštivanju ustava i pružalo zaštitu ustavnih jamstava sloboda i prava čovjeka i građanina javila se u doba Velike francuske revolucije, a institucija Ustavnog suda prvi put je uspostavljena Ustavom Re-

Izvor: Borna Juraj Jelić

publike Austrije iz 1920. godine. Od socijalističkih je zemalja prva ustavne sudove uvela SFR Jugoslavija po Ustavu iz 1963. godine, odnosno SR Hrvatska 1964. godine, ali u uvjetima jednostranačkog sustava nisu uspjeli ostvariti neku značajniju ulogu³.

USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

Ustavno sudovanje u Republici Hrvatskoj dijeli se na dva povijesna razdoblja:

a) ustavno sudovanje u bivšoj Socijalističkoj Republici Hrvatskoj od 1963. do 1990. godine;

b) ustavno sudovanje u Republici Hrvatskoj od 1990. do danas - razdoblje nakon stjecanja neovisnosti i samostalnosti Republike Hrvatske.

Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske od 21. ožujka 1991. godine, s izmjenama i dopunama iz 1999. i 2002. godine, uređeni su djelokrug i i druga važna pitanja koja se tiču djelovanja Ustavnog suda.

Ustavni sud Republike Hrvatske čini 13 sudaca koje bira Hrvatski sabor, na prijedlog svojeg Odbora za ustav, Poslovnik i politički sustav, i to dvotrećinskom većinom svih zastupnika, na razdoblje od osam godina, bez ograničenja mogućnosti ponovnog izbora. Suci se biraju iz reda istaknutih pravni-

¹ Ustavni sud RH. Ustavna tužba – upute. <http://www.usud.hr/hr/ustavne-tuzbe-upute> (14.10.2015.).

² Smerdel, Branko. Ustavno uređenje europske Hrvatske. Zagreb: Narodne novine, 2013., str. 441.

³ Smerdel, Branko. Ustavno uređenje europske Hrvatske. Zagreb: Narodne novine, 2013., str. 148. i 149.

ka, osobito sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti. Suci Ustavnog suda ne smiju biti članovi ni jedne političke stranke ni obavljati nikakvu drugu javnu ni profesionalnu dužnost.

Djelokrug Ustavnog suda određuje se isključivo Ustavom i Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske i ne može se proširivati ostalim, pa ni organskim zakonima, a obuhvaća osnovni djelokrug i ostale poslove određene Ustavom.

U okviru osnovnog djelokruga Ustavni sud:

1. odlučuje o suglasnosti zakona s Ustavom
2. odlučuje o suglasnosti drugih propisa s Ustavom i zakonom
3. može ocjenjivati ustavnost zakona te ustavnost i zakonitost drugih propisa koji su prestali važiti ako od tog prestanka do podnošenja zahtjeva ili prijedloga za pokretanje postupka nije prošlo više od godine dana
4. odlučuje o ustavnim tužbama protiv pojedinačnih odluka državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih osoba s javnim ovlastima kad su tim odlukama povrijeđena ljudska prava i temeljne slobode, kao i pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu, što su zajamčeni Ustavom Republike Hrvatske
5. prati ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti, te o uočenim pojavama neustavnosti i nezakonitosti izvješćuje Hrvatski sabor
6. rješava sukob nadležnosti između tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti
7. odlučuje o odgovornosti predsjednika Republike
8. nadzire ustavnost programa i djelovanja političkih stranaka

Izvor: Borna Juraj Jelić

9. nadzire ustavnost i zakonitost izbora i državnog referenduma te rješava izborne sporove koji nisu u djelokrugu sudova.⁴

Veliki dio rada Ustavnog suda čini odlučivanje o ustavnim tužbama koje najčešće pišu podnositelji osobno, bez stručnog punomoćnika (pravnik). Ti podnesci često ne udovoljavaju pretpostavkama koje za podnošenje ustavne tužbe propisuje zakon, zbog čega smatramo da je važno upoznati građane s bitnim sastojcima ustavne tužbe, kao i s ostalim pretpostavkama za njeno podnošenje.

PODNOŠENJE USTAVNE TUŽBE

Ustavna tužba nije vrsta pravnog sredstva u sudskom postupku zbog toga što Ustavni sud nije dio sudbene vlasti. No, ustavnim tužbom se omogućuje dodatna kontrola pojedinačnih akata upravnih tijela, sudskih odluka, kao i kontrola načina vođenja pojedinih sudskih postupaka.⁵ Da bi ustavna tužba bila

dopuštena potrebno je da budu ispunjene određene pretpostavke. Te pretpostavke za podnošenje ustavne tužbe propisane su Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu⁶.

Ustavnu tužbu Ustavnom sudu može podnijeti *svatko*, dakle svaka fizička ili pravna osoba, ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu. Sredstvo pomoću kojeg je povrijeđeno neko ustavno pravo podnositelja tužbe mora biti akt (primjerice: rješenje upravnog tijela ili jedinice lokalne samouprave, presuda suda). Akt utjelovljuje stajalište suda ili nekog drugog tijela koje je odlučilo o pravima i obvezama neke osobe.

Ustavnu tužbu je dopušteno podnijeti jedino protiv akta kojim se zadire u ustavna prava i ne može je se podnijeti protiv nedokumentiranog držanja ili stajališta tijela, čak i ako se sumnja da je njime povrijeđeno neko ustavno pravo. Bitno je naglasiti da osoba koja smatra da joj je povrijeđeno ustavno pravo može podnijeti ustavnu tužbu samo protiv takvog akta kojim je odlučeno o njenim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela. Također, ako je zbog povrede ustavnih prava dopušten drugi pravni put, ustavna tužba može se podnijeti tek nakon što je taj pravni put iscrpljen. U stvarima u kojima je dopušten upravni spor, odnosno revizija u parničnom ili izvanparničnom postupku, pravni put je iscrpljen nakon što je odlučeno i o tim pravnim sredstvima.⁷

⁴ Čl. 129. Ustava Republike Hrvatske (NN, 05/14, dalje: Ustav).

⁵ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo. Građansko parnično procesno pravo, 7.izd., Za-

greb: Narodne novine, 2004., str. 74.

⁶ Ustavni zakon o Ustavnom sudu (NN, 99/99, 29/02, dalje: UZUS).

⁷ Čl. 62. UZUS-a.

Pravnoj klinici se često obraćaju stranke koje smatraju da su im povrijeđena ustavna prava i da imaju pravo na ustavnu tužbu. Međutim, iz prakse proizlazi da stranke obično nisu prethodno iscrpile sve druge pravne mogućnosti (pravni put) koje zakon u njihovoj situaciji predviđa, a imaju poteškoća i s određivanjem onoga što se smatra povredom ustavnih prava.

Jedan od takvih primjera iz rada Pravne klinike je stranka koja je dobila rješenje o ovrši zbog neplaćanja dopunskog zdravstvenog osiguranja. Stranka je nezaposlena i smatra da ne mora plaćati dopunsko zdravstveno osiguranje jer je Ustavom RH propisano da ga "socijalni slučajevi" ne moraju plaćati, te želi podnijeti ustavnu tužbu. Stranku zanima na koji članak Ustava se može pozvati da ostvari svoje pravo.

Stranci je objašnjeno da se ustavna tužba neće uzeti u razmatranje u slučaju kad se ne radi o povredi ustavnog prava, a da Vijeće, odnosno sjednica Ustavnog suda, ispituje samo one povrede ustavnih prava koje su istaknute u ustavnoj tužbi.⁸ Ustavom je, doduše, propisano da se svakome jamči pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa zakonom⁹, ali je dopunsko zdravstveno osiguranje zakonom određeno kao dobrovoljno.¹⁰ Shodno navedenom, nismo pronašli odredbe Ustava o besplatnom dopunskom osiguranju, te nismo našli koje bi Ustavom zajamčeno pravo bilo povrijeđeno u strankinom slučaju, a na koje bi se stranka mogla pozvati pri podnošenju ustavne tužbe.

⁸ Čl. 71. st. 1. i 2. UZUS-a.

⁹ Čl. 59. Ustava.

¹⁰ Čl. 2. Zakona o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (NN, 85/06, 150/08, 71/10).

Izvor: Borna Juraj Jelić

Iznimka od pravila da se ustavna tužba može podnijeti prije nego što je iscrpljen pravni put jesu slučajevi:

1. kad o pravima i obvezama stranke ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela nije u razumnom roku odlučio sud

ili

2. u slučaju kad se osporenim pojedinačnim aktom grubo vrijeđaju ustavna prava, a potpuno je razvidno da bi nepokretanjem ustavnosudskog postupka za podnositelja ustavne tužbe mogle nastati teške i nepopravljive posljedice.

U slučaju pod točkom 1. Ustavni sud će nadležnom sudu koji vodi kazneni postupak odrediti rok za donošenje akta kojim će taj sud odlučiti o pravima i obvezama, odnosno o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela podnositelja. Rok za donošenje takvog akta počinje teći idućeg dana od dana objave odluke Ustavnog suda u "Narodnim novinama". Podnositelju ustavne tužbe pripada pravo na primjerenu naknadu zbog povrede njegovog ustavnog prava koju je sud učinio kada o pravima i obvezama podnositelja, odnosno o sumnji ili optužbi zbog njegovog kažnjivog djela, nije odlučio u razumnom roku. Kada Ustavni sud određuje rok za donošenje akta tada će i do-

nijeti odluku o visini primjerene naknade. Naknada se isplaćuje iz državnog proračuna u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva za njezinu isplatu.¹¹

Ustavna tužba se podnosi Ustavnom sudu osobno ili mu se šalje poštom. Dan predaje ustavne tužbe pošti s naznakom preporučene pošiljke smatra se danom predaje tužbe Ustavnom sudu. Ako zbog neznanja ili pogreške podnositelja ustavna tužba nije predana Ustavnom sudu nego drugome tijelu, a stigne Ustavnom sudu nakon proteka roka za njeno podnošenje, smatrat će se da je podnesena u roku.¹²

Potrebno je upozoriti građane na potencijalno kratak rok za podnošenje ustavne tužbe. U nemali broj slučajeva građani kojima su povrijeđena ustavna prava nisu svjesni postojanja takvog roka, a kada se napokon odluče zaštititi svoja ustavna prava zbog proteka roka gube pravo na obraćanje Ustavnom sudu tužom. Naglašavamo: ustavna tužba se može podnijeti u roku od 30 dana od dana primitka odluke za koju neka osoba smatra da joj je njome povrijeđeno ustavno pravo¹³. Taj trenutak se odnosi, primjerice, na dan dostave pravo-

¹¹ Čl. 63. st. 1.-3. UZUS-a.

¹² Čl. 17. st. 3. i 4. UZUS-a.

¹³ Čl. 64. UZUS-a.

moćne odluke drugostupanjskog (žalbenog) tijela, koja nije u korist osobe koja smatra da joj je povrijeđeno neko ustavno pravo. Ako neka osoba iz opravdanih razloga (bolest, nesreća i slično) propusti rok za podnošenje ustavne tužbe, Ustavni sud će, iznimno, dopustiti povrat u prijašnje stanje ako ta osoba u roku od 15 dana od prestanka razloga koji je prouzročio propuštanje podnošenja ustavne tužbe podnese prijedlog za povrat u prijašnje stanje, i ako istodobno s prijedlogom podnese i ustavnu tužbu. Povrat u prijašnje stanje neće biti dopušten ako je proteklo tri mjeseca od dana propuštanja. Također se neće dopustiti povrat u prijašnje stanje ako je propušten rok za stavljanje prijedloga (15 dana, 3 mjeseca) da se dopusti povrat u prijašnje stanje.¹⁴

Sljedeći bitan preduvjet pravilno podnesene ustavne tužbe jest da ona mora biti razumljiva i mora sadržavati sve što je potrebno da bi se po njoj moglo postupiti. Ako je ustavna tužba nerazumljiva ili ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njoj moglo postupiti, Ustavni sud će uvijek prvo vratiti ustavnu tužbu podnositelju radi ispravka, odnosno dopune, uz određivanje roka za ponovno podnošenje tužbe. Ustavna tužba vezana za rok koja je ispravljen, odnosno koja je dopunjena i predana Ustavnom sudu u roku određenom za dopunu ili ispravak, smatrat će se da je podnesena onog dana kad je prvi puta bila podnesena. Ako ustavna tužba ne bude vraćena Ustavnom sudu u određenome roku, smatrat će se da je ustavna tužba povučena. U slučaju da ustavna tužba bude vraćena bez ispravka, odnosno dopune, odbacit će se te se postupak pred ustavnim sudom neće pokrenuti.¹⁵

Da bi se ustavna tužba smatrala potpunom i podobnom za odlučiva-

vanje o navodima u njoj mora biti navedeno:

- ime i prezime,
- jedinstveni matični broj građana (podnositelja ustavne tužbe),
- prebivalište ili boravište, odnosno tvrtka i sjedište podnositelja ustavne tužbe,
- ime i prezime punomoćnika podnositelja (odvjetnika),
- oznaku osporavane odluke (broj presude, rješenja),
- naznaku ustavnog prava za koje se tvrdi da je povrijeđeno, s naznakom mjerodavne odredbe Ustava kojom se to pravo jamči,
- razloge tužbe,
- dokaze o tome da je iscrpljen pravni put i da je tužba pravodobna (primjerak akta koji je dostavljen podnositelju ne kasnije od 30 dana do dana podnošenja ustavne tužbe),
- potpis podnositelja ustavne tužbe.

Kao prilog uz tužbu mora se podnijeti osporavani akt u izvorniku ili ovjеровljenom prijepisu¹⁶.

Kako bi se podnositeljima ustavnih tužbi olakšao postupak podnošenja ustavne tužbe, te smanjio broj zaprimljenih nepotpunih ustavnih tužbi, postoji mogućnost preuzimanja obrasca ustavne tužbe na mrežnim stranicama Ustavnog suda¹⁷. Slijedeći upute za popunjavanje takvog obrasca podnositelj je sigurniji da neće izostaviti bitne informacije za odlučivanje o ustavnoj tužbi.

U pravilu ustavna tužba ne sprječava primjenu (ovršnost, djelotvornost) osporavanog akta. Ustavni sud može odgoditi ovrhu

do donošenja odluke o ustavnoj tužbi ako bi ovrha prouzročila podnositelju tužbe štetu koja bi se teško mogla popraviti, a odgoda nije suprotna javnom interesu, niti bi se odgodom nanijela nekome veća šteta¹⁸. Podnositelj mora podnijeti prijedlog Ustavnom sudu za donošenje odluke o odgodi.

ODLUČIVANJE O USTAVNOJ TUŽBI

O ustavnoj tužbi odlučuje vijeće sastavljeno od šest sudaca, pri čemu vijeće može odlučivati samo jednoglasno i u punom sastavu. Ako ne postoji jednoglasnost vijeća, ili ako vijeće smatra da predmet ustavne tužbe ima širi značaj, o ustavnoj tužbi odlučit će sjednica Ustavnog suda.¹⁹

Vijeće, odnosno sjednica Ustavnog suda, ispituje samo one povrede ustavnih prava koje je podnositelj ustavne tužbe istakao u ustavnoj tužbi. Ustavna tužba se neće razmatrati u slučaju kad se ne radi o povredi ustavnog prava.²⁰

U postupku razmatranja ustavne tužbe Ustavni sud donosi rješenja i odluke.

Rješenjem će Ustavni sud odbaciti ustavnu tužbu:

- ako nije nadležan,
- ako je ustavna tužba nepravodobna, nepotpuna, nerazumljiva ili nedopuštena. Tužba je nedopuštena ako nije iscrpljen dopušteni pravni put, odnosno ako podnositelj tužbe u prethodnom postupku nije koristio dopušteno pravno sredstvo, osim iznimke predviđene u čl. 62. UZUS-a, ako je tužbu podnijela osoba koja nije ovlaštena za njezino podnošenje, te ako je tužbu podnijela prav-

¹⁶ Čl. 65. st. 1. i 2. UZUS-a.

¹⁷ Ustavni sud RH. Obrazac ustavne tužbe. <http://www.usud.hr/hr/obrazac-ustavne-tuzbe> (14.10.2015.).

¹⁸ Čl. 67. st. 2. UZUS-a.

¹⁹ Čl. 68. st. 1., 3. i 4. UZUS-a.

²⁰ Čl. 71. st. 1. i 2. UZUS-a.

na osoba koja ne može biti nositelj ustavnih prava.²¹

Rješenjem Ustavnog suda ne rješava se suštinski zahtjev podnositelja ustavne tužbe, već se takvom vrstom akata upravlja procesom koji prethodi odlučivanju o tvrdnjama u ustavnoj tužbi, zatim se obavještava podnositelja da postoji razlog zbog kojeg se Ustavni sud ne može upustiti u odlučivanje o povredi ustavnih prava.

Ustavni sud odlučuje o ustavnoj tužbi odlukom (o biti stvari – postoji li povreda ustavnog prava ili ne), a odlukom se tužba ili usvaja ili odbija kao neosnovana.²² Ustavna tužbe je neosnovana kada Ustavni sud utvrdi da ne postoje razlozi zbog kojih se akt osporava.²³

Posljedica usvajanja ustavne tužbe podnositelja je ta da će Ustavni sud odlukom ukinuti, u cijelosti ili djelomično, osporeni akt i neki drugi akt donesen u predmetu u kojem je povrijeđeno ustavno pravo podnositelja ustavne tužbe.²⁴

Kada usvoji ustavnu tužbu i ukine osporeni akt, Ustavni sud u obrazloženju svoje odluke navodi koje je ustavno pravo povrijeđeno i u čemu se sastoji povreda.

Ako je Ustavni sud vratio predmet osporen ustavnom tužbom na ponovno odlučivanje nadležno sudbeno ili upravno tijelo, tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravna osoba s javnim ovlastima obvezni su poštivati pravna stajališta Ustavnog suda izražena u odluci kojom se ukida akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo podnositelja ustavne tužbe.²⁵

Svaka odluka Ustavnog suda mora imati uvod, izreku (koja sadrži od-

luku Ustavnog suda o predmetu odlučivanja) i obrazloženje.²⁶

Nakon donošenja odluke o ustavnoj tužbi ili rješenja Ustavni sud dostavlja ovjerenjeni prijepis svoje odluke podnositelju ustavne tužbe, tijelu koje je donijelo osporeni akt te osobi koju je Ustavni sud pozvao da se izjasni.²⁷

Sve do donošenja odluke o ustavnoj tužbi može doći do situacija koje utječu na postupak pred Ustavnim sudom. Kada nastupi takva situacija koja onemogućuje daljnji tijek postupka, postupak po ustavnoj tužbi obustavit će se. Zakonski navedene situacije kada se postupak pred Ustavnim sudom obustavlja su:

- kada podnositelj ustavne tužbe umre,
- kada podnositelj ustavne tužbe, koji je pravna osoba, prestane postojati,
- u slučaju povlačenja ustavne tužbe.²⁸

Vođenje postupka pred Ustavnim sudom nije besplatno – osoba koja traži zaštitu od Ustavnog suda mora imati financijska sredstva za uspješno pokretanje po-

stupka, a ponekad i za izdatke u toku postupka, u vezi s navodima u ustavnoj tužbi. Svaki sudionik u postupku pred Ustavnim sudom snosi svoje troškove postupka, ako Ustavni sud ne odluči drugačije.²⁹ Podnositelj ustavne tužbe može u ustavnoj tužbi tražiti naknadu troškova postupka pred Ustavnim sudom od tijela, odnosno pravne osobe koja je svojim aktom povrijedila ustavno pravo podnositelja. Podnositelju tužbe koji nije uspio s tužbom Ustavni sud može narediti da naknadi troškove postupka pred Ustavnim sudom, ako ih je prouzročio svojom krivnjom.³⁰

ZNAČAJ ODLUKA USTAVNOG SUDA

Odluke i rješenja Ustavnog suda obvezujući su i dužna ih je poštivati svaka fizička i pravna osoba. Sva državna tijela i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužna su provoditi odluke i rješenja Ustavnog suda. U nekim slučajevima Ustavni sud može sam odrediti tijelo kojem povjerava provedbu odluke, a može i odrediti način njene provedbe.³¹

²¹ Čl. 72. UZUS-a.

²² Čl. 73. st. 1. i 2. UZUS-a.

²³ Čl. 75. UZUS-a.

²⁴ Čl. 74. UZUS-a.

²⁵ Čl. 77. st. 1. i 2. UZUS-a.

²⁶ Čl. 28. UZUS-a.

²⁷ Čl. 78. st. 2. UZUS-a.

²⁸ Čl. 79. UZUS-a.

²⁹ Čl. 23. UZUS-a.

³⁰ Čl. 80. UZUS-a.

³¹ Čl. 31. st. 1.-5. UZUS-a.

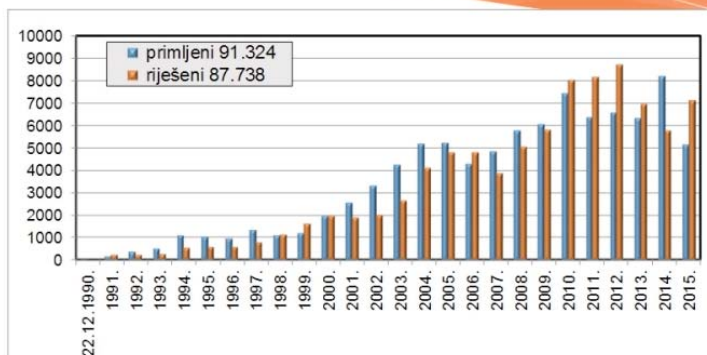
Iako je samim Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu propisano da Ustavni sud mora donijeti odluku o zahtjevu, prihvaćenom prijedlogu i ustavnoj tužbi u pravilu u roku od najviše godinu dana, u stvarnosti se donošenje odluke otegne i preko nekoliko godina. Jedan od uzroka dugotrajnog trajanja postupka pred Ustavnim sudom je i broj zaprimljenih ustavnih tužbi koji je uglavnom u konstantnom porastu.

Dodamo li tom broju i broj ustavnih tužbi o kojima nije odlučeno na vrijeme, razumljivo je nekad i dugogodišnje čekanje odluke Ustavnog suda. Ustavna tužba ponekad je „zadnja slamka spasa“ za određene predmete o kojima su negativno odlučili tijela i sudovi u prethodnom postupku, pri čemu se ne smije pretpostaviti da možda i u tim postupcima nije bilo povreda ustavnih prava podnositelja ustavne tužbe. Ako

i sam Ustavni sud utvrdi da nije nastala povreda ustavnih prava, podnositelju ustavne tužbe uvijek ostaje mogućnost obraćanja Europskom sudu za ljudska prava, kao posljednjoj instanci zaštite vladavine prava i poštivanja ljudskih prava i sloboda zajamčenih međunarodno priznatim pravnim standardima.

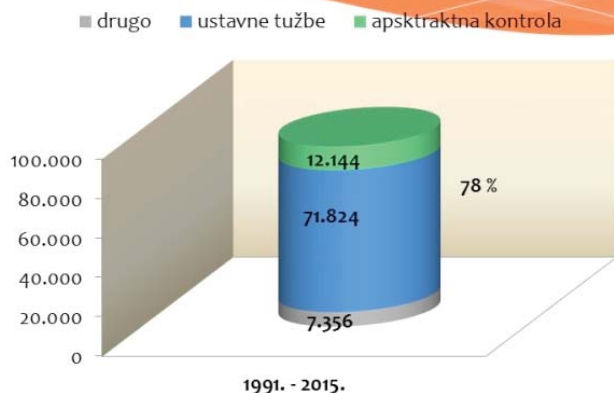
32

Izvor: Ustavni sud

33

Izvor: Ustavni sud

³² Ustavni sud RH. Statistika. <http://www.usud.hr/hr/statistika> (14.10.2016.).

³³ *Ibid.*

Diskriminirajuće reklame

LANA PESEK, TESA ZANINOVIĆ

Oglašavanje ili reklamiranje je plaćena ili osobna poruka koja dolazi iz izvora koji se može identificirati, upućena je javnosti kanalima masovnih medija, a kreirana tako da uvjeri. Reklame se služe različitim tehnikama zavođenja, ulaganja, podilaženja i stereotipima, prodajući ne samo proizvode, nego i snove, čežnju za srećom, ljubavi, ljepotom, obitelji. Stereotipi su važan dio medijskih poruka i sadržaja jer mogu biti prenositelji rasističkog, nacionalističkog, promiskuitetnog pogleda na svijet te mogu takvo stajalište odražavati i promicati.¹ Što se sve smatra diskriminacijom u Republici Hrvatskoj propisuje Zakon o suzbijanju diskriminacije (dalje: ZsD), kao opći propis za područje diskriminacije, dok Ustav Republike Hrvatske (dalje: Ustav)² kao najviše vrednote ustavnog poretka navodi ravnopravnost spolova i nacionalnu ravnopravnost.

ŠTO JE DISKRIMINACIJA

Diskriminacija je stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe, kao i osobe povezane s njom rodbinskim ili drugim vezama, po osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.³ Diskriminacija može biti počinjena, temeljem ZSD-a, u deset područja: rada i radnih uvjeta; obrazovanja, znanosti i sporta; socijalne sigurnosti; zdravstvene zaštite; pravosuđa i uprave; stanovanja; javnog informiranja i medija; pristupa dobrima i uslugama te pru-

žanju istih; članstva i djelovanja u sindikatima, organizacijama civilnog društva, političkim strankama i drugim organizacijama; te sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu. U ovom članku bavit ćemo se diskriminacijom u području javnog informiranja i medija putem reklama.

ZAKONSKA REGULATIVA ZADAĆE MEDIJA U SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

Zakon o medijima (dalje: ZoM) zabranjuje da se prenošenjem programskih sadržaja u medijima potiče ili veliča nacionalna, rasna, vjerska, spolna ili druga neravnopravnost, kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvim osnovama. Također, zabranjuje se izazivati nacionalno, rasno, vjersko, spolno ili drugo neprijateljstvo ili nesnošljivost, poticati nasilje i rat.⁴ Daljnjim odredbama ZoM propisuje nedopuštenost oglašavanja u kojem se žene i muškarci prikazuju na uvredljiv i ponižavajući način, s obzirom na spol ili spolno opredjeljenje te predviđa novčanu kaznu u iznosu

od sto tisuća do milijun kuna za pravnu osobu koja obavi oglašavanje suprotno toj odredbi.⁵ S tim u vezi, i Zakon o ravnopravnosti spolova (dalje: ZoRS)⁶ propisuje zadaću medija da kroz programske sadržaje, programske osnove, programska usmjerenja i samoregulacijske akte promiču razvoj svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca. Direktive Europske unije nameću nove obveze Republici Hrvatskoj pa su tako i Direktivom o audiovizualnim medijskim uslugama⁷ utvrđeni ciljevi koje sve države članice moraju ostvariti glede audiovizualnih komercijalnih komunikacija. Države članice moraju osigurati da audiovizualne komercijalne komunikacije koje pružaju pružatelji medijske usluge ne dovode u pitanje poštovanje ljudskog dostojanstva, da ne uključuju ili promiču bilo kakav oblik diskriminacije na

¹ Zgrabljic Rotar, Nada. Mediji-medijiska pismenost, medijski sadržaj i medijski utjecaji. Medijska pismenost i civilno društvo. Mediacentar Sarajevo, 2005., str. 9-45.

² Čl. 3. Ustava Republike Hrvatske (NN, 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

³ Čl. 1. st. 1. i 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije (NN, 85/08, 112/12).

⁴ Čl. 3. st. 4. Zakona o medijima (NN, 59/04, 84/11, 81/13, dalje: ZoM).

⁵ Čl. 20. st. 8. i čl. 59. st. 4. ZoM-a.

⁶ Čl. 16. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova (NN, 82/08).

⁷ Direktiva 2010/13/EU Europskog parlamenta i vijeća od 10. ožujka 2010. o koordinaciji određenih odredaba utvrđenih zakonima i drugim propisima u državama članicama o pružanju audiovizualnih medijskih usluga (SL L 95, 15.4.2010, srt. 1-24; SL posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6, svezak 7, str. 160-183).

temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualnog opredjeljenja.⁸ Iako propisi precizno definiraju što se smatra diskriminacijom te propisuju visoke novčane kazne za oglašivače koji postupe suprotno odredbama, oni se u praksi skoro i ne primjenjuju. Sveprisutne su reklame koje diskriminiraju na osnovi spola, dobi, boje kože, a upravo je diskriminacija na temelju spola i roda najučestalija u medijskom prostoru te se često odnosi na negativnu objektivizaciju i prezentaciju žena.

HRVATSKA STVARNOST – STANJE U REKLAMAMA I REAKCIJE GRAĐANA

Kada je riječ o (ne)ravnopravnosti žene i muškarca, hrvatska je realnost da se često susrećemo sa seksizmom, u većoj ili manjoj mjeri. Budući da se žene i muškarce od rođenja uči da prihvaćaju društveno nametnute, stereotipne rodne uloge (žene kao poslušne supruge, majke i kućanice, a muškarci kao neustrašive figure koje se brinu o svojoj obitelji), ne iznenađuje činjenica da u Hrvatskoj seksističke, diskriminirajuće reklame ne izazivaju veće zgražanje u društvu, već naprotiv, često se na njih reagira s podsmijehom. Netko bi možda rekao da u ranije spomenutim stereotipima nema ništa loše, i taj bi bio u pravu – nema ništa loše u brizi za obitelj, kućanstvo i predano roditeljstvo. Međutim, ako se od nekoga nasilno očekuje da bespogovorno izvršava svoje rodnom predodređene uloge te ga se, ako iste ne zadovoljava, ismijava i izruguje ili na bilo koji drugi način stavlja u nepovoljniji položaj, tada govorimo o diskriminaciji i seksizmu. Reklame često u sebi nose ključ tog problema jer su upravo one te koje

podupiru takve odnose, pri čemu seksističko prikazivanje žena u svrhu profita uvelike doprinosi njihovoj diskriminaciji. Mediji ponavljanjem i sveprisutnošću tih sadržaja daju privid „normalnosti“ takvih odnosa. Isto tako, većina reklama seksizam „zapakira“ u humor, skečeve i druge dopadljive sadržaje, ne razumijevajući da stereotipizacija žena i muškaraca doprinosi učvršćivanju neravnopravnosti spolova. U intervjuu s hrvatskom podružnicom njemačke međunarodne televizije Deutsche Welle (dalje: DW) hrvatska pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Višnja Ljubičić, napomenula je kako na svako upozorenje i preporuku njena Ureda, oglašivač odgovara da nema ništa loše u malo humora i da reklama mora biti provokativna. Međutim, ljudska prava i dostojanstvo su – ili bi trebali biti – iznad profita i „sviđanja na prvu“. Oni isti koji opravdavaju seksizam u reklamama ili medijskim sadržajima pokazat će daleko veću osjetljivost kada bi se na sličan uvredljiv ili ponižavajući način prikazivala djeca ili osobe s invaliditetom. Provokativnost nije argument jer mediji ipak paze što će biti provokativno i koga koristiti za provokaciju, ali za njih je nažalost još uvijek najprihvatljiviji seksizam u kojem se žene prikazuju na uvredljiv, ponižavajući i omalovažavajući način. Također, argument da ljudi traže seksizam ili stereotipove potpuno je promašen, jer mediji odabiru što će prezentirati javnosti i kako će to učiniti, čime promoviraju i učvršćuju stereotipove te utječu na način na koji će netko biti vrednovan.⁹ Haj-

rudin Hromadžić, sociolog medija sa Sveučilišta u Zagrebu, također u intervjuu s DW-om složio se s mišljenjem Pravobraniteljice. Napomenuo je kako reklame iz pивske, automobilske, ali sve više i iz drugih industrija, vrlo često ciljaju na najniže kulturno-kolektivne referente u kojima bi se navodno trebao prepoznati široki sloj ciljane publike. „Konstrukcije takvih referenata baziraju se na klasičnim kulturalnim stereotipizacijama, rodno-seksualnim isključivostima, međugeneracijskim klišeima i tomu slično. Pritom redovito bivaju optočeni bilo auroom nečeg što bi navodno trebalo biti duhovito i dovitljivo, bilo seksističkim aluzijama u kojima su rodne pozicije nedvosmisleno zacementirane“.¹⁰ Dokaz tomu je i nedavna reklama za Osječko pivo koja je podijelila javnost. Reagirala je i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova koja je upozorila na kršenje zakona zbog seksističkog i ponižavajućeg prikazivanja žena u reklamama. Odgovor oglašivača bio je predvidljiv. Izgovor je uvijek isti, a to je da je cilj lansirati pamtljivu, duhovitu reklamu bez širenja neprimjerenih poruka. Unatoč visokim novčanim kaznama za oglašivače koji prikazuju žene i muškarce na uvredljiv i ponižavajući način, oni svejedno nastavljaju s tom praksom. Na zabrinjavajuću praksu u reklamama pivske industrije upozoravala je u svom mandatu i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Gordana Lukač-Koritnik koja je više puta isticala kako mediji imaju veliku moć u oblikovanju stajališta te stoga upozoravala da je uvredljiv, diskriminacijski i stereotipan način na koji se žene i muškarci prikazuju u medijima, što uklju-

⁸ Čl. 9. st. 1. t. c. i. i ii. Direktive 2010/13/ EU Europskog parlamenta i vijeća

⁹ Seksizam - zlatni rudnik medijske industrije, autor Jerko Bakotin, 7.7.2012.,

<http://www.dw.com/hr/seksizam-zlatni-rudnik-medijske-industrije/a-16080061> (10.10.2016.)

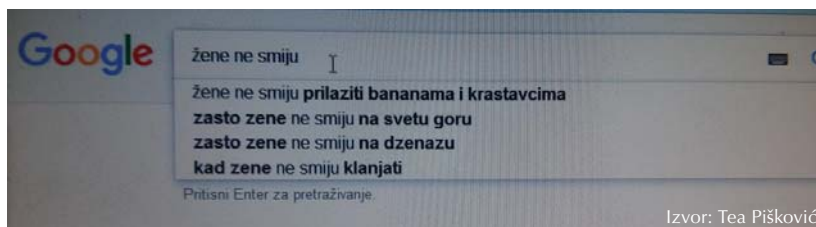
¹⁰ *Ibid.*

Izvor: Anja Mihajlović

čuje i reklame, u suprotnosti sa ZoRS-om. Glede reklame “Žuja zakon br. 11: Muškarci primjećuju samo bitno” preporučila je pivovari i Hrvatskoj televiziji da povuku spornu reklamu jer promovira stereotype i diskriminaciju po spolu uz objašnjenje da nam reklama sugerira da ono bitno što muškarci primjećuju nije ni njihova partnerica, ni činjenica da je (i za njega) dovukla prepune torbe namirnica, već boca piva. Takvim načinom prikazivanja odnosa među spolovima direktno se omalovažava i diskreditira žena i njezina uloga u zajedničkom kućanstvu, i istodobno vrijeđa muškarac koji se, u ovom slučaju, svodi na bezobzirnog pivopiju.

Iako je diskriminacija na osnovi spola i roda najučestalija u reklamama, ni osobe starije životne dobi nisu pošteđene u surovom svijetu reklama. Hrvatska stranka umirovljenika nedavno je izrazila ogorčenost kampanjom mobilnog operatera VIP kojom se diskriminiraju osobe starije životne dobi. Upozorili su kako se reklama, u kojoj se mladi obračunavaju sa starijim građanima društva, poigrava s uvriježenim predrasudama o starijim osobama te šalje neprihvatljivu poruku o tome kako su starije osobe smetnja u društvu.

Pozitivni primjeri širenja raznolikosti i prihvaćanja

S druge strane, postoje oglašivači koji sustavno i kontinuirano rade na tome da se diskriminacija i mržnja u društvu smanje, a povećaju raznolikost i prihvaćanje. Primjer takvog oglašivača je svjetski modni brend Benetton koji promovira borbu protiv svih oblika diskriminacije i mržnje, a kao primjer dobre prakse u nas, na kojeg je ukazala sadašnja pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Višnja Ljubičić, jest promptno djelovanje Electroluxa d.o.o. Nakon što im je Pravobraniteljica uputila preporuku u vezi reklamne kampanje koja promiče rodno uvjetovane stereotype na štetu žena kao društvene skupine, iz Electroluxa su gotovo istovremeno uvažili argumente koje im je predstavila Pravobraniteljica te izložili namjeru prekidanja kampanje tijekom veljače 2016. i poduzimanje odgovarajućih koraka kako bi s tržišta povukli promotivne materijale.

Kome se obratiti ako uočimo diskriminirajuće reklame?

Središnje tijelo za suzbijanje diskriminacije u Hrvatskoj je pučka pravobraniteljica. Ona ispituje pojedinačne prijave te može davati mišljenja, preporuke, prijedloge i upozorenja za njezino uklanjanje i sprečavanje. Također, pruža informacije o pravima i obvezama te mogućnostima sudske i druge zaštite, može provoditi postupak mirenja i podnositi kaznene prijave nadležnom državnom odvjetništvu. Svatko tko misli da je diskriminiran može predati pritužbu

pučkoj pravobraniteljici. No, osim ustavne kategorije pučkog pravobranitelja, hrvatsko zakonodavstvo 2003. godine ustanovilo je još dvije pravobraniteljske institucije, za djecu i ravnopravnost spolova, te 2008. instituciju za osobe s invaliditetom. Na taj način, sustav zaštite i promicanja ljudskih prava i jednakosti je segmentiran, zbog čega je međusobna suradnja osobito važna. Upravo stoga, a s ciljem jačanja zaštite građana, 10. prosinca 2013. godine potpisan je Sporazum o međuinstitucionalnoj suradnji između pučke pravobraniteljice, pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i pravobraniteljice za djecu. Sporazum posebice naglašava suradnju u radu na pritužbama građana, kod obilazaka i pregleda mjesta na kojima se nalaze osobe lišene slobode, provođenju istraživanja, izvještavanju o pitanjima diskriminacije, edukaciji zaposlenika te na raznim projektima, u javnim nastupima s ciljem zaštite i promicanja ljudskih prava te suzbijanja diskriminacije i promicanja jednakosti. Osim pravobraniteljicama, građani se mogu obratiti i civilnim udrugama koje često podnose pritužbe u ime građana.

Izvor: Flickr

Zaštita osobnih podataka u digitalnom okruženju

IVANA GAČEŠA, JOSIP DUBRAVKO TOPIĆ

Privatnost je jedno od osnovnih ljudskih prava. Navedeno je pravo posebno ugroženo razvojem interneta koji omogućava različite oblike zadiranja u privatnost te nezakonitu uporabu osobnih podataka. U ovom su članku analizirane relevantne odredbe nacionalnih propisa koji uređuju pitanje zaštite osobnih podataka.

Pravo na privatnost je pravo na nepromatranost ili nepoznato-
sti, tajnost ili neuznemiravanost. Suprotno je stanju javnosti. Privatnost osobe se odnosi na područje koje nije javno, u kojem se ne djeluje u ime poduzeća, vlasti ili nečeg sličnog. Pravo na privatnost počinje zaštitom osobnih podataka – sustavom normi koje omogućavaju pojedincu da samostalno odlučuje kome, kada i u kojoj mjeri će priopćiti svoje osobne podatke. Osobni podaci su dio identiteta svakog pojedinca – prikupljaju se, pohranjuju i koriste. Zaštita ličnih podataka promatra se kao zaštita privatnosti identiteta pojedinca, a ne samih podataka i reguliranaje zakonom. Tako je stvoren sustav pravne zaštite podataka kao vrijednosti prava na identitet i privatnost svakog pojedinca.

Pravo na zaštitu osobnih podataka je pravo zaštite legitimnih interesa građanina (pojedince) koje se odnosi na sprječavanje i sankcioniranje zlouporabe osobnih podataka, a zajamčeno je međunarodnim i nacionalnim propisima.

U okviru Vijeća Europe štiti ga prije svega Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine, kao dio prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, kao i Konvencija broj 108 Vijeća Europe o zaštiti

osoba glede automatske obrade osobnih podataka, koja je ujedno i prvi međunarodni obvezujući akt koji se izričito bavi zaštitom podataka, te Dodatni protokol uz tu Konvenciju, u vezi nadzornih tijela i međunarodne razmjene podataka, a koje je Republika Hrvatska ratificirala. Ustav Republike Hrvatske kao najviši domaći pravni akt također jamči ovo pravo propisujući u čl. 37. kako se svakom jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka te da se, bez privole ispitanika, osobni podaci mogu prikupljati, obrađivati i koristiti samo uz uvjete određene zakonom, kao i da se zakonom uređuje zaštita osobnih podataka te nadzor nad djelovanjem informatičkih sustava u državi te da je zabranjena uporaba osobnih podataka suprotna utvrđenoj svrsi njihovoga prikupljanja. Na temelju ovih ustavnih odredbi donesen je Zakon o zaštiti osobnih podataka (dalje: ZZOP)¹ kao središnji pravni akt kojim se regulira zaštita osobnih podataka fizičkih osoba i nadzor nad prikupljanjem, obradom i korištenjem osobnih podataka u Republici Hrvatskoj. Odredbe ovog Zakona u skladu su s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća iz 1995.

¹ Zakon o zaštiti osobnih podataka (NN, 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12, dalje: ZZOP).

godine, o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i slobodnom prijenosu takvih podataka, kao trenutno središnjem aktu Europske unije koji uređuje ovo područje. Valja naglasiti da je na području Europske unije u tijeku reforma zaštite podataka koja se očituje donošenjem Uredbe o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka (Opća uredba o zaštiti podataka) u travnju 2016. godine, kojom se zamjenjuje navedena, pomalo zastarjela Direktiva 95/46/EZ, a koja će se na području EU početi izravno primjenjivati 2018. godine.

ŠTO SU OSOBNI PODACI I KAKO SE PRIKUPLJAJU I OBRADUJU?

Osobni podatak je, kako ga definira ZZOP, svaka informacija koja se odnosi na identificiranu fizičku osobu ili fizičku osobu koja se može izravno ili neizravno identificirati (u daljnjem tekstu: ispitanik), posebno na osnovi identifikacijskog broja ili jednog ili više obilježja specifičnih za njezin fizički, psihološki, mentalni, gospodarski, kulturni ili socijalni identitet.²

² Čl. 2. t. 1. ZZOP-a.

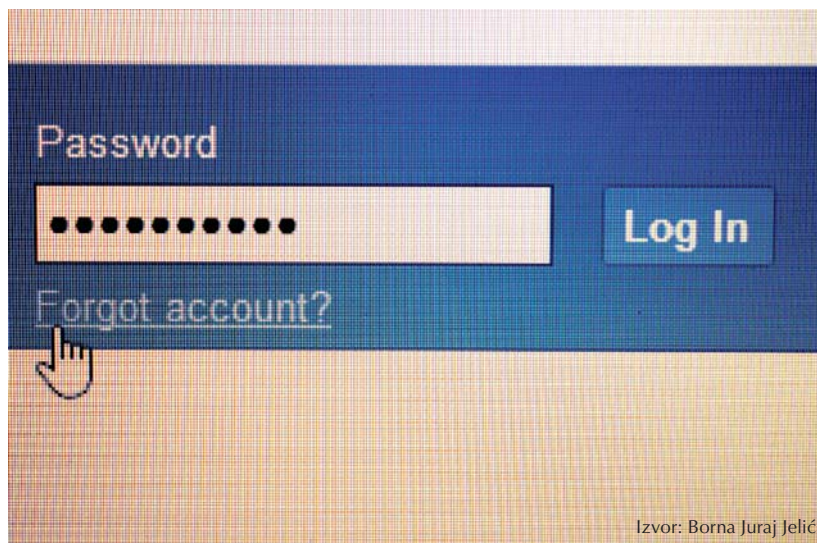
Osobni podatak je, dakle, bilo koji podatak na temelju kojeg se može identificirati pojedinac, počevši od osnovnih podataka kao što su primjerice ime i prezime i adresa stanovanja, broj telefona i e-mail adresa, fotografija, zatim podaci o stručnim kvalifikacijama i radnom mjestu, plaći i bankovnim računima kao ibiometrijski podaci – otisak prsta ili snimka šarenice oka.

Posebnom kategorijom osobnih podataka smatraju se osobni podaci koji se odnose na rasno ili etičko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja, sindikalno članstvo, zdravlje ili spolni život te osobni podaci o kaznenom i prekršajnom postupku.

Za prikupljanje, zakonitu i poštenu obradu i zaštitu osobnih podataka odgovorni su, prema ZZOP-u, tzv. voditelji zbirke osobnih podataka, koji utvrđuju svrhu i način obrade osobnih podataka.³ Voditelje zbirke može predstavljati širok krug fizičkih odnosno pravnih osoba ili tijela kako iz javnog tako i iz privatnog sektora kao primjerice udruge ili političke stranke koje prikupljaju i obrađuju podatke o svojim članovima, škole koje obrađuju podatke o svojim učenicima, poslodavci koji obrađuju podatke o zaposlenima ili mobilni operateri koji obrađuju podatke o svojim klijentima.

Osobni podaci se, sukladno odredbama ZZOP-a, mogu prikupljati u svrhu s kojom je ispitanik upoznat, koja je izričito navedena i u skladu sa zakonom, i mogu se dalje obrađivati samo u svrhu u koju su prikupljeni, odnosno, u svrhu koja je podudarna sa svrhom prikupljanja. Nadalje, osobni podaci moraju biti bitni za postizanje utvrđene svrhe i ne smiju se prikupljati u većem opsegu nego što je to nužno da bi se postigla utvrđena svrha. Osobni podaci

³ Čl. 2. t. 4. ZZOP-a.

Izvor: Borna Juraj Jelić

moraju biti točni, potpuni i ažurni te se moraju čuvati u obliku koji dopušta identifikaciju ispitanika, ne duže no što je to potrebno za svrhu u koju se podaci prikupljaju ili dalje obrađuju.⁴

Vrlo je važno naglasiti kako ZZOP propisuje da se osobni podaci smiju prikupljati i dalje obrađivati isključivo:

- uz privolu ispitanika, samo u svrhu za koju je ispitanik dao privolu,⁵ ili
- u slučajevima određenim zakonom, ili
- u svrhu izvršavanja zakonskih obveza voditelja zbirke osobnih podataka, ili
- u svrhu sklapanja i izvršenja ugovora u kojem je ispitanik stranka, ili
- u svrhu zaštite života ili tjelesnog integriteta ispitanika ili druge osobe, u slučaju kada ispitanik fizički ili pravno nije u mogućnosti dati svoj pristanak, ili
- ako je obrada podataka nužna radi ispunjenja zadataka koji se

⁴ Čl. 6. ZZOP-a.

⁵ Privola je prema čl. 2. st. 1. t. 8. ZZOP-a slobodno dano i izričito očitovanje volje ispitanika kojom on izražava svoju suglasnost s obradom njegovih osobnih podataka u određene svrhe.

izvršavaju u javnom interesu, ili u izvršavanju javnih ovlasti koje ima voditelj zbirke osobnih podataka, ili treća strana kojoj se podaci dostavljaju, ili

- ako je obrada podataka nužna u svrhu zakonitog interesa voditelja zbirke osobnih podataka ili treće strane kojoj se podaci otkrivaju, osim kada prevladavaju interesi zaštite temeljnih prava i sloboda ispitanika, te
- ako je ispitanik sam objavio te podatke.⁶

U slučajevima u kojima se podaci prikupljaju i obrađuju uz privolu ispitanika odnosno u slučajevima kad je ispitanik sam objavio te podatke, ispitanik ima pravo u svako doba odustati od dane privole i zatražiti prestanak daljnje obrade njegovih podataka, osim ako se radi o obradi podataka u statističke svrhe kada osobni podaci više ne omogućuju identifikaciju osoba na koju se odnose.

U ZZOP-u je prepoznata potreba za posebnom regulacijom obrade određenih kategorija osjetljivih osobnih podataka koji se odnose na rasno ili etičko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja, sindikalno članstvo, zdravlje ili spolni život, te

⁶ Čl. 7. ZZOP-a.

osobnih podataka o kaznenom i prekršajnom postupku za koje je propisana zabrana prikupljanja i daljnje obrade, uz nekoliko iznimnih slučajeva. Tako se navede kategorije osobnih podataka mogu se i prikupljati i dalje obrađivati isključivo:

- uz privolu ispitanika, ili
- ako je obrada podataka potrebna u svrhu izvršavanja prava i obveza koje ima voditelj zbirke osobnih podataka na temelju posebnih propisa, ili
- ako je obrada nužna radi zaštite života ili tjelesnog integriteta ispitanika ili druge osobe kada ispitanik zbog fizičkih ili pravnih razloga nije u mogućnosti dati svoju privolu, ili
- ako se obrada provodi u okviru djelatnosti ustanove, udruženja ili bilo kojeg drugog neprofitnog tijela s političkom, filozofskom, vjerskom, sindikalnom ili drugom svrhom te pod uvjetom da se obrada isključivo odnosi na njihove članove te da podaci ne budu otkriveni trećoj strani bez pristanka ispitanika, ili
- ako je obrada podataka potrebna radi uspostave, ostvarenja ili zaštite potraživanja propisanih zakonom, ili
- ako je ispitanik sam objavio te podatke, ili
- ako je obrada podataka potrebna u svrhe preventivne medicine, medicinske dijagnoze, zdravstvene skrbi ili upravljanja zdravstvenim službama, pod uvjetom da podatke obrađuje zdravstveni djelatnik na temelju propisa i pravila donesenih od strane nadležnih tijela.⁷

Prije prikupljanja bilo kojih osobnih podataka, ispitanik čiji se podaci prikupljaju mora biti informiran o identitetu voditelja

zbirke osobnih podataka, o svrsi obrade u koju su podaci namijenjeni, o postojanju prava na pristup podacima i prava na ispravak podataka koji se na njega odnose, o primateljima ili kategorijama primatelja osobnih podataka te da li se radi o dobrovoljnom ili obveznom davanju podataka (u tom slučaju se navodi i zakonska osnova za obvezu obrade podataka) i o mogućim posljedicama uskrate davanja podataka.⁸

Osobni podaci mogu se koristiti samo u vremenu koje je nužno za ostvarenje određene svrhe, osim ako posebnim zakonom nije određeno duže razdoblje te se protekom tog vremena moraju brisati, ako se posebnim zakonom što drugo ne odredi.

KAKO SE ŠTITE OSOBNİ PODACI U RH?

Svrha zaštite osobnih podataka prema ZZOP-u je zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka, a takva zaštita u Republici Hrvatskoj mora biti osigurana svakoj fizičkoj osobi bez obzira na državljanstvo i prebivalište te neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.

Odredbama ZZOP-a uređeno je i ustrojstvo i ovlasti Agencije za zaštitu osobnih podataka (Agencija) koja, sa sjedištem u Zagrebu djeluje od 2004. godine. Najvažniji poslovi koje Agencija obavlja kao javne ovlasti su nadzor nad provođenjem zaštite osobnih podataka, ukazivanje na uočene zloupotrebe prikupljanja osobnih podataka, te rješavanje povodom zahtjeva za utvrđivanje povrede

Izvor: Anja Mihajlović

prava zajamčenih ZZOP-om.⁹ Naime, Agencija može nadzirati provođenje zaštite osobnih podataka na zahtjev ispitanika, na prijedlog treće strane, ili po službenoj dužnosti. U tu svrhu, Agencija ima pravo pristupa osobnim podacima sadržanim u zbirkama osobnih podataka, ima pravo pristupa spisima i drugoj dokumentaciji koja se odnosi na obradu osobnih podataka, kao i sredstvima elektronske obrade, te ima pravo prikupljati sve informacije potrebne za izvršavanje njenih nadzornih dužnosti.

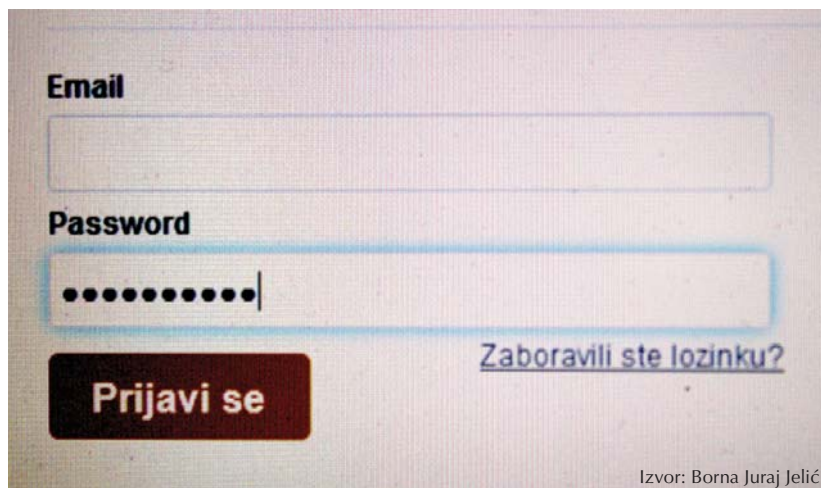
Ako prilikom obavljanja nadzora utvrdi da su povrijeđene odredbe zakona kojima se uređuje obrada osobnih podataka, Agencija ima pravo upozoriti ili opomenuti voditelja zbirke osobnih podataka, primatelja i izvršitelja obrade, na nezakonitosti u obradi osobnih podataka te rješenjem:

- narediti da se nepravilnosti uklone u određenom roku,
- privremeno zabraniti prikupljanje, obradu i korištenje osobnih podataka koji se prikupljaju, obrađuju ili koriste suprotno odredbama zakona,

⁷ Čl. 8. ZZOP-a.

⁸ Čl. 9. st. 1. ZZOP-a.

⁹ Čl. 32. st. 1. ZZOP-a.

- narediti brisanje osobnih podataka prikupljenih bez pravne osnove,
- zabraniti iznošenje osobnih podataka iz Republike Hrvatske ili davanje na korištenje osobnih podataka drugim primateljima, ako se osobni podaci iznose iz Republike Hrvatske, ili se daju na korištenje drugim primateljima suprotno odredbama ZZOP-a,
- zabraniti povjeravanje poslova prikupljanja i obrade osobnih podataka izvršiteljima obrade ako izvršitelj obrade ne ispunjava uvjete u pogledu zaštite osobnih podataka, ili je povjeravanje navedenih poslova provedeno suprotno odredbama ZZOP-a.¹⁰

Također, sukladno odredbama ZZOP-a, svatko tko smatra da mu je povrijeđeno neko pravo zajamčeno ZZOP-om može podnijeti zahtjev za utvrđivanje povrede prava Agenciji, koja je dužna razmotriti sve zahtjeve koji se odnose na utvrđivanje povrede prava u obradi osobnih podataka i izvjestiti podnositelja zahtjeva o poduzetim mjerama. Pritom, Agencija može, na traženje osobe koja je podnijela zahtjev za utvrđivanje povrede prava, privremeno rješenjem zabraniti obradu podataka na koje se zahtjev odnosi do pravomoćnog okončanja postupka.

¹⁰ Čl. 34. st. 1. ZZOP-a.

Za štetu koja je ispitaniku nastala zbog obrade osobnih podataka protivno odredbama ZZOP-a, zbog neovlaštenog korištenja, odnosno neovlaštenog davanja na korištenje njegovih osobnih podataka drugim primateljima ili fizičkim i pravnim osobama, odgovara voditelj zbirke osobnih podataka, s time da pravo na naknadu štete ispitanik može ostvariti pred sudom opće nadležnosti.¹¹

Kaznenim odredbama ZZOP-a zapriječene su novčane kazne za prekršaje koje se kreću od 20.000 do 40.000 kuna za osobe koje su povrijedile pojedine odredbe ZZOP-a, kao i kazne od 5.000 do 10.000 kuna za iste prekršaje, za odgovornu osobu u pravnoj osobi, odnosno u državnom tijelu, te u jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave.¹²

Kazneni zakon predstavlja posljednje sredstvo zaštite prava na zaštitu osobnih podataka u Republici Hrvatskoj, koje će se primijeniti samo u najtežim slučajevima povrede prava na zaštitu osobnih podataka. Ovo pravo se u Kaznenom zakonu (dalje: KZ)¹³ štiti propisanim kaznenim djelom nedozvoljene uporabe osobnih podataka, za koje će se

¹¹ Čl. 24. ZZOP-a.

¹² Čl. 36. ZZOP-a.

¹³ Kazneni zakon (NN, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, dalje: KZ).

kaznom zatvora do jedne godine kazniti onaj tko, protivno uvjetima određenima u zakonu, prikuplja, obrađuje ili koristi osobne podatke fizičkih osoba, a kaznom zatvora do tri godine onaj tko, protivno uvjetima određenima u zakonu, iznosi osobne podatke iz Republike Hrvatske u svrhu daljnje obrade, ili ih objavi, ili na drugi način učini dostupnim drugome, ili tko prikupljanjem, obrađivanjem ili korištenjem osobnih podataka sebi ili drugome pribavi znatnu imovinsku korist, ili prouzroči znatnu štetu. Nadalje, kazna zatvora do tri godine zapriječena je i onome tko ovo kazneno djelo počini prema djetetu ili onome tko, protivno uvjetima određenima u zakonu, prikuplja, obrađuje ili koristi osobne podatke fizičkih osoba koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja, sindikalno članstvo, zdravlje ili spolni život te osobne podatke fizičkih osoba o kaznenom ili prekršajnom postupku. Također, ako ovo kazneno djelo počini službena osoba u obavljanju službe, ili odgovorna osoba u obavljanju javne ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.¹⁴

ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA U PRAKSI

U praksi se susreće širok spektar povreda ZZOP-a, koje se kreću od propusta u korištenju osobnih podataka u svrhe (političkog) marketinga i istraživanja tržišta, zlorabe osobnih podataka na internetu, a posebice na društvenim mrežama, tzv. krađe identiteta bilo sklapanjem ugovora s teleoperaterima ili otvaranjem lažnih profila na društvenim mrežama, propusti u obradi osobnih podataka od strane financijskih institucija te razni drugi oblici ne-

¹⁴ Čl. 146. KZ-a.

dozvoljenog prikupljanja, obrade i objave osobnih podataka.

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Zagrebu dobila je upit može li objava fotografija s određenog događanja na Facebook stranici udruge biti osnova za odgovornost za povredu prava na zaštitu osobnih podataka. S obzirom na to da fotografija osobe nesumnjivo predstavlja osobni podatak u smislu ZZOP-a, koji se objavom na društvenoj mreži učinio dostupnim većem broju ljudi, do povrede prava na zaštitu osobnih podataka došlo je ako fotografirana osoba nije dala privolu da njena fotografija bude objavljena na društvenoj mreži. Stoga bi u sličnim slučajevima fotografirane osobe trebalo upoznati sa svrhom fotografiranja kako bi mogle dati ili uskratiti privolu. Također, sama činjenica da je osoba fotografirana na javnom mjestu ne znači sama po sebi da se njezina fotografija može objaviti na društvenoj mreži bez njene privole. U ovakvim slučajevima, na zahtjev osobe čija je fotografija objavljena, fotografiju bi trebalo ukloniti i neće biti potrebe za reakcijom Agencije. Nasuprot tome, u slučajevima u kojima objava fotografije prouzrokuje štetu osobi koja na njoj, kao u slučaju internetskog portala koji je uz izrazito negativno intonirani članak o jednoj osobi priložio fotografiju druge osobe istog imena i prezimena, došlo je do teže povrede prava na zaštitu osobnih podataka, te će Agencija na zahtjev oštećenika, ako samo uredništvo portala na zahtjev oštećenika ne ukloni spornu fotografiju, rješenjem narediti njeno uklanjanje, a oštećenik će naknadu nanešene štete moći ostvariti sudskim putem. Da bi došlo do povrede prava na zaštitu osobnih podataka u ovakvim slučajevima, nije nužno potrebno da se na fo-

tografiji vidi lice osobe, već je, u skladu sa ZZOP-om, dovoljno da fotografija prikazuje neko specifično obilježje na temelju kojeg se nesumnjivo može nezravno utvrditi identitet osobe.

Nerijetki su i slučajevi gdje osoba sama objavi vlastitu fotografiju na društvenoj mreži pa je druga osoba preuzme i objavi u izmijenjenom kontekstu, u pravilu podrugljivom ili seksističkom. Ovakve situacije su osobito opasne jer se u njihovu središtu često nalaze maloljetnici, a objavu takve fotografije prate neugodni komentari pa predstavljaju veću povredu prava na zaštitu osobnih podataka. Sama činjenica da je osoba samostalno, dobrovoljno objavila svoju fotografiju ili druge podatke, što bi se moglo smatrati temeljem za njihovo korištenje, naravno ne opravdava daljnje prikupljanje, obradu i korištenje tih podataka protivno odredbama ZZOP-a ili drugih propisa. Za oštećenike su posebno neugodni slučajevi tzv. krađe identiteta koji u pravilu dovode i do kaznene odgovornosti počinitelja. Jedan od učestalijih oblika krađe identiteta jest otvaranje lažnog profila na društvenim mrežama (Facebook, stranice za upoznavanje...) kod kojeg počinitelji osim fotografija zloupotrebljavaju i druge osobne podatke oštećenika (ime i prezime, adresa, broj mobitela, itd), pritom objavljujući različite sadržaje u ime oštećenog i kod kojeg se u težim slučajevima može raditi i o spomenutom kaznenom djelu nedozvoljene uporabe osobnih podataka.

Opasnost na internetu prijeti i od tzv. phishinga odnosno „pecanja“ osobnih podataka putem e-mail-ova koji izgledaju kao da su upućeni od primjerice banaka te navode primatelja da otkrije svoje povjerljive osobne podatke, primjerice podatke o kreditnim karticama i PIN kako bi počine- teljitim ukradenim identitetom

ostvarili financijsku korist. Posljednjih nekoliko godina učestali su i slučajevi krađe identiteta, kada jedna osoba koristeći osobne podatke druge osobe za svoj račun sklopi pretplatnički ugovor ili kupi mobilni uređaj na web-shopu teleoperatera koji nude takvu mogućnost, što joj je u jednu ruku omogućio i teleoperater jer nije nedvojbeno utvrdio identitet kupca. Nakon toga, ta osoba ne podmiruje račune pa teleoperater svoja potraživanja krene ostvarivati od osobe čiji su podaci iskorišteni za sklapanje ugovora. U takvim slučajevima Agencija svojim rješenjem može naložiti i obustavu naplate potraživanja prema podnositelju zahtjeva do utvrđivanja stvarnog korisnika mobilnih usluga. Treba naglasiti da je od srpnja 2016. godine na snazi izmijenjeni Pravilnik o načinu i uvjetima obavljanja djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga (NN, 73/2008. i 90/2011) kojim su uvedene nove obveze za operatore i čija bi primjena trebala uvelike otežati mogućnost ovakvih prijevarama.

PRAVO NA ZABORAV

Za pravo na zaštitu osobnih podataka koje se u pravnom sustavu EU jamči kao samostalno temeljno ljudsko pravo posebno je važna presuda Suda pravde EU od 13. svibnja 2014. godine u predmetu C-131/12¹⁵ u kojoj je priznato ne potpuno točno nazvano pravo na zaborav. Konkretno, ovom presudom Sud je priznao pravo pojedinca da pod određenim uvjetima zatraži da operator pretraživača (u tom slučaju Google) prestane uvrštavati poveznice na mrežne stranice trećih, na kojima su objavljeni pojedini njegovi

¹⁵ Sud pravde EU, C-131/12, 13.5.2014., Google Spain SL, Google Inc. protiv AEPD, Mario Costeja González, ECLI:EU:C:2014:317.

Izvor: Anja Mihajlović

osobni podaci. Ovo se, doduše, odnosi samo na poveznice koje pretraživač nudi u rezultatima pretrage po imenu pojedinca o kojem je riječ. Pretpostavke za ostvarenje ovog prava su prvenstveno da osobni podaci o kojima je riječ nisu prethodno ili istodobno uklonjeni s mrežnih stranica trećih, odnosno da je njihova objava na tim stranicama sama po sebi zakonita. Upravo iz ovog razloga nije opravdano govoriti o pravu na zaborav jer se ostvarenjem ovog prava podaci ne brišu s mrežnih stranica trećih, dakle ostaju na izvornom mjestu na internetu, te, uz uporabu drugačijih kriterija pretraživanja (upisivanjem u tražilicu drugih pojmova osim imena pojedinca), postaju dostupni korisnicima pretraži-

vača. Da bi operator pretraživača usvojio zahtjev za uklanjanje rezultata pretraživanja (podnosi se putem digitalnog obrasca), pravo na privatnost pojedinca mora nadmašivati interes javnosti za tim informacijama pa će se tako, primjerice, usvojiti zahtjev koji se odnosi na osjetljive osobne podatke (zdravlje, seksualna orijentacija...), a neće onaj koji se odnosi na javno djelovanje političara. Ako operator pretraživača usvoji zahtjev za uklanjanjem, sporni rezultati pretraživanja biti će uklonjeni samo na području EU.

ZAKLJUČAK

Zaštita osobnih podataka i pravo na privatnost važna su temeljna prava. Kada su u pitanju internet

i moderne tehnologije navedena su prava posebno ugrožena te je, u svrhu njihove zaštite, potrebno poduzeti određene mjere. Zaštita osobnih podataka počinje od samog građanina, koji se prema vlastitim osobnim podacima treba odnositi odgovorno, na način da ih daje drugima samo u mjeri u kojoj je to potrebno za ostvarenje određene svrhe i osobama koje su ovlaštene primiti navedene podatke bilo da ih na to ovlašćuje zakon, ugovor ili neka druga legitimna i opravdana svrha.

Ako je došlo do povrede prava, građanima je pružena mogućnost obraćanja Agenciji za zaštitu osobnih podataka sa zahtjevom za zaštitu prava koji se može podnijeti na više načina i to:

- osobno
- pisanim putem na adresu: Agencija za zaštitu osobnih podataka, Martićeva 14, 10 000 Zagreb,
- poslati faxom na broj 01/ 46-090-99 ili
- poslati e-mailom na e-mail adresu azop@azop.hr.

Zahtjev za zaštitu prava treba biti razumljiv i potpun, a osnovni podaci koje je potrebno navesti u zahtjevu za zaštitu prava su:

- ime, prezime/naziv i adresa – podaci su potrebni radi provođenja postupka i dostave odgovora
- navesti u čemu se sastoji povreda prava
- u slučaju potrebe na traženje Agencije bit ćete zamoljeni dostaviti preslike akata ili dokumenata u svezi rješavanja povrede prava po Vašem zahtjevu.

Izvor: Flickr

Doniranje organa

THEA TERLECKY

Ubrzanim napretkom medicine, doniranje organa postalo je imperativ u spašavanju ljudskih života, ali i poboljšanju kvalitete života bolesnih. Rezultat navedenog je porast broja ljudi koji žele postati donori, ali zbog nedovoljne informiranosti često oklijevaju ili čak odustaju od naumljenog. Kako bismo potencijalne donore dodatno potaknuli i još neodlučnim odgovorili na osnovna pitanja kako je ova domena uređena, nastavak teksta će biti posvećen upravo doniranju organa s naglaskom na njegove pravne aspekte.

O doniranju i transplantaciji organa najčešće počinjemo razmišljati tek u trenucima kada se dogode prometne i druge nesreće sa smrtnim ishodom te kada liječenje pacijenata dijalizom više nije moguće. Danas je, međutim, transplantacijama dana prednost pred dijalizom jer ne samo da se time znatno poboljšava kvaliteta života bolesnika već je transplantacija istaknuta kao nacionalni zdravstveni interes. Ovome je tako jer je godišnja cijena dijalize za jednog bolesnika 150.000,00 kn dok je cijena jedne transplantacije 60.000,00 kn¹. Stoga se transplantacije više ne provode samo u slučajevima kada dijaliza ne pomaže, nego uvijek kada za to postoje uvjeti. A koji su to uvjeti, saznat ćemo u tekstu koji slijedi.

Prvi pokušaji presađivanja tkiva i organa sežu u daleku prošlost, no, o transplantacijskoj medicini u pravnom smislu može se govoriti tek od početka 20. stoljeća.² Usprikoš uspješima u medicini i sve uspješnije provedenim transplantacijama, mnogi pacijenti umiru

od kroničnog zatajenja srca, bubregra i jetre zbog manjka organa za presađivanje, a što predstavlja zajednički problem i razvijenih i nerazvijenih zemalja.³ Zbog ovih činjenica želimo informirati građane o potrebi doniranja organa, razriješiti neke od najčešćih zabluda kod ovakvih postupaka te jasno prikazati odredbe propisa koji uređuju spomenutu materiju.

Trenutno u Republici Hrvatskoj nije razvijeno sustavno razmišljanje o doniranju organa i tkiva, a razlog tome leži u nedovoljnoj informiranosti ljudi i s tim povezanim strahom od nepoznatog uz što, unatoč uspostavljenoj Hrvatskoj donorskoj mreži i postojanju donorskih kartica, još nije dovoljno razvijena svijest pojedinaca o potrebi planiranja što će se dogoditi s njihovim tijelom i organima nakon smrti. Samo neke od zabluda koje negativno djeluju na poticanje inicijative za darivanjem organa su da se bolničko osoblje tada neće dovoljno truditi oko života osobe koja je izrazila volju da bude donor u slučaju kome i sličnih zdravstvenih stanja, da tada neće biti moguć pokop s otvorenim lijesom, da je osoba prestara, odnosno nedovoljno dobrog zdravlja ili vrlo popularno razmišljanje o postojanju mogućnosti da osoba neće

biti potpuno mrtva kada liječnici odluče da se njezini organi doniraju⁴. Kako se ovakve situacije ne bi događale, pravni okvir kojim se uređuje tema doniranja organa predvidio je obvezu provođenja velikog broja testiranja kako bi se ustanovilo je li donor uistinu mrtav⁵, a koje medicinska struka obvezno provodi. Uz ovo je i posebnim pravilnikom točno određeno da se ima smatrati da je nastupila smrt osobe od koje se uzimaju dijelovi tijela radi presađivanja ako je kod te osobe nastao potpuni i konačni prestanak moždane cirkulacije (smrt mozga), a što se utvrđuje u dva uzastopna klinička pregleda.⁶ Ovime se željela smanjiti mogućnost krive procijene liječnika, odnosno nije se htjelo ostaviti liječnicima da po slobodnoj procijeni odlučuju kada je nastupila smrt nekog čovjeka. Kada smo u bolnici, glavna obveza liječnika je briga i želja da se spasi život svakog pacijenta neovisno o tome je li on donor i

¹ Doniranje organa osobna je odluka, 11.10.2016., <http://www.zzjzpgz.hr/nzl/9/organ.htm> (12.10.2016.).

² Pelčić, Gordana; *et.al.*: Presađivanje organa i shvaćanje smrti, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 16. No. 6 (92), prosinac 2007., str. 1287–1304.

³ *Ibid.*, str. 1288.

⁴ Donacija organa – što trebate znati?, 11.10.2016., <http://www.centarzdavlja.hr/zdrav-zivot/pregledi-dijagnoze-i-zahvati/donacija-organa-sto-trebate-znati/?refresh=true>. (12.10.2016.).

⁵ Doniranje organa osobna je odluka, *op. cit.*

⁶ Čl. 2. st. 1. i čl. 6. st. 1. Pravilnika o načinu, postupku i medicinskim kriterijima za utvrđivanje smrti osobe čiji se dijelovi tijela mogu uzimati radi presađivanja (NN, 3/06, 144/12).

neovisno o životu drugih bolesnika, a u slučaju smrti pacijenta koji je donor, njegova donacija organa neće imati nikakve veze s odabirom pogrebnih rituala jer na tijelu neće biti vidljivih znakova donacije organa ili tkiva.⁷ I zaključno, odluka o mogućnosti doniranja organa ne ovisi o dobi donora već se ona donosi na temelju medicinskih analiza pri čemu je mali broj medicinskih stanja razlog nemogućnosti stvarnog doniranja organa neke osobe iako se ona za života za to opredijelila.⁸

Cilj proaktivnog razmišljanja o doniranju organa je odluka da se nekom drugom spasi život koja je u vjerskom i moralnom smislu okarakterizirana kao izraz ljubavi čovjeka prema čovjeku⁹. Upravo zbog toga želimo svakoga od nas potaknuti na promišljanje o ovom vrlo značajnom postupku kako bismo i sami postali donori jer time pojedinac ima priliku spasiti živote većeg broja ljudi. Pitanje transplantacije, odnosno doniranja organa, kao općeprihvaćene i uspješne metode liječenja, uvijek se postavlja kod bolesnika kod kojih je došlo do nepovratnog zatajenja funkcije organa.¹⁰ Organi koji se mogu transplantirati su, osim takozvanih parenhimnih organa, kao što su srce, jetra, bubrezi i gušterača, još i rožnica, stanice, kosti i dr.¹¹ Vezano uz vrstu organa i tkiva koji se mogu donirati, većina zemalja u Europi, kao i Svjetska zdravstvena organizacija, dale su preporuke koje se tiču živih darivatelja organa, a koje se odnose na živog i srodnog darivatelja u odnosu na primatelja,

lja, dok se od živih, ali nesrodnih darivatelja, uzima samo koštana srž i druga regenerativna tkiva.¹² Vezano uz zakonska ograničenja darivanja organa ako darivatelj i primatelj nisu srodnici, ističemo slučaj srpskog državljanina koji je želio donirati svoj bubrež iz humanitarnih razloga, djevojci koju nije poznavao.¹³ Djevojka se duži period nalazila na listi čekanja za presađivanje pa je svoj apel za pomoć uputila preko društvenih mreža.¹⁴ Na ovaj poziv se javio mlađi čovjek čiji je sin srčani bolesnik, a kojemu bi u budućnosti mogao trebati srčani presađak.¹⁵ S obzirom na to da srbijanske zdravstvene vlasti nisu zakonski sklone dozvoliti presađivanje sa žive nesrodne osobe, bolesnica i potencijalni davatelj odlučili su se transplantaciju obaviti u inozemstvu gdje će svoju nakanu moći ostvariti.¹⁶ Hrvatska donorska mreža zastupa mišljenje da samo iznimno treba dozvoliti doniranje od živog srodnog darivatelja i ta stopa ne bi smjela prelaziti 10%

ukupnog broja izvođenih transplantacija, no da nema potrebe za doniranjem organa od nesrodne osobe (u ovom spomenutom slučaju i nepoznate), jer to zahtijeva opsežna sociološka ispitivanja i mnoga etička razmatranja.¹⁷

Kako bi se spriječile duge liste čekanja za dodjelu ljudskih dijelova tijela, i time ugrozio ljudski život, hrvatski zakonodavac je pravilnikom odredio da svi državljani Republike Hrvatske sa stalnim prebivalištem u Republici Hrvatskoj, a koji su osigurane osobe obveznog zdravstvenog osiguranja, imaju jednake mogućnosti uključivanja na nacionalnu listu čekanja za presađivanje dijelova ljudskoga tijela te zagarantiranu jednaku dostupnost liječenja presađivanjem dijelova ljudskoga tijela.¹⁸ Kandidati za presađivanje dijelova ljudskog tijela su bolesnici s oštećenjem organa ili tkiva koje više nije moguće liječiti drugim metodama liječenja, ili oni bolesnici kod kojih je zbog oštećenja organa ili tkiva smanjena kvaliteta života, navezano za liječenje provedeno sukladno medicinskim saznanjima.¹⁹ Upis bolesnika na nacionalnu listu če-

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.*

⁹ Doniranje organa osobna je odluka, *op. cit.*

¹⁰ Slobodno odlučivanje o darivanju organa, 11.10.2016, <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=6879> (12.10.2016.).

¹¹ Doniranje organa osobna je odluka, *op. cit.*

¹² Pelčić, Gordana; *et.al.*; Presađivanje organa i shvaćanje smrti, *op. cit.*, str. 1288.

¹³ Primjer pokušaja donacije od živog nesrodnog davatelja, 11.10.2016. <http://www.hdm.hr/2015/10/14/primjer-pokusaja-donacije-od-zivog-nesrodnog-davatelja/> (12.10.2016.).

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Čl. 2. st. 1. Pravilnik o kriterijima za dodjelu dijelova ljudskog tijela i vođenja nacionalne liste čekanja (NN, 152/05, 84/07, 144/12, dalje: PK).

¹⁹ Čl. 3. st. 1. PK-a.

kanja obavlja se na temelju njegovog prethodnog informiranog pisanog pristanka koji za bolesnika koji nije poslovno sposoban ili nije sposoban za rasuđivanje ili je maloljetan daje njegov zakonski zastupnik, odnosno skrbnik.²⁰ Hrvatska donorska mreža navodi da bi novi pravilnik o načinu prijave za listu čekanja na organe trebao stupiti na snagu u listopadu ove godine kako bi se neutralizirao višak organa.²¹ Njime se također želi postići da svi hrvatski državljani, neovisno u kojem dijelu svijeta žive, imaju pravo upisati se na državnu listu čekanja za organe, a ne samo oni koji u Republici Hrvatskoj imaju stalno mjesto boravka, dok će trošak njihovog liječenja snositi njihova matična osiguranja.²² Ovime se želi otkloniti diskriminacija hrvatskih državljana koja je nametnuta trenutno važećim pravilnikom, a sve kako bi se omogućila što bolja briga o zdravlju svih naših državljana.

Unatoč činjenici da broj darivatelja Republiku Hrvatsku svrstava u sam svjetski vrh, kod nas još uvijek postoje dvojbe o tzv. pretpostavljenom pristanku – načelu prema kojem su svi građani mogući darivatelji, osim ako se za života nisu tome izričito usprotivili.²³ Kao i u mnogim drugim državama, i kod nas se Zakonom o primjeni ljudskih tkiva i stanica (dalje: ZPTS) propisuje važenje načela tzv. pretpostavljenog pristanka prema kojem se dijelovi tijela s umrle osobe smiju uzeti radi presađivanja samo ako se darivatelj za života nije tome u pisa-

nom obliku usprotivio.²⁴ Institut pretpostavljenog pristanka bio je predmet prijedloga za ocjenu ustavnosti jer je predlagatelj, uz ostalo, tvrdio da prema Zakonu o obveznim odnosima²⁵ šutnja ne znači prihvata jer se volja može izjaviti riječima, uobičajenim znakovima ili drugim ponašanjem iz kojega se sa sigurnošću može zaključiti o njezinu postojanju, sadržaju i identitetu davatelja izjave, prema čemu se nečinjenje ne može smatrati izrazom volje.²⁶ Predlagatelj je također istaknuo da je pretpostavljeni pristanak na darivanje organa suprotan Ustavu Republike Hrvatske kojim je propisano da nitko bez svoje privole ne može biti podvrgnut liječničkim pokusima.²⁷ No, Ustavni sud je ovaj prijedlog označio kao neosnovan te je takvu svoju odluku obrazložio stavom da se svatko ima pravo, za svog života, usprotiviti darivanju svojih organa, a postojeća zakonska regulativa u potpunosti poštuje takvu volju osobe.²⁸ Navedeno je i da spornom odredbom nije poremećena ravnoteža između legitimnog cilja koji se njome želio postići te prava svakog pojedinca da odlučuje o darivanju svojih organa jer je presađivanje organa, onako kako je to propisano, usmjereno zaštititi života i zdravlja ljudi kao Ustavom zaštićenim dobrima.²⁹

Svoju pisanu izjavu o odbijanju darivanja organa punoljetna i poslovno sposobna osoba daje

izabranom doktoru medicine primarne zdravstvene zaštite ili Ministarstvu nadležnom za zdravstvo (dalje: Ministarstvo) dok će za poslovno nesposobnu osobu takvu pisanu i solemniziranu izjavu od strane javnog bilježnika dati njegov zakonski zastupnik ili skrbnik.³⁰ Zakonski zastupnik i skrbnik su uz oba roditelja ovlašteni dati pristanak za transplantaciju tkiva svojeg umrlog djeteta.³¹ Slijepa ili gluha osoba koja ne zna čitati, nijema osoba koja ne zna pisati i gluhoslijepa osoba daju svoju izjavu u obliku javno-bilježničkog akta ili ju mogu dati pred dva svjedoka iskazanom izjavom o imenovanju poslovno sposobne osobe koja će u njeno ime dati izjavu da se protivi darivanju tkiva.³² Nakon što izjava bude dana, izabrani doktor dostavlja ju Ministarstvu koje ju pohranjuje i unosi u registar nedarivatelja kao profesionalnu tajnu, no osoba može u svakom trenutku svoju izjavu opozvati.³³ Osim podataka o nedarivateljima, profesionalna tajna su i osobni podaci o darivateljima i primateljima tkiva pa, sukladno navedenom, nije dopušteno davati primatelju podatke o osobi koja je darivatelj niti je dozvoljeno osobne podatke primatelja davati darivatelju ili obitelji umrloga darivatelja.³⁴ Zbog medicinski opravdanih razloga doktoru medicine primatelja mora se omogućiti uvid u zdravstvene podatke darivatelja.³⁵

Bez obzira na to što se zakonodavac, dakle, odlučio za presuminiranje pristanka u slučaju smrti osobe, obitelj često nije upoznata sa stavom umrlog člana o darivanju organa poslije smrti pa se godišnje gubi oko 30% mogućih

²⁰ Čl. 6. st. 1. i 2. PK-a.

²¹ Svi hrvatski državljani će imati pravo na transplantaciju, 11.10.2016., <http://www.hdm.hr/2016/08/16/svi-hrvatski-drzavljanima-imat-ce-pravo-na-transplantaciju/> (12.10.2016.).

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

²⁴ Čl. 22. st. 1. Zakona o primjeni ljudskih tkiva i stanica (NN, 144/12, dalje: ZPTS).

²⁵ Čl. 249. st. 1. Zakona o obveznim odnosima (NN, 35/05, 41/08, 125/11, 78/15).

²⁶ Ustavni sud, U-I-3631/2005 od 9. srpnja 2009.

²⁷ Čl. 23., st. 1. Ustava Republike Hrvatske (NN, 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

²⁸ Ustavni sud, U-I-3631/2005, *Op. cit.*

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Čl. 22. st. 2. i 3. ZPTS-a.

³¹ Čl. 25. ZPTS-a.

³² Čl. 22. st. 4. ZPTS-a.

³³ Čl. 23. st. 1.-4. ZPTS-a.

³⁴ Čl. 9. st. 1. ZPTS-a.

³⁵ Čl. 9. st. 2. ZPTS-a.

darivatelja zbog nepristanka obitelji na transplantaciju, iako umrla osoba za života nije izrazila protivljenje darivanju organa.³⁶ Stoga bi svi koji donesu pozitivnu odluku vezanu uz darivanje organa poslije smrti, o svom stavu trebali informirati svoje bližnje ili izabranog doktora medicine jer se u praksi pokazalo da obitelj koja je upoznata s pozitivnim stavom preminule osobe, uglavnom poštuje njegovu želju te joj se ne protivi.³⁷

Suprotno ovakvom stavu hrvatskog zakonodavca o pristanku na darivanje organa se u nekim državama razmišlja tako da se upotreba umrle osobe za presađivanje organa ne bi smjela prepustiti volji pojedinca zbog nestašice organa i dugih lista čekanja potencijalnih primatelja.³⁸ Zbog toga se naglašava da bi odluke o doniranju organa trebala preuzeti država na isti način kako nameće druge obveze pojedincu (vojnu obvezu, poreze, obdukciju), a sve s ciljem zaštite života i slobode građana, jer se zabrana uzimanja organa ne može opravdati interesom umrle osobe, jer ga ona više nema.³⁹

Uzimanje tkiva od živih darivatelja kako bi se liječili primatelji u Republici Hrvatskoj, ovisi primarno o odluci unaprijed imenovanog stručnog tima zdravstvene ustanove u kojoj će se izvršiti postupak liječenja pri čemu se tkiva živih osoba smiju uzimati samo od punoljetnih i poslovno sposobnih osoba.⁴⁰ Iznimno od potonjeg zahtjeva, dopušteno je prikupljanje krvi iz pupkovine živorođenog djeteta i pohranjivanje krvotvornih matičnih stanica

izdvojenih iz iste te se tako prikupljene stanice mogu upotrijebiti za presađivanje i srodnicima i nesrodnicima.⁴¹

Kako bi život i zdravstveno stanje darovatelja bili maksimalno zaštićeni, već smo spomenuli da je propisana obveza prethodnog provođenja svih odgovarajućih medicinskih pretraga i zahvata radi procjene i smanjenja fizičkih i psihičkih rizika.⁴² Živa osoba koja želi donirati tkiva, svoje dopuštenje mora dati u pisanom obliku te se ono odnosi samo na pojedinačni zahvat i tkivo te ne može sadržavati nikakve posebne uvjete vezane uz osobu primatelja.⁴³ Pristanak mora biti izraz slobodne volje darivatelja, utemeljene na odgovarajućoj obavijesti o prirodi, svrsi i tijeku zahvata, te vjerojatnosti njegove uspješnosti i uobičajenih rizika.⁴⁴ Kako bi ovaj zahtjev bio ispunjen, prije davanja pristanka, doktor medicine obavezan je upoznati darivatelja s njegovim pravima, osobito o pravu na nepristran savjet u pogledu rizika za zdravlje, a njega će dobiti od doktora medicine koji neće sudjelovati u uzimanju ili primjeni tkiva, odnosno onog doktora koji osobni doktor primatelja.⁴⁵

Ako darivatelj da svoj pristanak, on ga može slobodno i u bilo koje vrijeme do početka postupka uzimanja opozvati.⁴⁶ Tkivo se samo iznimno može prikupiti od živog djeteta te od punoljetne osobe koja nije poslovno sposobna ako su ispunjeni svi sljedeći uvjeti:

- da je primatelj roditelj, brat ili sestra darivatelja,
- da nema na raspolaganju odgovarajućeg darivatelja koji je sposoban dati pisani pristanak,
- da darivanje ima za svrhu spašavanje života primatelja,
- da je pribavljen pristanak u pisanom obliku zakonskog zastupnika, odnosno skrbnika darivatelja ili ako ga nema, etičkog povjerenstva zdravstvene ustanove u kojoj će se izvršiti postupak uzimanja,
- da se mogući darivatelj ne protivi.⁴⁷

Pri tome se odustaje od navedenih zahtjeva da je primatelj srodnik i da darivanje ima za svrhu spašavanje primateljjevog života ako se utvrdi da uzimanje tkiva uključuje samo minimalni rizik i minimalno opterećenje za darivatelja.⁴⁸

Kako bi se povećao broj dobrovoljnih darivatelja, hrvatski zako-

³⁶ Donacija organa – što trebate znati?, *op. cit.*

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Pelčić, Gordana; *et.al.*; Presađivanje organa i shvaćanje smrti, *op. cit.*, str. 1288.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Čl. 13. st. 1. i 2. i čl. 15. st. 1. ZPTS-a.

⁴¹ Čl. 19. st. 1. ZPTS-a.

⁴² Čl. 14. st. 1. ZPTS-a.

⁴³ Čl. 16. st. 1., 2. i 5. ZPTS-a.

⁴⁴ Čl. 16. st. 3. ZPTS-a.

⁴⁵ Čl. 16. st. 4. ZPTS-a.

⁴⁶ Čl. 16. st. 6. ZPTS-a.

⁴⁷ Čl. 17. st. 1. ZPTS-a.

⁴⁸ Čl. 18. st. 1. ZPTS-a.

nodavac je propisao da pravo na naknadu plaće pripada osigurani-ku u vezi s korištenjem zdravstvene zaštite iz obveznoga zdravstvenog osiguranja ako je osiguranik privremeno nesposoban za rad zbog transplantacije živog tkiva i organa u korist druge osigurane osobe Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (dalje: Zavod).⁴⁹ Naknada plaće darivatelju iznosi 100% od osnovice za naknadu plaće i to za vrijeme privremene nesposobnosti zbog transplantacije živog tkiva i organa u korist druge osobe za cijelo vrijeme trajanja bolovanja.⁵⁰ Zakonodavac je u korist darivatelja organa propisao obvezu Zavoda na snošenje troškova prijevoza posmrtnih ostataka osigurane osobe do mjesta njezina prebivališta, odnosno boravišta ako je toj osobi izvršena eksplantacija organa u svrhu transplantacije u ugovornoj zdravstvenoj ustanovi izvan mjesta njezina prebivališta, odnosno boravišta.⁵¹

S obzirom na to da je postupak transplantacije vrlo kompleksan i da treba pobliže odrediti koja zdravstvena ustanova takve postupke može provoditi te ima li ona za to odgovarajuće uvjete, propisano su smjernice i određena ograničenja. Tako se prikupljanjem, uzimanjem, pohranom i raspodjelom tkiva smije baviti samo zdravstvena ustanova kojoj je za obavljanje tih djelatnosti dano odobrenje ministra, a koje se daje posebno za svaku vrstu tkiva.⁵² U provođenju postupaka uzimanja tkiva umrlih darivatelja u okviru Nacionalnog transplantacijskog programa moraju obvezno sudjelovati sve bolničke

Izvor: Anja Mihajlović

zdravstvene ustanove.⁵³ Zabranjen je uvoz tkiva iz država koje nisu članice Europske unije, ali se on može odobriti u slučaju izvanrednih stanja.⁵⁴ Međutim, za potrebe registra dobrovoljnih darivatelja krvotvornih matičnih stanica, dopušten je uvoz takvih stanica iz država koje nisu članice Europske unije.⁵⁵

Budući da je transplantacija organa postupak koji u velikom broju slučajeva određuje život primatelja organa, a nije sporna činjenica da se događa da bolesnici i nakon dužeg vremena na listama čekanja ne pronalaze njima kompatibilnog donora, pojavio se velik broj onih koji žele zloupotrijebiti položaj takvih bolesnika, a sve u svrhu svog bogaćenja. Tako je u zadnje vrijeme sve veći broj crnih tržišta na kojima se prodaju organi, a koje donosi ogromne novčane zarade onima koji se odluče na neovlašteno trgovanje organima. Kako bi se ovakva ponašanja spriječila, a sa svrhom zaštite zdravlja bolesnika, propisana je zabrana davanja i primanja bilo kakve novčane naknade, te ostvarivanje druge imovinske koristi za uzeta tkiva.⁵⁶ Ova se zabrana ne odnosi na plaćanja koja ne predstavljaju novčanu dobit ili usporedivu pogodnost, a posebice:

- naknadu živim darivateljima za izgubljenu zaradu ili bilo kojih drugih opravdanih troškova uzrokovanih uzimanjem tkiva ili vezanih uz potrebne zdravstvene preglede,
- opravdanu naknadu za potrebne zdravstvene ili tehničke usluge koje su pružene u vezi s uzimanjem tkiva,
- naknadu u slučaju prekomjerne štete koja je posljedica uzimanja tkiva sa živoga darivatelja.⁵⁷

Smatra se da trgovanje dijelovima ljudskog tijela i njihovo nedozvoljeno uzimanje povređuje i ugrožava osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom i međunarodnim pravom pa se njihova zaštita ne može ostvariti bez kaznenopravne prisile.⁵⁸ Zbog toga je propisano da će se onaj tko nabavi, posjeduje, prevozi, prenosi, čuva, primi ili presadi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak ili fetus, ako je znao ili morao i mogao znati da oni potiču od osobe koja je žrtva trgovine ljudima radi uzimanja dijelova tijela, kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.⁵⁹ Onaj tko dajući novčanu naknadu ili drugu usporedivu korist nabavi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak, fetus ili mrtvo

⁴⁹ Čl. 39. st. 1. t. 3. ZPTS-a.

⁵⁰ Čl. 55. st. 2. t. 6. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN, 80/13, 137/13, dalje: ZOZO).

⁵¹ Čl. 63. st. 2. ZOZO-a.

⁵² Čl. 26. st. 2. i 3. ZPTS-a.

⁵³ Čl. 35. st. 1. ZPTS-a.

⁵⁴ Čl. 41. st. 1. i 3. ZPTS-a.

⁵⁵ Čl. 41. st. 1. ZPTS-a.

⁵⁶ Čl. 7. st. 1. ZPTS-a.

⁵⁷ Čl. 7. st. 2. ZPTS-a.

⁵⁸ Čl. 1. st. 1. Kazenog zakona (NN, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, dalje: KZ).

⁵⁹ Čl. 107. st. 1. KZ-a.

tijelo, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.⁶⁰ Istom će se kaznom kazniti i onaj tko radi zarade navede drugog ili mu pomogne dati vlastiti organ, tkivo, stanicu, zametak ili fetus za novčanu naknadu ili drugu korist.⁶¹ Osoba koja izvadi ili presadi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak ili fetus ako je znala ili je morala i mogla znati da je za njega darivatelj dobio novčanu naknadu ili drugu korist, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.⁶² Osim kada to čine laici, zabranjeno je neovlašteno uzimanje organa i od strane doktora medicine, doktora dentalne medicine ili drugih zdravstvenih radnika koji bi bez propisanog pristanka, odnosno uvijek kada je to medicinski neopravdano.⁶³ Također je zabranjeno uzimanje dijelova tijela umrle osobe ako doktor zna da je ta osoba ili njezin zakonski zastupnik, odnosno skrbnik, za života dao pisanu izjavu o nedarivanju.⁶⁴

Suprotno ovakvom postupanju, Iran je jedina zemlja gdje je programom „nagrađeno darivanje“ ili „kompenzirano donorstvo“ omogućena kupoprodaja bubrega zakonom iz 1997. godine.⁶⁵ Ovo se tumači kao nadzirano tržište jer darivatelj dobiva oko 4000 dolara,

a točan iznos ovisi o dobi darivatelja.⁶⁶ Primatelj organa uplaćuje veći dio svote, a humanitarne zaklade novčano pomažu siromašne bolesnike.⁶⁷ Država takvu transakciju odobrava novčanom naknadom od oko jedne trećine, kao i zdravstvenom podrškom darivatelju za nekoliko sljedećih godina, a pokriva i troškove skupog transplantacijskog postupka.⁶⁸ Kako bi se spriječila korupcija, transplantacijske klinike i kirurzi ne smiju sudjelovati u izboru prodavatelja organa, a kako bi se spriječile zloupotrebe i crno tržište, neprofitne organizacije uređuju cijeli proces i zadržavaju uplaćeni novac sve do završetka transplantacijskog procesa.⁶⁹ U Iranu su iz cijelog postupka darivanja organa stranci isključeni kako bi se onemogućio transplantacijski turizam.⁷⁰ Opće-

nito se smatra da je oko 10 % svih obavljenih transplantacija godišnje u svijetu obavljeno organima od živih davatelja iz nelegalnih izvora.⁷¹

Zaključno, potreba za presađivanjem organa stalno raste što znači da raste i broj osoba koje se nalaze na listama za doniranje organa. Uspješno presađivanje, čak i kada nije od vitalnog značaja, bitno doprinosi poboljšanju kvalitete života primatelja. Zbog navedenog, presađivanje organa zahtijeva sustavnu uređenost i obaviještenost cijele javnosti o važnosti darivanja organa. Svemu tome doprinosi postojanje i aktivnost Hrvatske donorske mreže na čijim se mrežnim stranicama mogu pronaći dodatne informacije o transplantacijskim postupcima.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ TX ‘Turizam’ ima visoku stopu smrtnosti-obvezno izvješćivanje, 11.10.2016., <http://www.hdm.hr/2016/04/18/obvezno-isvjescivanje-tx-turizam-ima-visoku-stopu-smrtnosti/> (12.10.2016.).

Izvor: Pixabay

⁶⁰ Čl. 107. st. 3. KZ-a.

⁶¹ Čl. 107. st. 4. KZ-a.

⁶² Čl. 107. st. 5. KZ-a.

⁶³ Čl. 182. st. 1. KZ-a.

⁶⁴ Čl. 182. st. 3. KZ-a.

⁶⁵ U Iranu dozvoljena kupoprodaja organa – prihvatljiv model?, 11.10.2016., <http://www.hdm.hr/2016/09/20/u-iranu-dozvoljena-kupoprodaja-organa-prihvatljiv-model/> (12.10.2016.).

Nasilje u obitelji

PETRUNJELA MALDINI, ANDREA SMOLIĆ

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji definira obiteljsko nasilje kao svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja.

Zakonska definicija navodi različite pojavne oblike nasilja, koji se svi smatraju obiteljskim nasiljem u smislu ZZNO-a. Tjelesnim nasiljem smatra se primjena fizičke sile bez obzira je li nastupila tjelesna ozljeda ili nije, a obuhvaća i tjelesno kažnjavanje i druge načine ponižavajućeg postupanja prema djeci u odgojne svrhe. Psihičkim nasiljem se smatra primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja. ZZNO također kao oblik nasilja navodi i spolno nasilje, odnosno spolno uznemiravanje. I konačno, zasebnim oblikom nasilja u obitelji smatra se ekonomsko nasilje, pod kojim se podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim

uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.¹

VRSTE NASILJA U OBITELJI

Tjelesnim nasiljem smatra se, dakle, svaka primjena fizičke sile, neovisno o tome je li rezultirala tjelesnim ozljedama kao posljedicama ili su posljedice izostale; dovoljno je samo da je počinitelj primijenio fizičku silu. U pojam tjelesnog nasilja ulazi i „discipliniranje“ djece tjelesnim kažnjavanjem, koje mnogi roditelji i dalje ne izjednačavaju s tjelesnim nasiljem i smatraju legitimnom „odgojnom metodom“. Prema ZZNO-u, takvo ponašanje predstavlja tjelesno nasilje.

Psihičko nasilje obuhvaća različite situacije u kojima počinitelj svojim prijetnjama, uvredama ili na neki drugi način, bilo riječima, bilo svojim ponašanjem, žrtvi namjerno prouzrokuje strah, nelagodu ili pak vrijeđa njezino dostojanstvo, neovisno o tome želi li time natjerati žrtvu da nešto napravi ili propusti napraviti, ili pak takvo ponašanje nema za svrhu postići neki ishod, već mu je jedini cilj uznemiriti žrtvu.

Spolnim nasiljem smatraju se, osim kaznenih djela silovanja, prisile na spolni odnošaj i bludne radnje i različiti oblici spolnog uznemiravanja, odnosno neželjenih spolnih ponašanja koja dovo-

de žrtvu u ponižavajući i nelagodan položaj.² Ta vrsta nasilja događa se i među bračnim odnosno izvanbračnim drugovima, bez obzira na to što njihov odnos sam po sebi redovito implicira i seksualnu sastavnicu. Činjenica da između bračnih ili izvanbračnih drugova postoje (i) konsenzualni spolni odnosi, ne znači da ova vrsta nasilja među njima nije moguća.

S druge strane, *ekonomsko nasilje* je iako česta, dosad slabo prepoznata vrsta nasilja koja se može javljati u puno oblika. U većini slučajeva žrtve ekonomskog nasilja nisu zaposlene pa nasilnici smatraju da one ne doprinose kućanstvu i time si daju za pravo određivati im način raspolaganja novcem. No, čak i kad je žrtva zaposlena, događa se da nasilnik ima kontrolu nad svim novčanim sredstvima te žrtvi uskraćuje osnovna sredstva za život. Pod ekonomskim nasiljem podrazumijevamo i neplaćanje alimentacije, kao i sve oblike ucjene i kontrole koji se manifestiraju prijetnjama i uskraćivanjem sredstava za život. S porastom društvene svijesti o neprihvatljivosti takva ponašanja, porastao je i broj prijava nasilja u obitelji. Ekonomska ovisnost najčešći je razlog zbog kojeg žrtva ostaje u braku s nasilnikom, a samo ekonomsko nasilje često se javlja u kombinaciji s nekim drugim oblikom nasilja, od psihičkog do fizičkog. Stoga je potrebno što

¹ Čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN, 137/09, 14/10, 60/10, dalje: ZZNO).

² Čl. 156. st. 2. Kaznenog zakona (NN, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, dalje: KZ).

više osvijestiti društvo u vezi s takvim situacijama te nikako ne zanemarivati bilo koji oblik nasilja.³

Treba napomenuti da je ekonomsko nasilje ozbiljan problem svakog društva, jer je taj oblik nasilja ustvari oblik kontrole od strane nasilnika. Bilo da je riječ o potpunosti financijskoj i ekonomskoj ovisnosti žrtve o nasilniku u kojoj žrtva uopće nema pristup financijskim sredstvima te je isključena iz donošenja odluka, ili o obliku ekonomskog nasilja u kojem žrtva u potpunosti uzdržava kućanstvo pa je sav financijski teret na njoj (partner je često ovisnik o alkoholu i kocki pa se sav novac troši na te izdatke), nasilnika koji žrtvu ugrožava iz ekonomskih razloga, treba prijaviti.⁴

Jedan od primjera iz prakse Pravne klinike je slučaj stranke koja je navela da živi u stanu s mužem alkoholičarom i dvoje djece. Muž je agresivan te je stranka vrlo često izložena fizičkom nasilju. Stan u kojem žive su kupili zajednički nakon sklapanja braka i to pomoću kredita kojeg otplaćuje suprug, dok stranka plaća režije i kupuje namirnice. Također, stranka je podigla nekoliko kredita kako bi namjestili stan. Strankin suprug prijeti stranci da će je izbaciti iz stana i da je stan njegov jer on otplaćuje kredit.

Stranci je objašnjeno da je bračna stečevina imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine. Bračni su drugovi suvlasnici bračne stečevine u jednakim dijelovima, ako nisu drukčije ugovorili. Isto tako, za obveze koje je jedan bračni drug preuzeo radi namirenja tekućih

potreba bračne i obiteljske zajednice, kao i za obveze koje su bračni drugovi preuzeli zajednički u vezi s bračnom stečevinom, odgovaraju solidarno, bračnom stečevinom i vlastitom imovinom.⁵

Potrebno je, međutim, istaknuti da se nasilje događa i kod muškaraca i kod žena. Skloni smo automatski razmišljati o muškarcu isključivo kao o počinitelju nasilja, dok se ženama često automatski pripisuje uloga žrtve. Bez obzira na to što nam statistike govore da doista muškarci jesu češće počinitelji obiteljskog nasilja, postoje i situacije u kojima su počinitelji žene, a žrtve muškarci. Kao primjer može se navesti presuda Visokog prekršajnog suda u kojoj je sud zauzeo stajalište da je okrivljenica počinila ekonomsko nasilje prema svom suprugu: „Naime, unatoč činjenicama koje okrivljenica navodi u svojoj žalbi (kako je zbog nenajavljenih „noćnih posjeta“, vrijeđanja i zastrašivanja, koja su uzrokovala strah za vlastitu i djetetovu sigurnost i zdravlje, bila primorana promijeniti bravu na ulaznim vratima od stana), okrivljenica je pri tom, očito, smetnula s uma kako je takvim svojim ponašanjem, kritične zgrade, onemogućila oštećenog u korištenju osobne imovine i preostalih osobnih stvari u stanu (stan je vlasništvo njegove majke) i da je time, unatoč svim svojim opravdanjima u žalbenim navodima, postupila protivno odredbi članka 4. Zakona o zaštiti od nasilja i počinila ekonomsko nasilje.“⁶ Uz to, bitno je imati na umu da se nasilje u obitelji ne mora događati uopće među osobama različitog spola, nasilje može počinuti i žena prema drugom ženskom članu obitelji, ili pak muškarac prema

drugom muškom članu obitelji. Posebno su pak ozbiljne situacije u kojima su žrtve obiteljskog nasilja djeca i maloljetni članovi obitelji.

ČLANOVI OBITELJI U SMISLU ZAKONA O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI

ZZNO određuje tko se, za potrebe primjene zakona, smatra članom obitelji. Članovima obitelji smatraju se žena i muškarac u braku, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih; žena i muškarac u izvanbračnoj zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca; srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja; srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s trećim stupnjem; srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem u bračnoj i izvanbračnoj zajednici; osobe koje imaju zajedničku djecu; skrbnik i šticećenik; i, konačno, udomitelj, korisnik smještaja u udomiteljskoj obitelji i članovi njihovih obitelji dok takav odnos traje. Možemo uočiti da je pojam obitelji određen tako da obuhvati, uz članove obitelji koji su u braku ili, u s brakom izjednačenom, izvanbračnoj zajednici, ili pak u krvnom ili tazbinskom srodstvu, i one osobe koje nisu nužno ni u kakvoj vrsti srodstva, ali zbog specifičnosti njihovih odnosa oni su nalik onima između bračnih drugova ili srodnika. Također, postojanje bračne odnosno izvanbračne zajednice, koje je relevantno za neke druge pravne učinke braka odnosno izvanbračne zajednice, ovdje nije važno. Primjera radi, u predmetu koji se pojavio u praksi Pravne klinike, stranka je zbog nasilja u obitelji pokrenula postupak za razvod braka, ali isti je još uvijek bio u tijeku i nije pravomoćno okončan. Stoga je stranku zanimalo može li tužiti supruga radi psihičkog, ali i ekonomskog nasilja u vidu

³ IUS-INFO, 6.2.2015., <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=20862> (13.10.2016.).

⁴ *Ibid.*

⁵ Čl. 36. st. 1. i 3. i čl. 44. st. 1. Obiteljskog zakona (NN, 103/15, dalje: ObZ).

⁶ VPSRH, JŽ-789/2014 od 11. rujna 2014.

Izvor: Anja Mihajlović

izbacivanja iz zajedničkog stana i onemogućavanja korištenja osobnog automobila. Međutim, činjenica da su supružnici okončali bračnu zajednicu ne oduzima im karakter obitelji u smislu ZZNO. Štoviše, članovima obitelji u smislu ZZNO-a smatraju se i žena i muškarac koji su živjeli zajedno u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca, ako su nakon prekida bračne ili izvanbračne zajednice povod sukoba bili bivši bračni ili izvanbračni odnosi.⁷ Razlog tome je životna stvarnost da do obiteljskog nasilja dolazi nerijetko i onda kad osobe između kojih je do nasilja došlo više nisu u braku odnosno izvanbračnoj zajednici, i to redovito upravo radi činjenice što su jednom bili.

S druge strane, može se uočiti da ZZNO ne navodi kao članove obitelji istospolne partnere. Tim propustom nastala je situacija u kojoj osobe u istospolnim zajednicama, naime, ne uživaju takvu zaštitu kakva se ZZNO pruža bračnim ili pak izvanbračnim drugovima. Međutim, Kazneni zakon (dalje: KZ), definirajući pojam članova obitelji i bliske osobe⁸, proširuje taj pojam i na istospolnog partnera. To nameće

zaključak da KZ proširuje krug osoba kojima se pruža zaštita od nasilničkog ponašanja u obitelji i na istospolne partnere,⁹ pa makar bila riječ samo o kaznenopravnoj zaštiti.

Uz definiranje što je to točno obiteljsko nasilje, ZZNO propisuje i prekršajne sankcije. Naime, zaštita koju ZZNO pruža primarno je prekršajnoppravna, a u svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji primjenjuju se odredbe Prekršajnog zakona, Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež, osim kad sam ZZNO drugačije propiše.¹⁰ Svrha propisanih prekršajnopravnih sankcija i njihove primjene je prvenstveno zaštita obitelji i članova obitelji ugroženih i izloženih nasilju, poštivanje pravnog sustava te sprječavanje ponovnog počinjenja nasilja u obitelji primjerenim sankcioniranjem počinitelja prekršaja.¹¹ Potrebno je naglasiti i da su svi postupci pokrenuti prema ZZNO-u hitni.¹² ZZNO kao prekršajnopravne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji propisuje zaštitne mjere, kaznu zatvora, novčanu kaznu i

druge prekršajnopravne sankcije koje su propisane Prekršajnim zakonom.¹³

PREKRŠAJNOPRAVNI ASPEKT ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI

Sud može nad počiniteljem nasilja u obitelji, osim zaštitnih mjera propisanih Prekršajnim zakonom, primijeniti zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana, zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji, zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora, obveznog liječenja od ovisnosti, i, konačno, oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja.¹⁴ Smisao i svrha izricanja navedenih zaštitnih mjera je u tome da se njihovom primjenom spriječi nasilje u obitelji i otkloni ugroženost osoba izloženih nasilju i drugih članova obitelji.¹⁵ Sve propisane mjere mogu se kumulirati, primjerice, sud počinitelju može izreći zaštitnu mjeru zabrane približavanja žrtvi nasilja i zaštitnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti. Također, zaštitne mjere mogu se primijeniti samostalno i bez izricanja kazne, odnosno druge prekršajnopravne sankcije.¹⁶ Počinitelj nasilja u obitelji dužan je postupati u skladu s primijenjenom zaštitnom mjerom, a počinitelj koji ne postupa prema primijenjenoj zaštitnoj mjeri će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 3.000,00 kuna ili kaznom zatvora od najmanje 10 dana.¹⁷

⁹ IUS-INFO, 26.5.2015., <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?ID=21954> (13.10.2016.).

¹⁰ Čl. 2. ZZNO-a.

¹¹ Čl. 10. st.1. ZZNO-a.

¹² Čl. 5. ZZNO-a.

¹³ Čl. 10. st. 2. ZZNO-a.

¹⁴ Čl. 11. st. 2. ZZNO-a.

¹⁵ Čl. 11. st. 1. ZZNO-a.

¹⁶ Čl. 18. ZZNO-a.

¹⁷ Čl. 22. ZZNO-a.

⁷ Čl. 3. st. 2. ZZNO-a.

⁸ Čl. 87. Kaznenog zakona (NN, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, dalje: KZ).

ZAŠTITNE MJERE

Zaštitna mjera obveznoga psihosocijalnog tretmana može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji radi otklanjanja nasilničkog ponašanja počinitelja ili ako postoji opasnost da bi počinitelj mogao ponovno počiniti nasilje prema članovima obitelji. Ta se mjera određuje u trajanju od najmanje šest mjeseci.¹⁸ Smisao mjere je u otklanjanju uzroka obiteljskog nasilja, da se utjecajem na samog počinitelja načina zaustavi i prevenira nasilje prema članovima obitelji.

Zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji ako postoji opasnost da bi ponovno mogao počiniti nasilje u obitelji. U presudi kojom sud primjenjuje mjeru zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji, sud će odrediti mjesta ili područja te udaljenost ispod koje se počinitelj ne smije približiti žrtvi nasilja u obitelji. Ta se mjera određuje u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca ni dulje od dvije godine.¹⁹

Još jedan primjer iz prakse Pravne klinike je stranka koja je, premda razvedena već četiri godine, nastavili zajedno živjeti sa bivšim suprugom u njegovoj kući jer ona nije imala kamo. Bivši suprug nije tukao stranku, ali jest njihovu zajedničku djecu. Također, zlostavljao je stranku psihički i verbalno, a dok se liječila u bolnici i tamo ju je uznemiravao svojim dolascima, iako se radilo o zatvorenom ženskom odjelu. Stranku je zanimalo kako može ostvariti zabranu približavanja bivšeg supruga. Objasnjeno joj je da je moguće ostvariti zaštitnu mjeru zabrane približavanja žrtvi

nasilja u obitelji, a ista se može primijeniti prema počinitelju ako postoji opasnost da bi ponovno mogao počiniti nasilje u obitelji. Stranka je upućena da prijedlog može podnijeti pred nadležnim prekršajnim sudom.²⁰

Zaštitna mjera zabrane uhođenja ili uznemiravanja osobe izložene nasilju može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji koji je nasilje počinio uhođenjem ili uznemiravanjem, a postoji opasnost da bi ponovno mogao uhođiti ili uznemiravati članove obitelji. I ta mjera određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca ni dulje od dvije godine.²¹

Smisao prethodnih dviju mjera je prvenstveno zaštita žrtve nasilja, onemogućavanjem nasilnika da pristupi žrtvi i tako ponovno počinio nasilje. Također, navedene dvije mjere mogu se izreći i prije pokretanja prekršajnog postupka.²²

Upravo stoga donekle im je slična i zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora. Ta se mjera može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji koji je počinio nasilje prema članu obitelji s kojim živi u stanu, kući ili nekom drugom stambenom prostoru, ako postoji opasnost da bi bez provođenja ove mjere počinitelj mogao ponovno počiniti nasilje. Osoba kojoj je izrečena ta mjera dužna je odmah napustiti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor uz prisutnost policijskog službenika. Ta se mjera također određuje u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca ni dulje od dvije godine.²³ Pretpostavka za

Izvor: Anja Mihajlović

tu mjeru je, dakle, da počinitelj nasilja i žrtva žive u istom stambenom prostoru. Za izricanje te mjere nije relevantno tko je vlasnik stana, kuće ili drugog stambenog prostora, ni zaštitna mjera mijenja vlasničkopravne odnose. Počinitelja se može udaljiti i iz vlastitog stana u svrhu zaštite žrtve, međutim, samim time žrtva ne stječe vlasništvo ni bilo koje drugo pravo stvarnopravne ili obveznopravne prirode na nekretnini ili njenom dijelu koji predstavlja stambeni prostor. I ta se mjera može izreći prije pokretanja prekršajnog postupka.²⁴

Zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji koji je nasilje počinio pod djelovanjem ovisnosti o alkoholu ili opojnim drogama kad postoji opasnost da će zbog te ovisnosti ponovno počiniti nasilje. Ta se određuje u trajanju koje ne može biti dulje od jedne godine.²⁵ Njezina je svrha, slično kao kod zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana, eliminirati uzrok nasilja utjecanjem na samog počinitelja, s tom razlikom da je pretpostavka za izricanje

²⁰ Čl. 11. st. 2. t. 2. ZZNO-a.

²¹ Čl. 14. ZZNO-a.

²² Čl. 19. st. 1. ZZNO-a.

²³ Čl. 15. ZZNO-a.

²⁴ Čl. 19. st. 1. ZZNO-a.

²⁵ Čl. 16. ZZNO-a.

¹⁸ Čl. 12. ZZNO-a.

¹⁹ Čl. 13. ZZNO-a.

ove mjere da je nasilje počinjeno upravo zbog ovisnosti počinitelja o alkoholu ili opojnim drogama, odnosno da postoji opasnost da će zbog te ovisnosti počinitelj ponovno počiniti nasilje.

U pogledu prekršajnih kazni koje ZZNO propisuje, razlikujemo novčanu kaznu i kaznu zatvora. Tako ZZNO određuje da će se član obitelji koji počinio nasilje u obitelji kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 1.000,00 kuna ili kaznom zatvora do 90 dana, a član obitelji koji ponovi nasilje u obitelji kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 5.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 15 dana. Možemo uočiti da su kazne strože za ponovljeno nasilje nego za onoga tko počinio nasilje prvi put. Nadalje, ZZNO propisuje i posebnu zaštitu djece, maloljetnih osoba i osoba s invaliditetom, određujući da će se punoljetni član obitelji koji u nazočnosti djeteta, maloljetne osobe ili osobe s invaliditetom počinio nasilje u obitelji kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 6.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 30 dana, dok će se za ponovljeno nasilje u obitelji pred navedenim osobama kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana. Ako je, pak, nasilje u obitelji počinjeno na štetu djeteta, maloljetne osobe ili osobe s invaliditetom, počinitelj će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana, a ako takvo nasilje ponovi, novčanom kaznom u iznosu od najmanje 15.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 60 dana²⁶.

²⁶ Čl. 20. st. 2.-7. ZZNO-a.

KAZNENOPRAVNI ASPEKT ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI

Osim prekršajne zaštite koju propisuje ZZNO, u određenim će slučajevima biti mjesta i kaznenopravnoj zaštiti. Naime, normirajući kaznena djela protiv braka, obitelji i djece, KZ propisuje i kazneno djelo nasilja u obitelji. Onaj tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.²⁷ Dakle, ako je počinjenjem nasilja u obitelji ujedno počinjeno i neko drugo kazneno djelo, teže od ovoga, počinitelj će odgovarati za to drugo, teže kazneno djelo.

Izvor: Anja Mihaljović

OBITELJSKOPRAVNI ASPEKT ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI

Nasilje u obitelji može dovesti i do obiteljskopравnih posljedica. Dok se eventualno pokretanje postupka za razvod braka odnosno prestanak izvanbračne zajednice ostavlja na odluku bračnim od-

²⁷ Čl. 179.a KZ-a.

nosno izvanbračnim drugovima, Obiteljski zakon propisuje mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, koje se određuju roditeljima i drugim osobama kojima je povjerena skrb o djetetu.²⁸ U skladu s načelom razmjernosti, tijelo koje izriče mjere treba voditi računa da odredi onu mjeru kojom se najmanje ograničava pravo roditelja da ostvaruju roditeljsku skrb, ako je takvom mjerom moguće zaštititi prava i dobrobit djeteta.²⁹ Tako centar za socijalnu skrb može izreći radi zaštite prava i dobrobiti djeteta žurnu mjeru izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji kad postoji opasnost za život, zdravlje ili dobrobit djeteta koji se mogu zaštititi samo izdvajanjem djeteta iz neposrednog okruženja³⁰, ali i odrediti niz drugih mjera onda kad djetetov razvoj i djetetova dobrobit nisu do te mjere ugroženi da bi bilo potrebno izdvajanje djeteta iz obitelji. Tako centar može pisanim putem upozoriti roditelje na propuste i pogreške u ostvarivanju skrbi o djetetu³¹, odrediti mjeru stručne pomoći i potpore roditeljima³², i konačno, mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu ako je djetetov razvoj ozbiljno ugrožen, a roditelji su spremni promijeniti svoje ponašanje u kraćem vremenu kako bi se spriječilo izdvajanje djeteta iz obitelji i spremni su poštovati dane upute i omogućiti nesmetan nadzor³³. S druge strane, radi zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, sud može također donijeti niz mjera, koje po svom dosegu više ograničavaju prava roditelja na skrb o svom djetetu. Tako sud može odrediti da se dijete privremeno povjeri drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili

²⁸ Čl. 127. ObZ-a.

²⁹ Čl. 128. ObZ-a.

³⁰ Čl. 135. ObZ-a.

³¹ Čl. 139. ObZ-a.

³² Čl. 140. ObZ-a.

³³ Čl. 145. ObZ-a.

Izvor: Anja Mihaljović

udomiteljskoj obitelji, bilo kad je dijete žurnom mjerom izdvajanja iz obitelji koju je izrekao centar za socijalnu skrb bilo izdvojeno iz obitelji, bilo u drugim slučajevima kad postoji opasnost za njegov život i zdravlje a u tijeku je planiranje drugih mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.³⁴ Sud također može odrediti roditelju, sestri ili bratu, baki ili djedu, ili pak drugom članu obitelji zabranu približavanja djetetu odnosno zabranu da ga na drugi način uznemirava.³⁵ Ta je mjera vrlo slična mjeri koju propisuje ZZNO, ali nije riječ o istoj mjeri, s obzirom na to da ova mjera nije ograničena na slučajeve obiteljskog nasilja, kao i s obzirom na propis kojim su uređene, način provođenja i vrijeme na koje se mogu izreći. Nadalje, sud može lišiti roditelja prava da stane s djetetom i odgaja ga.³⁶ Roditelj tu još uvijek ne gubi roditeljsku skrb, no dolazi do izdvajanja djeteta iz obitelji. Međutim, sud će lišiti roditelja prava na roditeljsku skrb ako utvrdi da roditelj zlorabljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava.³⁷ Teži oblici nasilja nad djetetom svakako su pretpostavka za izricanje te najstrože mjere. Također, čl. 171. ObZ-a izrijekom navodi da osim slučajeva koji se mogu smatrati zlorabom ili grubim

³⁴ Čl. 150. ObZ-a.

³⁵ Čl. 154. ObZ-a.

³⁶ Čl. 155. ObZ-a.

³⁷ Čl. 170. ObZ-a.

kršenjem roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava, da sud može lišiti roditelja prava na roditeljsku skrb i onda kada je dijete izloženo nasilju među odraslim članovima obitelji.³⁸ I konačno, u slučajevima kada je nasilje posljedica djetetovih problema u ponašanju, sud može odlučiti da se dijete povjeri ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji, ako promjenu ponašanja nije moguće postići nijednom drugom blažom mjerom.³⁹

KOME SE OBRATITI ZA POMOĆ?

Žrtve obiteljskog nasilja mogu se za pomoć obratiti nadležnim institucijama poput centra za socijalnu skrb, policiji, djelatnicima u odgojno-obrazovnim institucijama, Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova ili Uredu pravobraniteljicu za djecu, različitim udrugama koje pomažu žrtvama obiteljskog nasilja poput Autonomne ženske kuće Zagreb, B.a.B.e., Ženske kuće i mnogih drugih. Popis svih institucija i udruga se može naći na mrežnim stranicama Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

SIGURNE KUĆE

Za žrtve obiteljskog nasilja koje nemaju druge mogućnosti kako bi se sklonile od nasilnika, postoji mogućnost smještaja njih i njihove djece u sigurne kuće. Sigurne kuće su specijalizirana prihvatilišta koja pružaju zaštitu i pomoć žrtvama nasilja u obitelji. One omogućuju žrtvama besplatan smještaj i hranu, psihosocijalnu pomoć (savjetovanje, psihoterapija), besplatnu pravnu pomoć (pisanje tužbi i slično). Djeci se omogućuje pohađanje vrtića i škole. U Republici Hrvatskoj postoji 17 sigurnih kuća na

³⁸ Čl. 171. st. 1. t. 2. ObZ-a.

³⁹ Čl. 164. ObZ-a.

Izvor: Borna Jura Kelić

različitim tajnim lokacijama. U skloništu žrtve i njihova djeca dobivaju svakodnevnu kontinuiranu podršku koja im omogućava da se nose sa svojim iskustvima, prekinu nasilje, ponovno steknu samopoštovanje i postave temelje za samoodređen i neovisan život. U skloništu se pruža stalna podrška i savjetovanje u svim pitanjima vezanim uz iskustvo nasilja (pravna pitanja, problemi stambenog pitanja i zaposlenja, psihološka terapija i slično). Sklonište je zajedničko okruženje u kojem se žrtve i njihova djeca upoznaju s drugačijim načinom zajedničkog življenja, gdje u sigurnoj i ohrabrujućoj atmosferi mogu vratiti povjerenje u sebe i stvoriti temelje za trajni život bez nasilja. Prema Zakonu o zaštiti tajnosti podataka, svi podaci o sigurnim kućama smatraju se službenom tajnom.⁴⁰

ZAKLJUČAK

Nasilje u obitelji veoma je ozbiljan problem, rašireniji nego li se sluti, koji rađa nizom poremećaja u društvu ako se pravovremeno ne riješi. To nije privatna i obiteljska stvar, već je to problem čitavog društva i stoga kao društvo trebamo raditi na sustavnoj zaštiti žrtava obiteljskog nasilja jer na duge staze tako profitiramo svi, i kao pojedinci i kao društvo u cjelini.

⁴⁰ Zakon o zaštiti tajnosti podataka (NN, 108/96).

Financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje besplatne primarne pravne pomoći

KRISTINA MARTIĆ

Besplatna pravna pomoć u Republici Hrvatskoj je zajamčena Ustavom Republike Hrvatske i zakonima poput Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, Zakona o pamičnom postupku, Zakona o kaznenom postupku, Zakona o odvetništvu, Zakona o sudskim pristojbama, Zakona o azilu, kao i brojnim drugim provedbenim podzakonskim propisima. Sukladno njima ostvaruje se zaštita povrijeđenih ili ugroženih prava i interesa pojedinaca koji sami ne raspolažu dovoljnim znanjem i sposobnošću, ili su im materijalne prilike takve da bi plaćanje stručne pravne pomoći moglo ugroziti njihov materijalni položaj.

Osiguranjem prava na besplatnu pravnu pomoć ostvaruje se jednakost pred zakonom, osigurava se djelotvorno ostvarenje pravne zaštite te pristup sudu i drugim javnopravnim tijelima koja odlučuju o pravima i obvezama hrvatskih državljana, stranaca, tražitelja azila i azilanata. Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći kao pružatelji pravne pomoći predviđeni su: odvetnici, ovlaštene udruge, pravne klinike, uredi državne uprave u županijama i nadležno upravno tijelo Grada Zagreba. Troškove omogućavanja besplatne pravne pomoći u cijelosti ili djelomično snosi Republika Hrvatska.

Uzimajući u obzir dopušteni opseg članka i opsežnost teme, u ovom članku pažnja će biti usmjerena samo na ovlaštene udruge. Ovlaštena udruga je udruga upisana u Registar pružatelja primarne pravne pomoći, koji vodi Ministarstvo pravosuđa, a koja tek tim činom stječe ovlast za pružanje pravne pomoći. Upisuje se u registar nakon što dokaže da je, radi pružanja pravne pomoći,

osigurala suradnju s osobom koja je završila diplomski studij prava, položila državni stručni ili pravosudni ispit i da ima najmanje dvije godine radnog staža u struci, odnosno znanstveno zvanje, te prilaganjem dokaza o uplati osiguranja od odgovornosti za štetu nanесenu stranci pružanjem pravne pomoći, u visini od 50% osiguranja propisanog Zakonom o odvetništvu.

U ovom trenutku, u Republici Hrvatskoj djeluje 48 udruga koje su ovlaštene pružatelji pravne pomoći. Za potrebe članka kontaktirali smo više udruga i nadležnih tijela, te Ministarstvo pravosuđa. Na upite su odgovorili Udruga za pomoć žrtvama Bijeli krug Hrvatske, Hrvatski pravni centar i Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek.

Javni natječaj za financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje primarne pravne pomoći za 2016. godinu, za koje je u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2016. godinu osigurano svega 700.000,00

kuna, objavljen je 6. travnja 2016. godine. Najniži iznos financijskih sredstava za pojedini projekt iznosi 25.000,00 kuna, a najviši iznosi 75.000,00 kuna. Sukladno natječaju, ovlaštene udruge i pravne klinike mogle su prijaviti projekt za pružanje primarne pravne pomoći za razdoblje provedbe od sklapanja ugovora o financiranju projekta do 31. prosinca 2016. godine. Pritom je važno skrenuti pažnju kako je rok za podnošenje prijave za natječaj bio do 6. svibnja 2016. godine, a Odluka o dodjeli financijskih sredstava za financiranje je donesena tek 30. rujna 2016. godine. K tome su ovlaštene udruge i pravne klinike dužne u roku od 30 dana od završetka odobrenog projekta podnijeti godišnje izvješće uz koje moraju priložiti propisane isprave o utrošku sredstava, a neutrošena sredstva će morati vratiti u državni proračun. Tom odlukom, od sveukupnih 48 ovlaštenih udruga za pružanje pravne pomoći, samo ih je 11 dobilo financijsku potporu od strane Republike Hrvatske. Usporedbe radi, u 2015. godini

ovlaštenim udrugama i pravnim klinikama je dodijeljeno ukupno 1.500.000,00 kuna prilikom čega je najniži iznos bio 50.000,00 kuna, dok je najviši iznosio 130.000,00 kuna te je financijsku potporu od strane Republike Hrvatske dobilo 16 udruga.

Za mišljenje o dosadašnjoj praksi dodjele sredstava za pružanje besplatne pravne pomoći i poteškoćama na koje kao pružatelji besplatne pravne pomoći nailaze u svojoj praksi upitani su Udruga za pomoć žrtvama Bijeli krug Hrvatske i Hrvatski pravni centar.

* * *

Mi, *Bijeli krug Hrvatske*, smatramo da iznos za financiranje besplatne pravne pomoći mora biti podijeljen ravnomjerno između primarne i sekundarne pravne pomoći. Također, statistike organizacija pružatelja primarne pravne pomoći pokazuju da broj korisnika konstantno raste i da postoji potreba za većim financijskim sredstvima. Statistički podaci sada su nesporni, tim više što organizacije od 2014. godine koriste aplikaciju Ministarstva pravosuđa pa je broj korisnika i pružene pravne pomoći dostupan.

Može se zaključiti kako sustav besplatne pravne pomoći i dalje, u većem dijelu, financiraju međunarodne organizacije, strani donatori i sl. Međutim, iz istog razloga brojne organizacije su prestale pružati pravnu pomoć, ugasile svoje pojedine urede, a krajnji korisnici ostali su bez prava na besplatnu pravnu pomoć ili im je ostvarivanje istog znatno otežano. Dakle nesporno je kako se moraju osigurati veća sredstva.

Mišljenja smo, također, da u Pravilnik o kriterijima za vrednovanje projekta treba biti uvršteno i posebno vrednovano i iskustvo pružatelja usluga. Smatramo da je profesionalnost nešto što je apsolutni preduvjet usluge i za

Izvor: Anja Mihajlović

stare i za nove pružatelje usluga. Sve udruge koje se sustavno i ozbiljno bave pružanjem usluge besplatne pravne pomoći trebale bi dobiti priliku za rad primjerenu njihovim organizacijskim i profesionalnim kapacitetima kao i iskustvu koje pojedini pružatelji usluga imaju.

S obzirom na to da je naša udruga *Bijeli krug Hrvatske* usmjerena na direktni rad sa žrtvama nasilja uočili smo da postoji niz ograničenja s kojima se susreću naši korisnici u realizaciji svojih prava, na što smo upozorili sve dionike sustava podrške žrtvama kao i na potrebu njihovog dodatnog angažmana u tom području. Naime, praksa je pokazala da bez suradnje između svih sudionika sustava podrške žrtvama (od policije, centara za socijalnu skrb, pa do organizacija civilnog društva) nema efikasne zaštite prava žrtava. Slijedom toga možemo zaključiti da je potrebno razvijati sustav zaštite prava žrtava, a naše iskustvo pokazuje da žrtve:

- imaju pritužbe ne nefikasnost i nedjelotvorne mjere zaštite u suzbijanju nasilja prema počiniteljima, neadekvatnu zakonsku regulativu, te nedjelotvornu mogućnost kontrole odnosno nadzora nad provođenjem određene

nih mjera zaštite koje su donesene u prekršajnim postupcima

- ukazuju da pojedine službe (primjerice Policija) ne informiraju u dovoljnoj mjeri žrtve nasilja o njihovim pravima (uglavnom je to kroz kratki pisani naputak ili obrazac)
- ukazuju na često formalizirani i šablonski pristup institucija u svom radu, bez potrebnog senzibiliteta za specifičnost konkretnog slučaja, a s tim u vezi i na neprofesionalnost postupanja određenih službenih osoba

* * *

Hrvatski pravni centar smatra da se natječaj Ministarstva pravosuđa RH za dodjelu sredstava za pružanje besplatne pravne pomoći prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći prekasno raspisuje tijekom tekuće godine, što rezultira problemima u provedbi pružanja pravne pomoći za ovlaštene pružatelje. Konkretno, u 2016. godini natječaj je raspisan tek sredinom godine, što za posljedicu ima (pre)kratak vremenski period njegove formalne provedbe (tj. financiranja njegove provedbe), zbog čega čak i oni pružatelji primarne pravne pomoći koji dobiju financijska sredstva, dio godine pružaju primarnu pravnu pomoć na svoj teret. Zabrinjavajućom smatramo i činjenicu da se sredstva za pružanje primarne pravne pomoći smanjuju, te da je ove godine ograničen broj projekata udruga i pravnih klinika (maksimalno 16) kojima se dodjeljuju financijska sredstva. Sve navedeno negativno utječe na dostupnost primarne pravne pomoći građanima te upitnim postaje ostvarivanje svrhe Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, dakle, ostvarivanje temeljnog ljudskog prava na pristup sudu.

Također, smatramo problematičnom odredbu čl. 34. st. 7. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći

ći prema kojoj će Ministarstvo pravosuđa iz Registra pružatelja primarne pravne pomoći brisati pružatelja pravne pomoći kojem "tri godine po redu nije odobren projekt". Ovom odredbom se mogućnost pružanja primarne pravne pomoći veže uz odobrenje projekta, tj. uz dobivanje financijske podrške od strane Ministarstva pravosuđa, koja nije dostatna za sve zainteresirane pružatelje, a čime se ovlaštene pružatelje primarne pravne pomoći koji su upisani u registar može onemogućiti da pružaju pravnu pomoć. S obzirom na to da je uvjet za pružanje besplatne pravne pomoći sukladno Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći upis u Registar, a ne dobivanje financijskih sredstava, smatramo da bi ovu odredbu trebalo izbaciti iz Zakona.

Kao što je gore već navedeno, zbog načina dodjele financijskih sredstava za pružanje primarne pravne pomoći, *Hrvatskom pravnom centru* je otežano planiranje aktivnosti i sam rad u smislu održanja kontinuiteta pružanja pravne pomoći.

Također, zbog malog broja dostupnih besplatnih edukacija o novim i aktualnim pravnim pitanjima, smatramo da pravnici – ovlaštene pružatelji pravne pomoći u udrugama, često ostaju bez mogućnosti dodatno se educirati, od čega bi profitirali i krajnji korisnici. Najveći broj takvih edukacija prilično je skup i nama, nažalost, nedostupan.

Nadalje, u području prava azila, Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti uvodi novinu koja se odnosi na pravo tražitelja na informacije i pravno savjetovanje te određuje da su policijski službenici dužni strancu zadržanom u prihvatnom centru, na graničnom prijelazu, ili u tranzitnom prostoru zračne, morske luke ili luke unutarnjih voda, a koji bi želio izraziti namjeru, pružiti sve

potrebne informacije o postupku odobrenja međunarodne zaštite na jeziku za koji se opravdano pretpostavlja da ga razumije i na kojem može komunicirati. Također, taj zakon propisuje da je Ministarstvo unutarnjih poslova dužno u roku od 15 dana od izražene namjere obavijestiti tražitelja o načinu provođenja postupka odobrenja međunarodne zaštite, o pravima i obvezama koje ima u tom postupku, kao i o mogućnosti obraćanja predstavnicima UNHCR-a i drugim organizacijama koje se bave zaštitom prava izbjeglica kao i o mogućnosti dobivanja besplatne pravne pomoći.

Tražitelju se mogu, na njegov zahtjev, pružiti pravne i postupovne informacije o odobrenju međunarodne zaštite uzimajući u obzir okolnosti konkretnog zahtjeva, od strane organizacija koje se bave zaštitom prava izbjeglica ili odvjetnika s kojima Ministarstvo unutarnjih poslova sklopi ugovor o provođenju pravnog savjetovanja.

S obzirom na to da još nije raspisan javni poziv Ministarstva unutarnjih poslova za prijavu organizacija koje se bave zaštitom prava izbjeglica ili odvjetnika za pružanje takvih informacija, izvodi se zaključak da besplatna pravna pomoć tražiteljima, koju bi osiguravala država, u postupcima koje vodi Ministarstvo unutarnjih poslova, unatoč zakonskoj regulativi, još uvijek ne postoji u praksi.

* * *

Moje je ime **Ljiljana Božić-Krstanović**. Po zanimanju sam diplomirana pravica s više od 34 godine radnog iskustva. Članica sam i zaposlenica udruge *Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek* punih 16 godina. Radim na poslovima voditeljice projekta i kao koordinatorica strateškog područja Ljudska prava i vladavina prava. Tijekom svih tih godina rada u udruzi napisala sam i vodila niz projekata: 8 godina bila

sam voditeljica projekta „Pravne pomoći i savjetovaništva“ koji nam je financirao UNHCR, koordinirala sam provedbom nekoliko europskih projekata: CARDS 2003/2004 „Putevima od prava do pravde“, IPA 2008 „Inicijativa organizacija civilnoga društva za promjene u anti-diskriminacijskoj politici“, IPA 2011 „Civilno društvo za odgovorno upravljanje“, te Projektom socijalno gospodarskog oporavka „Ostvarenjem prava do bolje socijalne uključenosti“ koji je financiran zajmom Svjetske banke.

Pružanje besplatne pravne pomoći je aktivnost kojom se u našoj organizaciji bavimo od njezina osnutka 1992. godine, a ja osobno od 2000. godine. Na početku sam tri godine vodila područni ured u Vinkovcima gdje sam pružala besplatnu pravnu pomoć u tom dijelu Vukovarsko-srijemske županije, a nakon toga sam preuzela vođenje već ranije spomenutog projekta pružanja pravne pomoći. Od tada se moj angažman s direktnog pružanja besplatne pravne pomoći usmjerio i na zagovaranje institucionalnog uređenja sustava besplatne pravne pomoći u Hrvatskoj.

Problem nepostojanja nacionalnog sustava besplatne pravne pomoći i zagovaranje za njegovo uređenje bila je jedna od ključnih aktivnosti već spomenutih europskih projekata koje smo provodili. Organizirali smo na tu temu niz okruglih stolova, konferencija, javnih rasprava, participirali u izradi prijedloga izmjena i dopuna ZBPP. Sve to ne bi bilo moguće da se zainteresirana javnost prije svega organizacije civilnog društva – pružatelji pravne pomoći, koalicije i mreže, Hrvatska odvjetnička komora, pravni stručnjaci, međunarodne organizacije nisu udružili i organizirano djelovali najprije za uspostavu, a zatim poboljšanje zakonodavnog okvira za besplatnu pravnu pomoć kako

bi se građanima osigurao lakši pristup pravnoj pomoći. Rekla bih da zagovaranje za unapređenje sustava besplatne pravne pomoći nije završeno i da još uvijek postoji potreba da udruge/pravne klinike pružatelji besplatne pravne pomoći i stručna javnost zajedničkim nastojanjima pokušaju doprinijeti daljnjem poboljšanju postojećeg sustava.

Što se tiče naših korisnika - građana slabijeg imovinskog stanja oni su po ZBPP iz 2008. godine imali ozbiljne poteškoće u ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć, ponajviše zbog propisanih rigoroznih kriterija imovinskog stanja i vrlo složene procedure. Prikladnost kriterija imovinskog stanja bila je predmetom ocjene Ustavnog suda Republike Hrvatske, te su sporne odredbe ZBPP ukinute Odlukom od 6. travnja 2011. godine. Novela ZBPP iz 2011. godine donijela je stanovito ublažavanje kriterija u pogledu nekretnina u vlasništvu korisnika, ali je složena procedura odobravanja i dalje ostala. To je bio jedan od razloga zbog kojih smo i dalje zagovarali izmjene ZBPP.

S pozicije ovlaštenih pružatelja pravne pomoći donošenje ZBPP je s jedne strane dao legitimitet udrugama dugogodišnjim pružateljima pravne pomoći koje su se registrirale pri Ministarstvu pravosuđa i stekle status ovlaštenog pružatelja. Ta mogućnost je od iznimnog značaja za udruge pružatelje besplatne pravne pomoći. No, istodobno donošenjem ovog Zakona država je zapravo preuzela financiranje pravne pomoći iz Državnog proračuna, što je dovelo do progresivnog smanjenja financijskih potpora za projekte pružanja pravne pomoći iz međunarodnih izvora, koji su do tada bili prevladavajući. Sredstva koja se izdvajaju iz Državnog proračuna bila su , a i danas su nedostatna, što ozbiljno dovodi u pitanje kontinuitet pružanja pravne po-

moći i održivost te djelatnosti u udrugama.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći iz 2013. godine, koji je stupio na snagu 1.1. 2014. godine, po mom mišljenju, predstavlja značajni pomak naprijed prije svega u olakšavanju pristupa pravosuđu građanima slabijeg imovinskog stanja. Novine koje je donio taj Zakon odnose se na niz poboljšanja npr. pojednostavljena je procedura za korištenje primarne pravne pomoći izravnim obraćanjem korisnika pružateljima primarne pravne pomoći i bez donošenja rješenja, ublažene su pretpostavke za ostvarivanje primarne pravne pomoći, proširen je opseg primarne pravne pomoći na sva pravna područja, ublaženi su kriteriji za odobravanje sekundarne pravne pomoći. Za pružatelje pravne pomoći značajni pomak je u području projektnog financiranja udruga uz priznavanje materijalnih i drugih troškova pružanja pravne pomoći, kao i ukidanje zabrane promidžbe.

No, osiguranje dostatnih sredstava iz Državnog proračuna za financiranje besplatne pravne pomoći i dalje ostaje jedna od ključnih prepreka za razvoj djelotvornog i učinkovitog sustava besplatne pravne pomoći kakav trebamo.

Izenadio me podatak Ministarstva pravosuđa iz Izvješća o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava u 2015. godini prema kojemu je za primarnu pravnu pomoć utrošeno 1.500.000,00 kuna, a za sekundarnu 1.379.959,27 kuna odnosno sveukupno 2.879.959,27 kuna ili u postotcima 52,08% za primarnu pravnu pomoć, a 47,92% za sekundarnu pravnu pomoć. U 2014. godini, prema istim izvorima, omjer je bio 54,99% za primarnu i 45,35% za sekundarnu pravnu pomoć. Usporedbe radi u 2013. godini, dakle prije donošenja novog ZBPP, za primarnu pravnu pomoć bilo je isplaćeno ukupno 9% ili

160.000,00 kn od ukupno osiguranih 1.800.000,00 kuna, a za sekundarnu pravnu pomoć 91%.

Čini se da ovi podaci ilustriraju da su novim Zakonom uvaženi zahtjevi pružatelja pravne pomoći za osiguranjem približno istih omjera financiranja primarne i sekundarne pravne pomoći.

No, poučeni neugodnim iskustvom 50% - nog smanjenja sredstava za 2016. godinu, s nestrpljenjem očekujemo Izvješće MP za 2016. godinu iz kojeg ćemo dobiti uvid nastavlja li se isti trend u odnosu na omjer sredstava izdvojenih za primarnu i sekundarnu pravnu pomoć.

Svako smanjenje sredstava za pružanje pravne pomoći ozbiljno dovodi u pitanje funkcioniranje sustava ne samo primarne, nego i sekundarne pravne pomoći, a posljedično dovodi se u pitanje ispunjenje svrhe pravne pomoći osigurati građanima djelotvorno ostvarenje pravne zaštite te pristupa sudu i drugim javnopravnim tijelima kako bi ostvarili jednakost svih pred zakonom.

Doista tu odredbu smatram problematičnom. Prije svega zbog toga što svi registrirani pružatelji primarne pravne pomoći ni do sada nisu dobili sredstva za pružanje besplatne pravne pomoći od Ministarstva pravosuđa, a razlog su ograničena sredstva koja se izdvajaju za tu namjenu. Dapače, 2016. godine broj udruga/pravnih klinika kojima su sredstva odobrena je smanjen u odnosu na prethodnu godinu. Pored toga, dobivanje sredstava od Ministarstva pravosuđa nije uvjet za registriranje pružatelja besplatne pravne pomoći, pa mi zbog toga nije logično da bude razlog brisanju iz registra pružatelja. Nije posve jasno koja je namjera zakonodavca bila kada je ovu odredbu uvrstio u Zakon.

U ovom kontekstu iznimno je važno naglasiti da nitko od nas nije

protiv nadzora nad radom pružatelja primarne pravne pomoći.

O transparentnosti i kvaliteti provođenja natječaja za dodjelu financijskih sredstava teško mi je govoriti, jer nemam dovoljno informacija. Kao i svi ostali koji su sudjelovali na natječaju dobili smo listu udruga/pravnih klinika koje su ispunile propisane uvjete natječaja i koje su upućene u postupak stručnog ocjenjivanja. Sljedeće što smo zaprimili je privremena lista odabranih projekata (svega 13) u kojoj su iskazani bodovi, te zatraženi i odobreni iznosi, a nakon toga i Odluku o dodjeli financijskih sredstava.

Ono što karakterizira natječaj za 2016. godinu su političke okolnosti zbog kojih nismo imali usvojen Državni proračun i zbog kojeg natječaj nije raspisan u zakonom predviđenom roku „do kraja siječnja tekuće godine“. Premda je natječaj raspisan relativno brzo nakon usvajanja Državnog proračuna provođenje natječaja i evaluacija projekata trajala je predugo. Poseban problem predstavljaju raspoloživa sredstva, koja su prepolovljena u odnosu na prethodnu godinu. Konačna odluka je donesena tek 4. listopada 2016. godine. Kako su našoj udruzi i na tom natječaju odobrena financijska sredstva, mogu reći da smo ugovor potpisali u listopadu 2016. godine, a sredstva su nam uplaćena tek u studenom iste godine. Uz velike napore uspjeli smo održati uslugu pružanja pravne pomoći tijekom cijele 2016. godine.

Komunicirala sam s kolegama iz udruga kojima su na ranijim natječajima odobrena sredstva, a kojima ove godine sredstava nisu odobrena. Uglavnom su svi uložili prigovore i dobili odgovor od Ministarstva pravosuđa. Ne znam sve razloge koji su u odgovorima Ministarstva pravosuđa navedeni, no neki, za koje sam čula, čine se

Izvor: Kristijan Antunović

prilično dvojbena. Zbog toga bi bilo važno prikupiti ih i sistematizirati radi daljnjih zagovaračkih/pregovaračkih aktivnosti koje udruge/pravne klinike planiraju prema Ministarstvu pravosuđa.

Uloga i zadaće Povjerenstva za pravnu pomoć, ni prema važećem zakonu, nisu u dovoljnoj mjeri iskorišteni za praćenje i unapređenje sustava pravne pomoći. Primjerice Povjerenstvo, između ostalog, daje mišljenje na projekte ovlaštenih udruga iavnih klinika, što, koliko mi je poznato, nije bio slučaj na proteklom natječaju.

Povjerenstvo je tek savjetodavno tijelo Ministarstva. No, kako se od osnivanja novog u svibnju 2016. godine nije niti jedanput sastalo, teško može ispuniti zadaće iz svoje nadležnosti.

Moje je mišljenje da bi Povjerenstvo trebalo biti nezavisno i nepristrano tijelo s većim ovlastima.

Mislim da je, prije svega, potrebno ponovo i iznova osvijestiti nadležna tijela o svrsi ZBPP, te o potrebama građana za korištenjem usluge besplatne pravne pomoći, posebice u postojećim socio-ekonomskim uvjetima visoke stope nezaposlenosti i visoke stope siromaštva u našoj zemlji.

Radi povećanja učinkovitosti sustava besplatne pravne pomoći nužno je povećati financijska izdvajanja iz Državnog proračuna

za te namjene i koristiti sve alternativne izvore financiranja, uključujući i europske fondove.

Također bi bilo nužno osigurati višegodišnje financiranje ovlaštenih pružatelja pravne pomoći udruga iavnih klinika po modelu kojim se financiraju npr. pružanje socijalnih usluga ili institucionalne potpore koje dodjeljuje Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. Na taj bi se način stvorile pretpostavke i za uravnoteženu teritorijalnu dostupnost primarne pravne pomoći građanima.

Redefiniranje uloge i zadaća Povjerenstva za besplatnu pravnu pomoć također bi trebala biti tema o kojoj bi trebalo povesti raspravu.

* * *

U vezi smanjenja iznosa novčanih sredstava osiguranih za pružanje primarne besplatne pravne pomoći u 2017. godini napominjemo kako **Ministarstvo pravosuđa** promovira i zalaže se za pružanje primarne besplatne pravne pomoći što većem krugu osoba predlažući u tu svrhu osigurati što je moguće veći iznos financijskih sredstava, ali je u konačnici može financirati isključivo u okvirima realnih mogućnosti Državnog proračuna Republike Hrvatske.

Također želimo naglasiti kako je člankom 35. stavkom 1. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći („Na-

rodne novine“, broj 143/13.) propisano da se sredstva za organiziranje i pružanje besplatne pravne pomoći osiguravaju u državnom proračunu, ali da se ona mogu osigurati i iz sredstava tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te donacija i drugih prihoda u skladu sa zakonom.

U pravilu, sekundarna besplatna pravna pomoć odobrava se osobama slabijeg imovnog stanja u skladu s kriterijima propisanim Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći. Dosadašnja iskustva pokazuju da su sredstva osigurana u Državnom proračunu Republike Hrvatske, u pravilu, bila dostatna za podmirivanje troškova ove vrste besplatne pravne pomoći.

U vezi raspisivanja natječaja za 2016. godinu treba imati u vidu specifičnu političku situaciju nastalu ove godine uslijed koje se kasnilo s donošenjem Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2016. godinu.

Naime, Državni proračun Republike Hrvatske za 2016. godinu i projekcije za 2017. i 2018. donesen je na sjednici Hrvatskog sabora održanoj 21. ožujka 2016. godine, objavljen je u „Narodnim novinama“ broj 26 od 24. ožujka 2016. godine, a stupio je na snagu 25. ožujka 2016. godine.

Javni natječaj za financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje primarne pravne pomoći za 2016. godinu na mrežnoj stranici Ministarstva pravosuđa i Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske objavljen je 6. travnja 2016. godine. Natječaj je proveden sukladno kompleksnom postupku propisanom Uredbom o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge („Narodne novine“, broj 26/15.) te su ugovori o dodjeli financijskih sredstava za projekt pružanja primarne pravne pomoći

Izvor: Anja Mihajlović

ći iz sredstava Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2016. godinu sklopljeni s korisnicima financiranja 13. listopada 2016. godine, nakon čega su korisnicima financiranja dodijeljena financijska sredstva i isplaćena.

Prijave na natječaj koje su zadovoljile propisane uvjete natječaja ocjenjuju se primjenom evaluacijskih kriterija i na način opisan u Obrascu za ocjenu kvalitete/vrijednosti projekta (Obrazac B) koji je dio Uputa za prijavitelje.

Kriteriji za ocjenu Obrasca B koncipirani su u skladu s Pravilnikom o kriterijima za vrednovanje projekata udruga ovlaštenih za pružanje primarne pravne pomoći i pravnih klinika te o načinu izvještavanja o postupcima za ostvarivanje pravne pomoći („Narodne novine“, broj 64/14.). Među ostalim, kriterij ocjene su i konkretni podaci o pruženoj primarnoj pravnoj pomoći.

Povjerenstvo za besplatnu pravnu pomoć savjetodavno je tijelo Ministarstva pravosuđa koje prati i analizira stanje u odobravanju i korištenju pravne pomoći prema odredbama ovoga Zakona, razmatra prijedlog godišnjeg izvješća o ostvarivanju prava na pravnu pomoć i utrošku sredstava Ministarstva, daje mišljenja na projekte ovlaštenih udruga i pravnih klinika, razmatra godiš-

nja izvješća ovlaštenih udruga i pravnih klinika te daje prijedloge i mišljenje za unapređivanje sustava pravne pomoći. Dakle, svrha Povjerenstva jest savjetodavna pomoć Ministarstvu pravosuđa u donošenju odluka. Ministarstvo pravosuđa je uvijek kada je to bilo moguće uvažavalo mišljenje Povjerenstva.

* * *

Nakon svega rečenog, vidi se kako izgradnja sustava besplatne pravne pomoći s jedne strane predstavlja potrebu i pravo socijalno ugroženog dijela društvene zajednice za ostvarenjem jednog od temeljnih ljudskih prava, a to je pravo na pristup pravosuđu, što bez primjerenog i dostupnog pravnozaštitnog sustava ne mogu ostvariti, a s druge strane predstavlja obvezu države za uspostavljanjem učinkovitog sustava pravne zaštite koji omogućuje jednak i slobodan pristup pravosuđu svim osobama kojima je neko pravo povrijeđeno ili ugroženo kako bi se stekli uvjeti za efikasno ostvarivanje pravnim normama zajamčenih prava pojedinaca.

Iako je ovakav sustav besplatan za građane, odnosno korisnike besplatne pravne pomoći, on nije besplatan i po pitanju rada ovlaštenih pružatelja besplatne pravne pomoći. On zahtjeva naknadu učinjenih troškova u punom ili umanjenom iznosu kako bi i u budućnosti pružatelji bili u mogućnosti nastaviti dalje sa svojim radom. Pravovremeno informiranje i davanje pravnih savjeta prije početka postupka trebali bi smanjiti broj pokrenutih postupaka iz neznanja građana o njihovim pravima i obvezama, kao i o mogućim (ne)uspjesima u pojedinim pravnim stvarima. Kvalitetnom i sveobuhvatnom pripremom građana za pravni postupak, omogućit će se brži, efikasniji i efektivniji rad, bilo sudova, bilo drugih tijela koja odlučuju o pravima i obvezama građana.

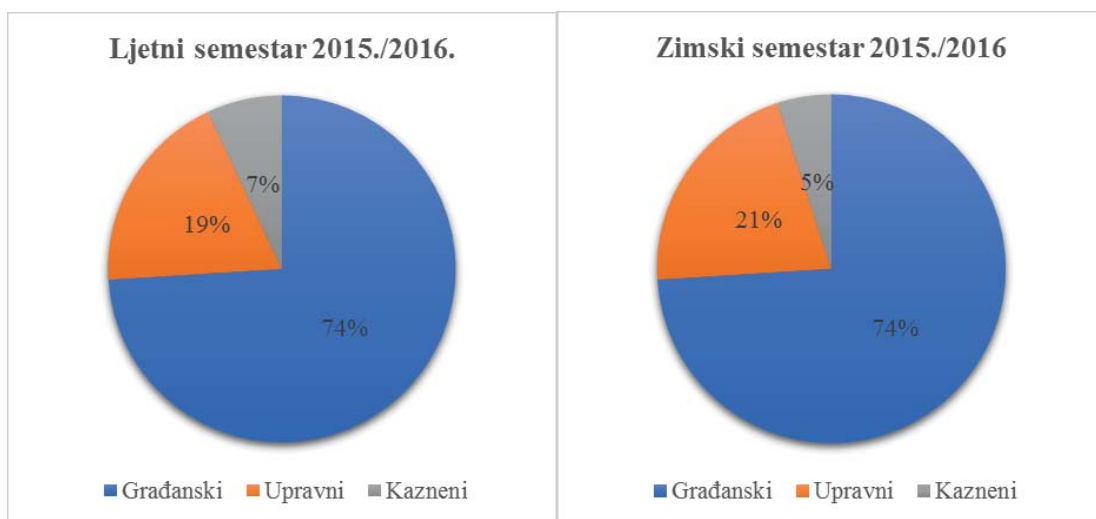
Statistika ljetnog semestra 2015./2016.

IRENA GRMOVŠEK

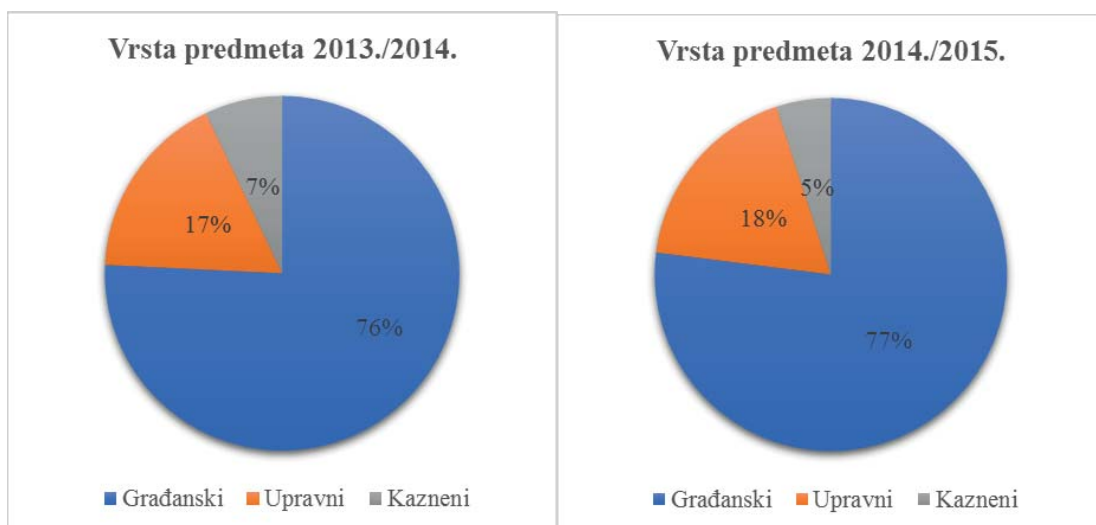
Pravna klinika je u prošlom ljetnom semestru zaprimila sveukupno 1050 predmeta, što je oko 150 predmeta manje nego u zimskom semestru iste godine. Također je primijećen lagani pad zaprimljenih predmeta u odnosu na prošlu akademsku godinu.

Predmeti Pravne klinike od 2012. do 2016.	Ukupan broj zaprimljenih predmeta			
	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.	2015./2016.
Zimski semestar	531	447	1391	1203
Ljetni semestar	643	1738	1098	1050
Ukupno	1174	2185	2489	2253

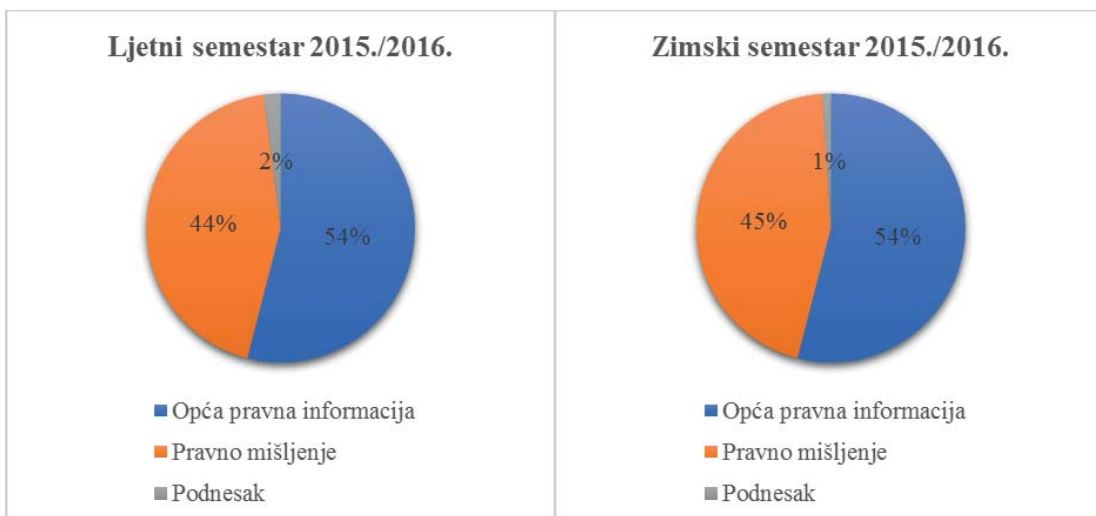
Što se tiče vrste predmeta, i dalje su dominantni građanski predmeti. Tako je u ljetnom semestru riješeno 757 građanskih predmeta, upravnih 190, a kaznenih tek 71. U odnosu na prijašnji semestar, omjer riješenih predmeta prema vrsti predmeta je ostao više-manje isti.

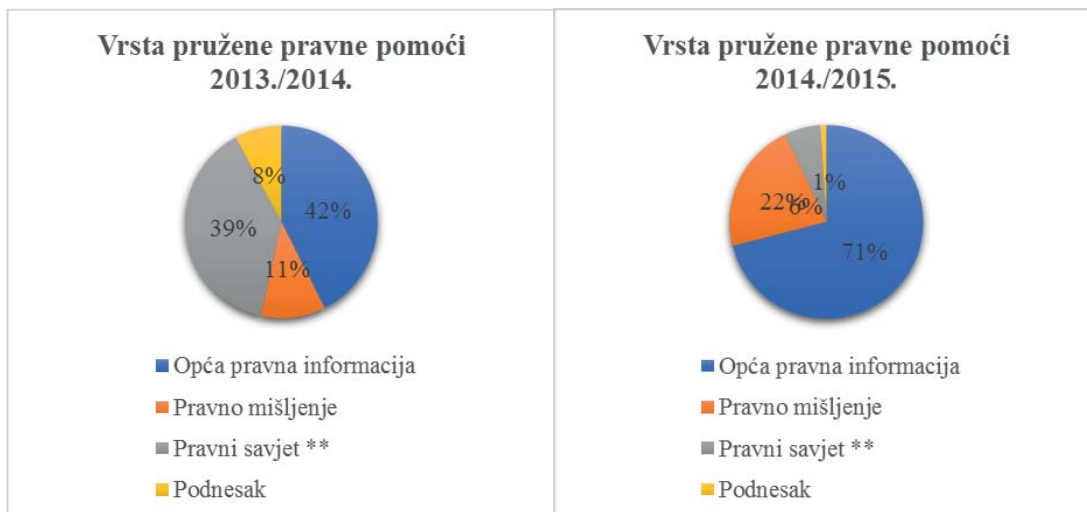
Kod vrste zaprimljenih, odnosno riješenih predmeta nema značajnih promjena ni što se tiče akademske godine 2013./2014. i 2014./2015.

Što se tiče oblika pružanja pravne pomoći nije bilo značajnih promjena u odnosu na zimski semestar 2015./2016.

Promjene su vidljivo ako akademsku godinu 2015./2016. uspoređujemo s prethodnim godinama, odnosno s akademskom godinom 2013./2014. i 2014./2015. U prošloj akademskoj godini broj pravnih mišljenja se poprilično povećao.

Izvori: Irena Grmovšek

** Od ljetnog semestra 2015. godine, Pravna klinika daje isključivo pravna mišljenja i opće pravne informacije.

Prikaz vanjskih klinika i projekata Pravne klinike u Zagrebu

ANA SOKAČ

U prošlom broju biltena Pro bono detaljno je analizirana provedba projekta vanjskih klinika u zimskom semestru akademske godine 2015./2016. U ovom broju bavim se ljetnim semestrom te će time osvrn na provedbu projekta u toj akademskoj godini biti potpun.

PREGLED DOSADAŠNJIH I NOVIH SURADNJI

Početak akademske godine započeo je provedbom projekta u ukupno 15 gradova. Kako je u zimskom semestru došlo do prekida suradnje sa Zadrom i Rijekom, u ljetnom semestru bilo je nužno sklopiti neke nove suradnje kako bi se provedba projekta održala na razini, odnosno učinila još boljom i uspješnijom.

Uzimajući u obzir sve navedeno sklopljene su nove suradnje s Udrugom Naš San Njihov Osmijeh u Puli, te Udrugom SOS Rijeka – centar za nenasilje i ljudska prava u Rijeci. Cilj udruge Naš San Njihov Osmijeh je promicanje humanosti, dobrote i ljubavi prema čovjeku te potrebe humanitarnog djelovanja. Dežurstva u toj Udruzi počela su se održavati već od prvog kruga vanjskih klinika u ljetnom semestru. U ukupno četiri kruga koliko ih je održano u ljetnom semestru preuzeto je ukupno 18 predmeta, te samim time možemo zaključiti o uspješnosti i koristi ove suradnje.

S druge strane, dežurstva u Udruzi SOS Rijeka – centar za nenasilje i ljudska prava počela su se održavati u travnju te smo u ljetnom semestru Rijeku posjetili ukupno tri puta u sklopu proved-

be projekta. Iako je broj posjeta u akademskoj godini bio relativno malen, broj zaprimljenih predmeta, s druge strane, iznimno je velik. Samo u petom krugu zaprimljeno je čak 16 predmeta što je ujedno i najveći broj predmeta zaprimljenih na jednom dežurstvu u čitavoj akademskoj godini. Ukupan broj preuzetih predmeta iznosi 36, te je time dežurstvo u

Rijeci postalo jednim od najposjećenijih dežurstava. Kako je zadovoljstvo suradnjom obostrano, nadamo se njezinom održavanju i unaprjeđenju te daljnjem velikom odazivu građana.

Sve ostale suradnje, njih ukupno 12. uspješno je ostvareno, održana su dežurstva prema predviđenom rasporedu te se predviđa njihov nastavak.

Prikaz starih i novih suradnji sklopljenih u ljetnom semestru

Izvor: Ana Sokač

ANALIZA I OSVRT NA OSTVARENE REZULTATE

Tablica 1. Prikaz zaprimljenih predmeta na vanjskim klinikama u ljetnom semestru akademske godine 2015./2016.

Ljetni semestar 2015./2016.	V. krug 14.-18.3. 2016.	VI. krug 18.-22.4. 2016.	VII. krug 2.-6.5. 2016.	VIII. krug 23.-27.5. 2016.	Ukupno
1. Čakovec	7	1	1	0	9
2. Varaždin	6	9	4	2	21
3. Koprivnica	4	6	9	3	22
4. Križevci	4	3	3	1	11
5. Zlatar	5	3	1	0	9
6. Novska	3	3	5	0	11
7. Vrbovec	2	2	3	1	8
8. Kutina	3	1	0	3	7
9. Ogulin	2	1	1	0	4
10. Rijeka	-	9	16	6	31
11. Zaprešić	3	8	7	6	24
12. Karlovac	5	0	1	0	6
13. Bjelovar	7	2	0	1	10
14. Pula	3	8	4	3	18
Ukupno	54	56	55	26	191

Izvor: Ana Sokač

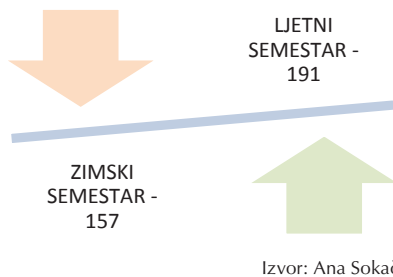
U ljetnom semestru zaprimljen je ukupno 191 predmet. Pritom je u prva tri kruga broj preuzetih predmeta gotovo jednak, no gledajući shematski prikaz možemo primijetiti da je u posljednjem krugu došlo do znatnog pada i da je preuzeto tek 26 predmeta. Uzrok možemo pripisati tome što su se dva kruga vanjskih klinika održala u istom mjesecu svibnju te je zbog toga i sam odaziv građana bio manji.

Najviše predmeta zaprimljeno je u gradovima s kojima su sklopljene nove suradnje, Pula i Rijeka, a slijede ih Varaždin i Zaprešić (u kojima već standardno bilježimo veliki priljev predmeta i velik broj zainteresiranih građana) te Koprivnica.

Ako usporedimo broj ukupno zaprimljenih predmeta u ljetnom semestru s ukupnim brojem predmeta zaprimljenih u zimskom semestru 2015./2016. godine, možemo primijetiti da je u ljetnom semestru zaprimljeno 34 predmeta više što predstavlja značajan napredak i pomak. Rezultat je to truda koji ulažemo u pravovreme-

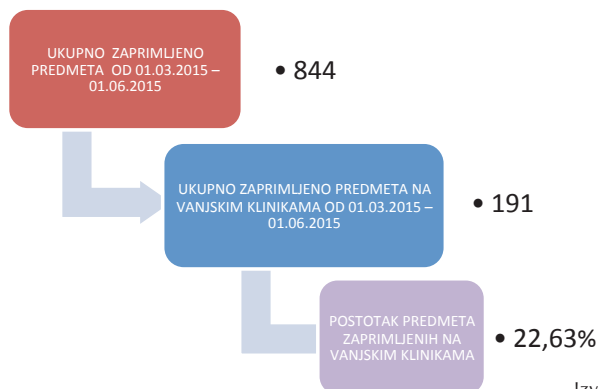
nu obaviještenost građana o održavanju dežurstva u njihovom gradu.

Prikaz ukupnog broja zaprimljenih predmeta na vanjskim klinikama u zimskom i ljetnom semestru 2015./2016.

Izvor: Ana Sokač

Prikaz odnosa ukupno zaprimljenih predmeta u razdoblju od 1. 3. 2015. – 1. 6. 2015. i predmeta zaprimljenih u četiri kruga vanjskih klinika održanih u tom razdoblju

Izvor: Ana Sokač

Najviše predmeta je građanske pravne kvalifikacije, a građani, kao i prošli semestar, najčešće imaju pitanja o ovrsi te o zaštiti i ostvarivanju prava u radnom odnosu.

Tablica 2. Prikaz zaprimljenih predmeta na vanjskim klinikama u ljetnom semestru akademske godine 2015./2016. prema pravnoj kvalifikaciji

Pravna kvalifikacija	Građanski	Kazneni	Upravni	Ukupno
Broj zaprimljenih predmeta	152	7	32	191

Izvor: Ana Sokač

POBOLJŠANJE I VAŽNOST PROVEDBE PROJEKTA VANJSKE KLINIKE

Pravna klinika u Zagrebu, kao jedan od vodećih pružatelja besplatne pravne pomoći na području Republike Hrvatske, i dalje će biti ustrajana i poduzimati mjere u vidu sklapanja novih suradnji kako bi unaprijedila pružanje pravne pomoći što većem broju zainteresiranih građana. Za kraj, ako želimo ocijeniti važnost provedbe ovog projekta, dovoljno je naglasiti kako predmeti zaprimljeni na vanjskim klinikama u ljetnom semestru čine čak 22,63% ukupnog broja zaprimljenih predmeta.

Dodjela Nagrade “Miko Tripalo” Pravnoj klinici

BRANIMIR ŽDRAVAC

U Auli Sveučilišta u Zagrebu 18. siječnja 2017. godine održana je svečanost u organizaciji Centra za demokraciju i pravo “Miko Tripalo” na kojoj je Pravnoj klinici uručena Nagrada “Miko Tripalo” za 2016. godinu.

Svečanosti su uz brojne uglednike iz društvenog i javnog života, članove Centra, predstavnike iz različitih partnerskih organizacija i udruga te njihovih uzvanika nazočili i mnogobrojni studenti, bivši i sadašnji kliničari, te vodstvo Pravne klinike.

Centar za demokraciju i pravo “Miko Tripalo” osnovali su 2003. godine hrvatski znanstvenici, članovi akademske zajednice i drugi istaknuti javni djelatnici, u želji da ideale za koje se za života borio Miko Tripalo – sloboda, jednakost i odgovorno sudjelovanje u upravljanju – iskažu i kao izraz vlastitih vrijednosti i time doprinesu razvoju hrvatskog društva. Centar je osnovan kao neprofitna, nestranačka i nevladina udruga, s ciljem poticanja dijaloga, podizanja svijesti te predlaganja i poticanja promjena političkog i pravnog sustava te socijalne države.

Godišnju Nagradu “Miko Tripalo” Centar dodjeljuje za doprinos razvoju demokracije i slobode medija. Nagrada je jedna od aktivnosti Centra usmjerenih promicanju demokratskih ideja i vrijednosti u Hrvatskoj, ostvarivanju vladavine prava te poticanju europeizacije hrvatskog društva i politike. Ističući prestiž dodijeljene Nagrade, predsjednik Skupštine Centra prof. dr. sc. Josip Kregar kazao je kako je nagrada u prošlosti uvijek bila dodjeljivana samo za posebne zasluge, a čitajući prethodne dobitnike istaknuo je okolnost da za

neke godine nagrada nije bila dodijeljena nikome čime je zadržan njezin kredibilitet.

Pravna klinika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Nagradu je dobila za poticanje pravne, političke i društvene ravnopravnosti građana Hrvatske i razvijanje svijesti o ljudskim pravima kao prirodnim pravima svakog čovjeka, preko pomoći socijalno najugroženijim članovima hrvatskog društva, pripadnicima nacionalnih manjina i marginaliziranih skupina te azilantima, migrantima i izbjeglicama. Skupština Centra jednoglasno je odlučila o dodjeli Nagrade Pravnoj klinici ocijenivši da se vizija Pravne klinike od njenih početaka temelji na uvjerenju da je za napredak društva potrebna posebna skrb o najugroženijim skupinama građana kako bi ostvarile prava koja im jamče pravni i politički sustav.

U ime Centra Nagradu je Pravnoj klinici uručio predsjednik Centra Stjepan Mesić, a u ime Pravne klinike preuzeli su je njezin osnivač i voditelj prof. dr. sc. Alan Uzelac te administratorica Kristina Martić kao studentica kliničarka i Juraj Brozović kao bivši student kliničar, a danas akademski mentor i član vodstva Pravne klinike, koji su tom prigodom održali i prigodne govore.

Pravna klinika, osim što je s preko dvije tisuće riješenih predmeta samo u 2016. godini ponajveći

Izvori: Anto Magzan/PIXSELL

pružatelj besplatne pravne pomoći u Hrvatskoj, nesumnjivo je i jedinstveni oblik nastave koji studentima prava već u vrijeme studija omogućuje susret sa stvarnim i životnim, a ne samo hipotetskim, pravnim situacijama te pravim ljudskim problemima. Pravna klinika nije samo priprema za praksu, već ona doista i jest praksa, rekao je akademski mentor Brozović i tim riječima možda najbolje opisao i tu drugu dimenziju Pravne klinike usmjerenu na osposobljavanje mladih budućih pravnika. Kliničarka Kristina Martić to je i potvrdila osvrnuvši se posebno na dva njezina predmeta koja su joj posebno ostala u sjećanju i koja su u određenoj mjeri usmjerila njen profesionalni put. Upravo zbog svega toga Centar je Pravnu kliniku prepoznao iznimno važnim društvenim čimbenikom, zbog čega joj je i dodijelio ovu posebnu Nagradu, koju je profesor Uzelac u svom govoru zahvale ocijenio kao priznanje za dosadašnji, ali posebno kao poticaj za budući rad, najavivši da će se Pravna klinika u izazovima koje budućnost donosi još snažnije boriti za vrijednosti na kojima je sazdana i koje je do sada promicala.

Stani uz mene!

Osvrt na akciju grupe za pomoć tražiteljima azila i strancima

IVANA GRGIĆ, VANJA SALINA

U vrijeme kada se cijeli svijet suočava s najvećom izbjegličkom krizom nakon Drugoga svjetskog rata, jedno od ključnih društvenih pitanja je i pitanje integracije izbjeglica. Integracija je proces društvene promjene u kojem izbjeglice trebaju pokazati spremnost prilagodbe određenim društvenim normama, a društvo primitka stvoriti uvjete za prihvaćanje i uključivanje tih osoba u svakodnevni život.

Riječ je o dvosmjernom procesu prilagodbe između izbjeglica i društva primitka, a noviji teoretski pristupi čak predlažu da se u integraciju uključi i zemlja porijekla migranta, čime ona postaje trosmjerni proces. U Republici Hrvatskoj je prema posljednjim podacima MUP-a odobrena međunarodna zaštita 176 osoba, a slijedom preuzetih obveza u okviru Europskog plana za upravljanje migracijama, očekuje se i prihvat izbjeglica po modelu preseljenja i premještanja. Osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita (azil ili supsidijarna zaštita) u Republici Hrvatskoj zajamčena

su različita prava i to pravo na boravak, spajanje obitelji, smještaj, rad, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, slobodu vjeroispovijesti, besplatnu pravnu pomoć, socijalnu skrb, pomoć pri integraciji u društvo, vlasništvo nekretnine te stjecanje hrvatskog državljanstva. Iako institucionalni proces integracije započinje kada je osobi odobrena međunarodna zaštita, da bi integracija bila kvalitetna, održiva i dugoročna, ona treba započeti s prvim danom dolaska osobe u zemlju primitka. Integracijska politika mora izbjeglicama garantirati socijalna i ekonomska prava, a međusobna

interakcija izbjeglica i građana odvijati se u duhu solidarnosti, međusobnog poštivanja i uvažavanja različitosti.

Pravna klinika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (dalje: Pravna klinika) sudjelovala je u humanitarnoj inicijativi koju već treću godinu zaredom organizira u suradnji s Predstavništvom Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice u Republici Hrvatskoj (UNHCR) i Hrvatskim pravnim centrom uzumjetničku podršku Selme Banich. Povodom Svjetskog dana izbjeglica koji se u čitavom svijetu obilježava 20.

Izvor: Vanja Salina

lipnja, svojim djelovanjem svake godine želimo podsjetiti da nitko ne napušta svoju zemlju, obitelj i prijatelje osim kad je na to zaista prisiljen.

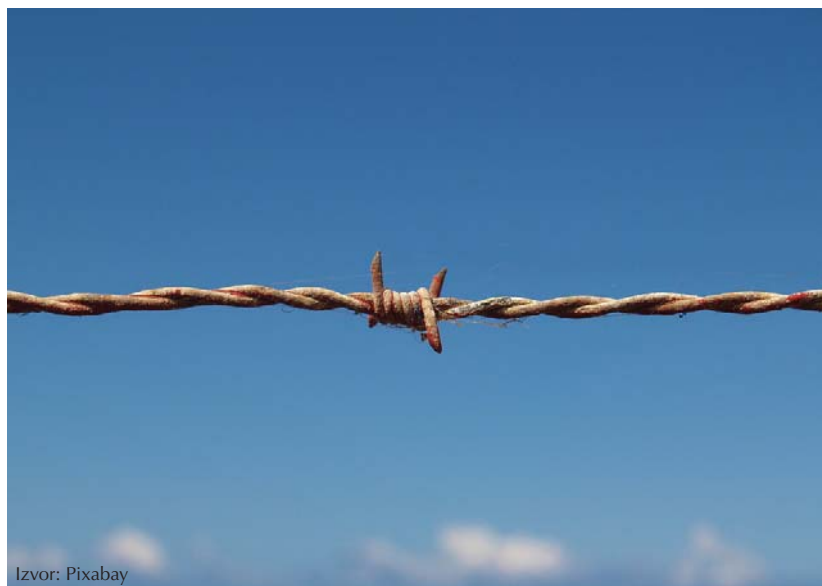
Ovogodišnjom akcijom naziva „Stani uz mene!” nastojali smo približiti prolaznicima probleme s kojima se suočavaju izbjeglice pri svojoj integraciji u hrvatsko društvo te pokazati kako se radi o problemima s kojima se ujedno susreću i građani Republike Hrvatske. Naime, akciju smo proveli na 11 lokacija u Zagrebu u blizini institucija koje bi trebale rješavati probleme u integraciji izbjeglica (Sabor i Vlada Republike Hrvatske te državne i javne institucije i organizacije nadležne za vanjske i europske poslove, unutarnje poslove, socijalnu skrb, zapošljavanje, obrazovanje, zdravlje i kulturu). Ujedno smo odabrali Glavni kolodvor kao mjesto susreta i iskazivanja so-

Izvor: Pixabay

lidarnosti s migrantima i izbjeglicama koji su stigli u Zagreb tijekom jeseni i zime 2015. godine te Hrvatski pravni centar i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, čija je jedinica Pravna klinika, kao mjesta gdje izbjeglice mogu zatražiti i besplatno dobiti primarnu pravnu pomoć. Simbo-

ličnim ocrtavanjem stopala na zagrebačkom asfaltu i porukom „Stani uz mene!” pozivali smo na poštovanje, s jedne strane, zajamčenih prava iz preuzetih međunarodnih i europskih pravnih akata, a s druge strane, jednog čovjeka naspram drugog. U vrijeme kada zbog teških kršenja ljudskih prava svjedočimo najvećim izbjegličkim kretanjima od kraja Drugog svjetskog rata te, posljedično, i integracijskim izazovima u državama članicama Europske unije kao zemljama privremenog utočišta izbjeglica, akcijom smo željeli poručiti da je međusobno poštovanje i uvažavanje različitosti jedini put prema boljem i sretnijem društvu. I zato: Stani uz mene da imam dom, da mogu raditi, da mogu skrbiti za obitelj, da se mogu slobodno kretati, da mogu učiti, da se mogu liječiti, da se mogu slobodno izražavati. Stani uz mene i budi uz mene! Stani uz mene i poštuju se!

Izvor: Pixabay

Obnavljanje suradnje Pravne klinike i Hrvatske udruge za mirenje

MARIJA VUJEVA

Suradnja između Pravne klinike i Hrvatske udruge za mirenje započela je još 2012. godine, kada je sklopljen Okvirni sporazum o suradnji, koji su ispred Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Pravne klinike s jedne strane, sklopili tadašnji dekan prof. dr. sc. Zoran Parać i voditelj Pravne klinike prof. dr. sc. Alan Uzelac, zajedno s predsjednikom Hrvatske udruge za mirenje, dr. sc. Srđanom Šimcem. Hrvatska udruga za mirenje osnovana je 2003. godine i predstavlja akreditiranu instituciju za mirenje i obučavanje izmiritelja u Republici Hrvatskoj.

U sporazumu su između ostalog definirani oblici suradnje, a koji se sastoje ponajprije od uključivanja studenata u rad Hrvatske udruge za mirenje te u redovne aktivnosti Kluba mladih izmiritelja Hrvatske udruge za mirenje; upućivanje u Hrvatsku udrugu za mirenje stranaka koje su se za pravnu pomoć obratili Pravnoj klinici, a koje imaju potrebu za rješavanje svojih sporova u postupku mirenja; sudjelovanje izmiritelja iz Hrvatske udruge za mirenje u osposobljavanju studenata u osnovama mirenja; o tome kako uputiti stranke u mirenje; o učincima nagodbe u postupcima mirenja – konačnom rješenju spora i sl.

Jedno od prvih konkretnih ostvarenja međusobne suradnje bila je volonterska praksa u trajanju od 10 sati, koja predstavlja obvezni dio kliničkog obrazovanja, a koju su studenti imali priliku odraditi upravo u Hrvatskoj udruzi za mirenje. Pošto su završili volontersku praksu i upoznali se s radom Hrvatske udruge za mirenje, velika većina studenata vrlo brzo se potom uključila i u rad Kluba mladih izmiritelja koji aktivno djeluje u sklopu Hrvatske udruge za mirenje, a mnogi su postali i

Izvor: Anja Mihajlović

članovi, odnosno volonteri. Klub mladih izmiritelja okuplja mlade ujedinjene u želji za stjecanjem dodatnog obrazovanja u području mirenja, a ujedno i aktivno djeluju u promociji mirnog rješavanja sporova te putem svojih aktivnostima šire ideju i misiju Hrvatske udruge za mirenje među mladima u Republici Hrvatskoj. Za mnogobrojne studente, upravo je ova praksa bila njihov prvi doticaj s mirenjem, a najznačajniji plod ove suradnje bila je širenje ideje i prednosti mirenja među mladim generacijama budućih pravnikâ. Klub mladih izmiritelja za svoje članove na mjesečnoj razini organizira predavanja i radionice, a ujedno predstavlja mjesto u ko-

jem se okupljaju mladi ujedinjeni u zajedničkoj misiji koja je ponajprije usmjerena prema obrazovanju i aktivnom djelovanju u osnaživanju i promociji mirenja.

Daljnji značajniji korak u osnaživanju i obnavljanju suradnje, uslijedio je početkom studenoga 2015. godine, kada su na poziv voditelja Pravne klinike u Zagrebu, prof. dr. sc. Alana Uzelca, predstavnici Hrvatske udruge za mirenje prisustvovali uvodnom predavanju za novu generaciju kliničara – studenata volontera i prezentirali im misiju i rad Hrvatske udruge za mirenje. Predsjednik Hrvatske udruge za mirenje, dr. sc. Srđan Šimac, pritom je najavio novi oblik suradnje za aka-

demsku godinu 2015/2016. putem kojeg je dana mogućnost najboljim i najaktivnijim kliničarima – studentima volonterima pohadanje edukacije o osnovama mirenja. Edukacija je predstavljala rezultat suradnje između Pravne klinike i Hrvatske udruge za mirenje čiji je temeljni cilj promocija mirenja među studentima, budućim pravnicima i njihovo stjecanje nepravničkih vještina s kojima će dopuniti svoja pravna znanja i poboljšati svoje komunikacijske, pregovaračke i izmiriteljske vještine. Ovaj velikodušna prilika koja je od strane Hrvatske udruge za mirenje pružena studentima, imala je ujedno i značaj priznanja studentima i njihovom zalaganju i trudu u pružanju besplatne pravne pomoći građanima, promociji Klinike i širenju njenih vrijednosti. Istom prigodom, Suzana Fugaj, bivša kliničarka i studentska mentorica, koja je sada zaposlena u Hrvatskoj udruzi za mirenje u svojstvu tajnice Hrvatske udruge za mirenje i Centra za mirenje, ujedno i predsjednica Kluba mladih izmiritelja, predstavila je aktivnosti Kluba mladih izmiritelja i načine na koji se studenti mogu uključiti u njegov rad.

Edukacija o osnovama mirenja, u trajanju od 21 sata, održana je 16., 19. i 21. svibnja 2016. godine u prostorijama Hrvatske udruge za mirenje. U sklopu edukacije svoje su bogato znanje i iskustvo iz područja medijacije sa studentima nesebično podijelili iskusni treneri: dr. sc. Srđan Šimac, mr. sc. Mladen Vukmir, Dušanka Pribičević–Gelb, mr. sc. Danica Lisičar i dr. sc. Vanja Bilić. Treneri su upoznali studente s prednostima mirenja, osnovnim tehnikama koje se koriste u mirenju, a studenti su pritom kroz mnoštvo praktičnih vježbi u kojima su aktivno sudjelovali, mogli naučiti kako koristiti, a ujedno i spoznati značaj i ulogu dobrih komunikacijskih vještina u procesu pregovaranja. Jedna od vježbi bila je i

Izvor: HUM

simulacija mirenja koja je uslijedila na samom kraju trodnevne edukacije, prilikom koje je studentima bilo omogućeno primijeniti stečena znanja kroz simulaciju uloga izmiritelja i stranaka u postupku mirenja, a sve pod budnim okom trenera. Potrebno je istaknuti kako su studenti kroz ovu edukaciju imali zaista jedinstvenu priliku učiti od najboljih trenera koji su svojim interaktivnim izlaganjima, vježbama i znanjem mnoge privukli u svijet mirenja te će stoga zasigurno mnogim sudionicima edukacije mirenje postati i ostati nezaobilazna sastavnica budućeg profesionalnog djelovanja i obrazovanja. Pored navedenog, značajno je za spomenuti i da su studenti ovom edukacijom imali priliku naučiti kako prepoznati koji bi od predmeta koje svakodnevno zaprimaju i obrađuju u svom radu u Pravnoj klinici bio pogodan za mirenje, a sve u cilju djelovanja u najboljem interesu stranaka, odnosno kako bi stranke najbolje i najbrže riješile svoj spor. S ponosom možemo reći kako je edukaciju o osnovama mirenju uspješno završilo 13 studenata – kliničara te im je po završetku edukacije uručena i potvrda o sudjelovanju. Vjerujemo kako će svoja znanja o mirenju i vještine koje su pritom stekli uspješno imati priliku primijeniti i podijeliti u okruženju u kojem žive i djeluju, ali i da će nadahnuti edukacijom nastaviti svoj

put u tom smjeru i u budućnosti.

U duhu nastavka zajedničkih aktivnosti, u lipnju su Grupu za zaštitu žrtava i svjedoka kaznenih djela posjetili studenti prava sa sveučilišta u SAD-a (Matthew Huzaineh, Scott Seger, Mark Vanaman) koji su u Hrvatskoj udruzi za mirenje boravili na stručnoj praksi. Studenti - kliničari su prilikom tog susreta imali priliku, kroz razgovor i zajedničko druženje, međusobno raspraviti i razmijeniti znanja o zastupljenosti i važnosti medijacije u Republici Hrvatskoj i SAD-u, te podijeliti iskustva o organizaciji nastavi, kliničkog obrazovanja i funkcioniranju sustava besplatne pravne pomoći u obje zemlje. Susreti ovakve vrste kroz koje se studente uključuje u ostvarenje zajedničkih aktivnosti, istovremeno osnažuje i promovira među studentima suradnju Pravne klinike i Hrvatske udruge za mirenje.

Za Hrvatsku udruhu za mirenje suradnja s Pravnom klinikom je od velike važnosti i izuzetna im je čast što su u prilici surađivati sa studentima koji svoje vrijeme poklanjaju volontirajući i savjetujući stranke, a posebna važnost ovakve suradnje ogleda se u činjenici da su upravo mlade generacije nositelji budućnosti. Upravo na tragu zajedničke misije i djelovanja na dobrobit svih građana Republike Hrvatske, radujemo se nastavku zajedničke suradnje!

Osvrt bivše kliničarke na rad u Pravnoj klinici Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

IVANA ENA HEMAR, MAG. IUR.

Rad u Pravnoj klinici Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavlja ponajprije rad u izrazito zanimljivom i dinamičnom okruženju, dajući studentima mogućnost da iz prve ruke pretvore sva znanja stečena učenjem i polaganjem ispita (tzv. teoretskog znanja) u ono praktično, „stvarno“.

Kroz međudjelovanje s fizičkim osobama kao strankama Pravne klinike, koje zaista imaju probleme pravne prirode o kojima im ovisi najčešće egzistencija i svakodnevni život, studenti imaju priliku relativno samostalno koristiti sva stečena znanja te ista primijeniti na rješavanje konkretnih pravnih problema, hvatajući se u koštac s dotad najčešće nepoznatom problematikom, te na neki način i sami postati kreatori prava, smišljajući na koji način

najbolje zaštititi stranku koja se Pravnoj klinici obratila sa svojim pravnim problemom.

Prilikom bavljenja s konkretnim pravnim predmetom student upotrebljava sva sredstvakoja su mu dostupna, kako udžbenike i materiju s matičnog Fakulteta, tako i brojne zakone, podzakonske propise, savjetovanja s ostalim kliničarima, zatim sa studentskim mentorom kojem je prvenstvena zadaća navoditi i motivirati te pomagati kliničarima prilikom rada, a u konačnici – savjetovanja s akademskim mentorima, odnosno brojnim profesorima, odvjetnicima te ostalim renomiranim pravnicima.

Prednosti rada u Pravnoj klinici su mnogobrojne, a prvenstvena je snalaženje i način rada na pravnom problemu određene stranke,

za čije rješavanje je nadležan sam student, što studentu predstavlja izazov, razvijajući njegovu spretnost te znanje i iskustvo koje mu svakako kasnije koristi prilikom rada u odvjetništvu, sudstvu, državnoj upravi ili nekoj većoj tvrtci, dajući mu određenu sigurnost prilikom započinjanja rada. Na taj način student svoje teorijsko znanje iz određenog predmeta konkretizira i precizira u određeni, faktično postojeći predmet.

Osobno iskustvo stečeno prilikom rada u Pravnoj klinici može se svesti na razvijanje kompetencija, iskustvo rada u većem okruženju i grupi, kao i učenje o snalaženju u brojnoj dostupnoj literaturi, što zaista predstavlja prednost prilikom zapošljavanja, kao i samog rada, te zasigurno doprinosi budućoj afirmaciji i razvoju u kvalitetnog pravника.

POTREBNA VAM JE BESPLATNA PRAVNA POMOĆ?

Obratite se Pravnoj klinici Pravnog fakulteta u Zagrebu!

Za dolazak u naše prostorije morate se prethodno naručiti.

Naručiti se možete telefonski (tijekom našeg radnog vremena), osobno, ili putem elektroničkog obrasca.

Građani koji nisu u mogućnosti doći u Pravnu kliniku mogu nam se javiti i poslati nam dokumentaciju poštom ili elektroničkim obrascem.

Naziv: Pravna klinika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Adresa: Ulica Jurja Žerjavića 6/II, 10000 Zagreb

Radno vrijeme: PON, UTO, PET od 10 do 12 sati
SRI, ČET od 10 do 12 sati i od 17 do 19 sati

Telefon: 01/4811-311 i 01/4811-320

Elektronički obrazac:

<http://klinika.pravo.unizg.hr/content/zahtjev-za-pruzanje-besplatne-pravne-pomoci>

ŽELIŠ SUDJELOVATI U NAŠEM RADU?

Volontiraj! Prijave za studente viših godina Pravnog fakulteta u Zagrebu traju čitavu godinu preko obrasca na <http://klinika.pravo.unizg.hr/node/22>. Upisi se obavljaju krajem/početakom svakog semestra (na proljeće i jesen).

Sve ostale informacije saznajte na adresi

klinika.pravo.unizg.hr